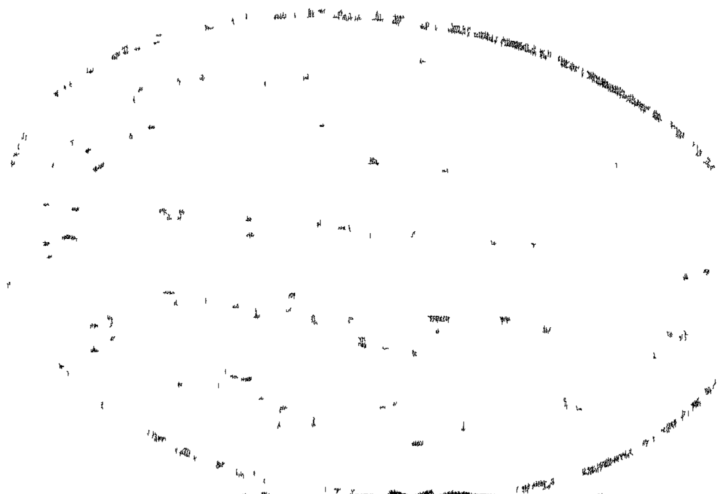
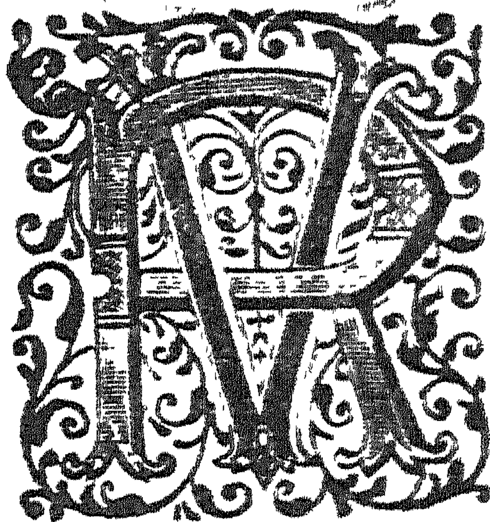
శ్రీః

అనిరుద్ధచరిత్రము.

(అబ్బయామాత్యకృతము).

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1924.

Printed
at the "VAVILLA" Press,
Madras.—1924.

శ్రీరస్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

పీఠిక.

నిత్యోత్సవమందిరంబు లగులక్ష్మీమోహనాపాంగవీ
క్షానీలోత్పలమాలికావళుల శృంగారంబుగా నంగపూ
జానైపథ్య మెలర్పఁ దత్తనులతాసంశ్లిష్టకేళిం బ్రియా
నూనుండై తగుమంగళాచలనృసింహుం డిచ్చు మాకోరికల్. 1

చ. సరసతఁ గౌఁగిలింప గిరిజాకుచపాళి నిజాంగలిప్తభా
సురభసితాంత మై కులుకుచున్ వెలిదామరమొగ్గజోడునుం
దరత వహించుచుండ మమతం బలుమాఱును జూచి సాక్ష్య శం
కరుఁడు ప్రసన్నుఁడై యొసఁగుఁ గావుత మాకు నభీష్టసంపదల్. 2

మ. అకలంకం బగుచిత్తశుద్ధికొఱకై యశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్
సకలస్థావరజంగమాత్మకజగత్సంసారనిర్మాణక
ర్తకు నానాదురితాపహర్తకు సమస్తామ్నాయసంస్తర్తకున్
బ్రకటస్మార్త మనోవిహర్తకును వాక్పద్మేక్షణానాథర్తకున్. 3

చ. కలిమికిఁ బుట్టినిల్లు సురకన్యలకేలికసాని ముజ్జగం
బులకును గన్నతల్లి కృతపుణ్యులకున్ ధనధాన్యరాశివి
ద్యలచెలికత్తగాయ కలశాబ్ధికిఁ గూరిమిపట్టి శౌరికిన్
గులసతి యాదిలక్ష్మి దయగుల్కెడు చూపుల మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

శా. శ్రీవిద్యాబగళాముఖీ భగవతీ చింతామణీ శ్యామలా
దేవీ వశ్యముఖీ సమాహ్వయములన్ దీప్యన్మహామంత్రయం
త్రావిర్భూత నిజాంశ లాశ్రితుల కిష్టైశ్వర్యముల్ చేయఁ జి
ద్భావాకారత నొప్పు శాంభవి నను న్బ్రహ్మజ్ఞాన్వితుం జేయుతన్. 5

చ. రవరమణీయకీరసుకరంబు నభీష్టఫలోదయంబు మా
ర్దవసుమగంధయుక్తము సుధాసమవర్ణముగల్గి వర్ణనీ
యవిబుధలోకకల్పతరువై తగుపద్మజురాణి వర్తనో
త్సవము వహించుఁగాత నిరతంబును మద్రసనాంచలంబునన్. 6

ఉ. అంబుజగర్భనిర్జరవరాదులచేత సపర్యలందు హే
రంబుఁ గృపావలంబు మునిరాణ్ణికురుంబమనోంబుజాతరో
లంబు దరస్మితాననకళాజితశారదచంద్రబింబు భూ
షాంబరరుగ్విడంబు విజితారికదంబు భజింతు విద్యకై. 7

మ. దినరాత్తేజులఁ గాళిదాసు భవభూతిన్ దండి బాణున్ మయూ
రుని శ్రీహర్షుని సోము భారవిని జోరున్నన్నపన్ దిక్కశ
ర్మను శ్రీనాథుని సోము భీమకవి నెఱ్ఱాప్రెగ్గడన్ భాస్కరున్
వినుతింతున్ హరిభక్తినిష్ఠుల మహావిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులన్. 8

చ. చతురకవిత్వతత్త్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా
రతిదయ సౌధవార్ధికవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా
యాతము కొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతం బటుగానఁ దలంచి య
ద్యతన కవీంద్రులార కృప దప్పక మత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 9

తే. కాళిదాసాదులకునైనఁ గలవు తప్పు
లనిరి పెద్దలు మాదృశులనఁగ నెంత
తప్పు గల్గిన దిద్దుఁడీ యొప్పుగాను
బాలునకు బుద్ధి నేర్పినభంగి గవులు. 10

తే. భగవదర్పితకావ్యంబుపట్ల నెరసు, లున్న దూషింప వలదు మాయన్నలార
ఘనకిరీటంబు ధరియించుకొనిన తలకు, సుళ్లు లెక్కలు వెట్టుట చొప్పుగాదు. 11

చ. సుకవుల సూక్తులందు సరసుల్ నెరసుల్ వెదుకంగబోరు మ
క్షికవితతుల్ వ్రణంబు పరికించుగతిం గొదవల్ గణించుటల్
కుకవుల నైజబుద్ధి తెరలో కథచెప్పిన బొమ్మలాటఁగా
నొకకడ హాస్యపుం బ్రతిమ లుండవె పెక్కులు వెక్కిరించుచున్. 12

వ. అని యిట్లు ప్రధానదేవతానమస్కారంబును బురాతనాద్యతనసుకవిపురస్కారం
బును గుకవితిరస్కారంబును గావించి యనంతరంబ. 13

సీ. శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీనృసింహులకటాక్షాంచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీతసాహిత్యసరససౌష్ఠవయుక్తి శాఖోపశాఖలఁ జాలఁ బ్రబలి

రసికరాజన్యముఖ్యసమాజబహుమానసతతవసంతాభిరతిఁజిగిర్చి
దైవనామాంకితస్తవమనోహరభావపదవాక్యసుమములఁ బరిమళించి
యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నస్మదీయ, భాగధేయసారస్వతపారిజాత
తరువునకుఁదగు సత్ఫలోదయము గాఁగ, సముచితంబుగ నొక ప్రబంధమురచింతు.

క. వసువులకు మేర యెయ్యది, చదివినమాత్రంబె చాలు సరసపుచ స్సం
పదఁ దానేర్చిన కొలఁదిని, మదనఁగవితఁ జెప్పి హరికి నర్పింపఁ దగున్. 15

మ. అతి దాక్షిణ్యుఁ డతండు పూర్వకవికావ్యప్రౌఢ వాచారసో
న్నతులం జేలినఁ దేలుఁగాక యెపుడున్ నాపంటికించిజ్జ్ఞుచేఁ
గృతి విశ్వాస మెఱింగి చేకొనియెడున్ శృంగారపద్యాల్లవీ
రతులం జొక్కియుఁ గుబ్జమేను వగమీఱన్ దీర్చి చేపట్టఁడే. 16

క భగవంతుని సద్గుణములు, పొగడు వివేకంబె తమ కపూర్వైశ్వర్యం
బగుట నరస్తుతి సేయరు, జగతిన్ సత్కవులు తుచ్ఛ సంపదకొఱకై. 17

మ. హరినామాంకితకావ్య మెట్టిదయిన న్మాంపమై సజ్జనా
దరణీయం బగుఁబుష్పమాలికలలో దారంబు చందంబునన్
నరనామాంకితమైనకావ్యము రసౌన్నత్యస్థ మయ్యు న్నిరా
కరణంబై చను హీనజాతిపురుషుం గైకొన్న వేశ్యంబలెన్. 18

చ. కృతులు నిజాంకితంబు లొనరించిన నిష్టధనంబు లిచ్చి స
మ్మతిఁ బ్రభువుల్ కవీశ్వరుల మన్ననసేయుట కీర్తిఁగోరి ని
శ్చితమతి దేవతాస్తుతిరతి సేయుకవీంద్రుల నాదరించి స
త్కృతి యొనరించు సత్ప్రభుని కీర్తికిఁ గీర్తి ఘటింపకుండునే. 19

వ. అని తలంచి యొక్కనాఁటిరాత్రియందు నాయిష్టదైవంబైన శ్రీమంగళాచలనృ
సింహదేవు దేవాలయంబునకుం జని వివిధమణిగణవిరాజితంబును, ప్రదీప్తహాటక
మయంబునునై నయనారవిందంబులకు నూతనంబైన యానందవికాసంబు సంపా
దించుచున్నగోపురప్రాకారశిఖరగర్భగృహాంతరాళికాముఖమండపప్రభాసౌభాగ్యం
బులవలోకించి యాశ్చర్యంబునొందుచుఁ బ్రదక్షిణంబులుచేసి స్వామిదర్శనంబు
సేయుచు నుత్సాహంబున నంతర్గృహంబున కరిగి యందు. 20

సీ సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమువంటి మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
సంకల్పితమున సుఖాసీనయైయున్న కమలావిలాసవిభ్రమ మెసంగ
శంఖచక్రగదాబ్జసంశోభితములైన బాహాచతుష్టయప్రభలు నిగుడ
గ్రైవేయమకుటకంకణకుండలాంగదహారావళులు మేన నందగింప
బాలికాహస్తపంకజాలోలచారు, చామరానిలమోదితస్వాంతుఁ డగుచు
దివ్యసింహాసనంబునఁ దేజరిల్లు, మోహనాకారు నరసింహమూర్తిఁ గంటి. 21

క. కని సాష్టాంగముగా వం, దనములు గావించి లేచి తత్స్వామిప్యం
బున నిలిచి కేలు మోడ్చియుండఁగ, ననుఁ జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయముగఁ బలికెన్.
క. బాల్యమునందె నీకు వ, యాళుఁడనై యొసఁగితిన్ మదర్పితకవితా
ఖేలనము మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి వత్సా. 23
క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కనిముచ్చటలు విస్తరించి కడఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయోధన, ధనముగ మాపేర నంకితముసేయుఁ దగన్. 24
వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా
నంగీకరించుకొని యిట్లంటి. 25
ఉ. ఏకములైన నీ మహిమ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజరక్షక మురహార యో శరణాగతప్రపంజరా
యో కరుణాకరసామృతపయోధి పునర్జననంబుమాన్పి సౌ
ఖ్యాకర మైనసత్పదము నందఁగఁజేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ. 26
వ. అని పునఃపునఃప్రణామంబులుచేసి తదనుజ్ఞవడసి యందుండి మరలి గృహంబునకు
వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁగాంచి మేల్కాని యపరిమితప్రమోదరస
మగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుం
డితి నివ్విధంబునఁ దదనుగ్రహంబుపడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమం
బునకు నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27
సీ. శుభకరాపస్తంబ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుండు నార్వేల కుల పవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కనుపర్తియమ్మన పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజు
లామారచతుష్టయంబులో మమ్మనామాత్యుండు సత్కీర్తిమండనుండు
తత్తనూజాతుఁడు సత్యధర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిమ్మనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగుకొండమాంబగర్భ, మందుజనియించెనినయవిద్యా చణుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితగుణశాలి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28
ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తివం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండల నాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయగఁ బెంపుమీరె స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపర్తిపురాన్వయ వార్ధిపూర్ణ చం
ద్రుం డని లోకులందఱు నెఱుంగుటకున్ నుతిసేయ నేటికిన్. 29
తే. అగ్నిహోత్రుని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ కుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయన మంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగునిమ్మఘనుఁడు.
క. ధీనిధిరాయనమంత్రికి, మానవతీమణికినరసమాంబకు జననం
బైనారు మిరువురను యో, గానందుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనదఁగుచేనున్. 31

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁజాలనమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నాచేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగ్రంథనాదములవలన
పరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమరారుహోమధూమములవలన
విపణివీథులయందువినిహితంబైనట్టి ధనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితలలిత, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగులక్ష్మీనివాసమగుచు, దివ్యతిరుపతిమంగళాప్రసిద్ధిబంబు. 34

క. తిరుపతులునూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవలమరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదవీసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకర్ణగుహాంతరంబు శిఖరక్రీడావిలోలాప్సరో
మృగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాతవీణారవా
నుగుణాంచత్పికనాదమద్రి చెలువొందున్ మంగళాభిఖ్యతన్. 36

ఉ. ఆమహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందున్న సింహమూర్తి తే
జోమయదివ్యవక్త్రమునశోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁజేయుపానకముఁదానెలమిన్ సగమారగించి త
త్కామితముల్ ఫలింపఁగసగంబుఁదగన్ దయసేయుచారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమండపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందునతిసుందరమూర్తిధరించియిందిరా
తరుణియుఁదానునుండునిరతంబునృసింహుఁడుదివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందు నెగువదిగువ, తిరుపతులరెంటిమధ్యప్రదేశమందు
శంకరుఁడుసర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండునెప్పుడుసహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కళ్యాణసుసిలోఁగదిసిమజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁదాల్చి
కుధరాగ్రమెక్కి మార్గాండలక్ష్మీభజించి నరసింహునకువందనములుచేసి
మిరియంబులేలకుల్ మెదిపిచక్కెరతోడఁ గలిపితియ్యనిపానకములుచేసి
స్వామికర్పించిశేషంబైనసగమును భక్తులకెల్లనుబంచిపెట్టి
నగముదిగివచ్చిశివదర్శనంబుచేసి, దిగువనరసింహునిందిరాదేవిఁగొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురుజనులు, సత్యమిదిమంగళాచలస్థలమునందు. 40

సీ. వేంకటాచలమున వేసటనొందక వడలు భుజింపఁగాఁ బొడముదప్పి
శ్రీరంగమున నాసతీఅంగఁ బొంగళ్లు భోజనం బొనరింపఁ బొడముదప్పి
కాంచీపురంబులోఁ గాంతుకొద్దినిఁ జేరి యిడ్డెనల్ భక్షింప నెసఁగుదప్పి
యహళగిరిస్థలమునఁ బానకాదోసె లారగించనఁ బుట్టినట్టిదప్పి
యర్చకస్తోమహస్తశంఖాగ్రముక్త, లలితగుడజలధారాఘుళంఘుళాయ
మానపానీయమహిమచేనణఁచికొనుచు, జలజనాభుండు మంగళాచలమునందు. 41

ఉ. ముంగిటికల్పభూరుహము మూలధనంబు నివేశనంబులో
బంగరువాన చేతికగపడ్డతలంపులమానికంబు ముం
గొంగుపసిండి భక్తులకుఁ గోర్కులపంట జగంబులందు మా
మంగళశైలవల్లభునకుం బగుదైవము లేదు చూడఁగన్. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృగ్విధకల్యాణగు, ణోదారప్రాభవునకును ద్యుస్త్రీలా
సాదరకటాక్షవీక్షా, పాదితవిబుధేంద్రకమలభవవిభవునకున్. 43

క. అతులితమతియుతనుతగుణ, యతికృతసుధ్యానగతనిరాకారునకున్
శ్రితకమలాసితకమలా, యతవిపులాంబకసుఖప్రదాకారునకున్. 44

క. భూపాలంకారునకును, దోపాటఘటచ్ఛటామదోత్కటగజహృ
ద్వ్యపణకంఠీరవగళ, ఘోషితకృతపాంచజన్యఘూంకారునకున్. 45

క. మందారకుందచందన, మందస్మితసుందరైకమందిరనయనా
నందపదనారవిందున, కుందామరసోద్భవాస్యనుమదేంచునకున్. 46

క. పరసుగుణాసక్తజనకృత, సరసగుణాంభోర్ధపానసౌఖ్యనకుశుభా
కరమంగళాచలస్థల, నరసింహాఖ్యునకుసద్గుణశ్లాఘ్యునకున్. 47

కథాప్రారంభము.

వ. అంకితంబుగా నేరచియింపంబూనిన యనిరుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాప్రకారం బెట్టి దనిన భగవత్కథాసుధానుభవకుతూహలసాంద్రులగు శౌనకప్రముఖమునీంద్రులు సకల పురాణేతిహాసప్రసంగవచనచాతురీవిఖ్యాతుండగు సూతునింగనుంగొని యిట్లనిరి.

చ. జలజభవాభవప్రముఖసంస్తవనీయవిశేషవిష్ణుని
ర్మలగుణకీర్తనామృతము మాకుకర్ణరసాయనంబుగాఁ
బలుమఱు నీవు దెల్పుటకుఁ బాత్రులమైతిమి పూర్వపుణ్యముల్
ఫలితము నొందెనీవలన ధన్యగుణాగ్రణి రోమహర్షణీ 49

క. అనిరుద్ధునిచారిత్రము, వినుటకు మాహృదయములు వేడుకపొడమెన్
వినుపింపుసవిస్తరముగ, వినుతబుధవ్రాతసూతవినయోపేతా. 50

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుల కతం డిట్లనియె. 51

క. మీరడిగినసత్కథ వినఁ, గోరి పరీక్షిన్నృపాలసంజాతుఁ డడుగన్
ధీరుఁడు శుకయోగి సని, స్ఫారంబుగఁ దెలుపఁదలఁచి తా నిట్లనియెన్. 52

సీ. ప్రాకారగోపురప్రాసాదసద్మరాగప్రభాచుంబితగగనతలము
సంతతఫలపుష్పసాంద్రనానావిధోర్వీరుహాకలితశృంగారవనము
చంద్రకాంతోపలసోపానకలితశోభితజలపూర్ణవాపీవ్రజంబు
సరససౌందర్యలక్షణలక్షితాకారభామినీపురుషసౌభాగ్యకరము

తే. గంధసింధురసైంధవబంధురంబు, సారసారససరసకాసారవిసర
మలఘుజలనిధిపరిఖాసమావృతంబు, పుణ్యనిలయంబు ద్వారకాపురవరంబు. 53

ఉ. లోకములన్నియుం దనకులోనుగనుండఁగఁ దన్నులోను గాఁ
బైకొనెఁ జక్రవాళమని పావకసన్నిభిఁ దాఁ దనంబు ద
త్నాకరమానవగ్గిరితదావరణాన్వితిఁ జేసి నిల్పెనో
కాక యజాండుచుట్టునన గాఁ దగునబ్ధియగి ద్దపు కమ్మైఁ 54

మ. అల్లసుధాపయోధివపురంతరమా ... కాబ్ధి ... హ్మ
ద్వల్లభురాజధానియగు ద్వారక ... సుఖియించు మందు సం
పల్లలితాంగి యొప్పుడును బాయక పుట్టినయిల్లు నత్తవా
రిల్లును నేకదేశమగు నింతుల వేడ్క ... గాంత ... 55

మ. అలకానన్యత్యపురీవరావరణరేఖాగ్రప్రదేశంబులం
గలయన్ గొమ్మలసందు తేర్పడిచి మార్గశ్రేణిఁ గల్పించుచున్
నలినీకైరవిణీమనోహరులయానంబుల్ నిరోధంబులే
కలఘుస్ఫూర్తిఁ దదంతరంబులఁ బోసంగన్ నిర్గమించుం గదా. 59

క. అగణితతారాగణచణ, గగనాంతము నిశలఁ దనరు ఘనలీలఁ బురిన్
దగఁ గోటకొనలఁ గట్టిన, నగజిగిముత్యాలచందువా చందమునన్. 57

సీ. సహచరీశంకాప్రసక్తామరీహూయమానకర్బురపుత్రికానుతములు
ఇనవాహహేషాప్రహేళితప్రతిబింబధారణతో ... దర్పణములు
సామంతభభ్రాంతిసల్లాపకృత్తారకామిళద్వప్రముక్తాఫలములు
దైవతపారావతప్రతిస్వనసంభ్రమప్రదవిటవిటీచుణితాననము

తే. ...లంబుజకదంబకాత్రవిబింబముఖ్య, హరిణకబలితకుహనాతృణాంకురా
తస్ఫురద్గారుడోపలాతతవితర్ది, యూధములు సౌధములు పురినొప్పుమిగుల 58

చ. ఉదయనగేంద్రమెక్కి యినుఁడున్నతమై గగనంబుఁ దాఁకు ద
త్సదమలహర్మ్యవీముల్లనిరథంబున కడ్డము నిల్చునంచుఁ దా

మదిఁదలపోసితిన్న నగుమార్గమునం జనుడంతకంతకున్
జదలను నిక్కి యవ్వలమసందిగిఁబోవుచునుండు నిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయిసమప్రకాశతనుజీవంజీవబంధుండు సోం
పగుముత్తెంబులచేరు ముక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు మ
క్కగుమింగూడియ నేకరూపములతోఁ గన్పట్టె నానొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 6)

ఉ. నిర్మలధర్మరత్నమయనిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారియై వినుతిఁ గాంచునుపాంతనిలింపనిమ్నగా
హర్ముఖపద్మగంధవిభవానుభవాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టికుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునంటెనా సౌధరుచులు, సురపురముమీఁదఁదనరు గోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగు విష్ణునాభికి నూర్ధ్వమాముఖమున నుదయమైరి
అతఁడు సద్యోగముల నభ్యసించినయట్టి చదువేకముఖమునఁ జదువుకొనిరి
అతనిరాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁ గన్నహరినిభావితభక్తిపరదుఁగావించుకొనిరి

తే పెద్దపిన్నతనంబు రూపించుకొనిన, యధికులనవచ్చు హంసవాహునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందును రణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందు నిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భటులందు విక్రమార్భటులయందు

తే. వెలయ వెలయుదురనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసముధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టిబాహుజవర్యులెపుడు, సిరులఁ జెలువొంగు నప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతులధోగతిపాలు పఱచుకోఁడే నిసాగరుఁడు సాటి
తనమూలధనముకుఁదగినలాభముఁ గూర్చుకొనె నే నిధననాయకుండు సాటి
తనకున్న బంగారమును వక్కరలకియ్యఁజాలినఁ గాంచనాచలము సాటి
తనమహత్వము నవనెనయైనభోగానుభవమందె నేనిఁ గల్పకము సాటి

తే. గాని యితరులు తాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడ విఖ్యాతసుకృత
సంపదలనంతములు గాఁగ సంగ్రహించు, వైశ్యులుండు రప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబు నిర్జరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైన హరిపదంబు
సైదోడు ప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవనమైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిదమైనయనిరుద్ధమూర్తియభ్యర్చనంబు
బుద్ధిబ్రాహ్మణభక్తియుభూతదయయు, శాంతమునుగల్గిచెలువొందుసత్పథంబు
గాఁగసౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజులందు. 66

సీ. రంజితాధరసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముద్దుగులుక
నవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఝురాంచితములై, కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంకమిళిందచణములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగమెల్లవినుతిసేయ
నతులగతివారశృంగారవతులు వేన, వేలువిహరింతురెపుడునవ్వీటియందు 67

సీ పలువరుసలకుందములఁజూడఁబ్రియమయ్యె వెలయింపుసొంపునఁబలుకఁగదవె
వగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతానె వలపుబ్రముంచెనవ్వారిగాఁగ
మేలుచేఁదమ్మిక్రొమ్మిన్నలుగులెక్కుడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగఁ
బెంపొందెనాసనంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియవేఁడెదమొగినొసంగు
మనుచునచుముదంబుననంటిపలుకు, జాణలవచశ్చమత్కృతిసరణిఁదెలిసి
తెలివిఁజెలునవ్వులోలయంగనలరియలరు, లమ్ముగురుపుష్పలావికలప్పురమున. 68

మ పటుదంతప్రచురప్రభాప్రకటశంపాజాలముల్ ఘీంకృతా
ర్భటగర్జారవముల్ సమగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటి౯ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృషేణ్యాంబు భృ
త్పటిమ౯ దత్పుటభేదనద్విరదయూథంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమ౯ బురుషోత్తమానుపహానస్ఫూర్తి౯ విడంబించుమ౯
సిరికి౯ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘుతవనొప్పు౯ వాహినీసంగతి౯
దెరమైసార్థకనామధేయగుణభాతి౯ సైంధవవ్రాతముల్. 70

చ. అలఘునిజధ్వజాంచితపటాంచలజాతసమీరవారితా
మలగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సులలితపంచబాణరససంజలితోరుపరిశ్రమంబులై
యలరుఁబురి౯ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహో
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘములప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

వ. మఱియు నన్నగరీలలామంబు వైకుంఠపురంబునుంబోలె నాగనగరంబు విధంబున ననం
తకల్యాణగుణాభిరామంబై, నభోమండలంబు తెఱంగున సుకవికల్పిత ప్రబంధంబు చా
డ్పునఁ గలితకవిరాజవిరాజితంబై, చంద్రబింబంబుపోలికఁ గుసుమితద్రుమంబులీల వి
రాజమానసాగరంబై, యలకాపురంబుభాతి జలజాకరంబురీతిఁ బద్మాలంకృతంబై, య
ధ్యయనవిద్యావిశేషంబుకైవడి సంగీతరత్నాకరంబుచెలువున వర్ణక్రమప్రశస్తంబై,
రామాయణకావ్యంబుగతి భార్గవవంశంబుకరణి రామాభిరామంబై, మిత్రభావప్రకా
శంబయ్యును గువలయానందంబై, రాజాభ్యుదయంబయ్యును గమలాంచితంబై,
హరివిహారంబయ్యును బుణ్యజనరంజనంబై, విబుధవరవిరాజితంబయ్యును సమస్తగో
త్రప్రచారంబై, గురుప్రదీప్తంబయ్యును గవిహితంబై, సంపదలకుం గొటారును,
సౌభాగ్యంబులకుఁ బుట్టినిల్లును, సౌఖ్యంబులకు నాలవాలంబును, సారస్యంబులకుఁ
గాణయాచియు, సంతోషంబునకు నాటపట్టును నై వసుంధరాసుందరీచిటులతటసంఘు
టితముక్తాలలామంబుపోలికఁ జతుర్ముఖనిర్మితప్రపంచాభరణంబై యొప్పుచుండు. 73

ఉ. ఆపురలక్ష్మికిన్ రమణుఁడై విలసిల్లుచునుండు బ్రహ్మలీ
లాపరిపూర్ణమానుషవిలాసుఁడు భక్తగృహాంతదృశ్య ని
క్షేపము రూపమోహనవశీకృతగోపవధూకదంబుఁడు
ద్దీపితకీర్తిశాలి వసుదేవతనూజుఁడు కృష్ణుఁ డున్నతిన్. 74

సీ. ఏరలీల దేవకీవసుదేవులకుఁ బుట్టి నందయశోదలున్నతిగఁ బెనుపఁ
బెరిగి దైతేయులఁ బెక్కండ్ర వధియించి యమునానదీతీరమందమంద
బృందావనక్రీడఁ బెంపొందగోవులఁ బాలించి మురళీవిలోలుఁడగుచు
వల్లవకాంతలవలపించుచు రమించి భక్తజనావనప్రౌఢిమెఱసి
రుక్మిణీసత్యలాదిగా రూపవతులఁ, జాలఁ బెండ్లాడి సంసారసౌఖ్యనిరతి
నెలమిఁ ద్రిభువనసామ్రాజ్య మేలుచుండెఁ, గృష్ణుఁ డంచితకీర్తివర్ధిష్ణుఁ డగుచు. 75

మ. హరికిన్ రుక్మిణికిన్ దనూభవుఁడు మీనాంకుండు లోకైకసుం
దరలీలాసుకుమారమూర్తి రతికాంతాపద్మరాగోపమా
ధరసారామృతపానకేళిరతుఁ డుద్యద్విక్రమాటోపశం
బరసంహారుఁ డుదాత్తకీర్తి నమరున్ బ్రద్యుమ్ననామాంకుఁడై. 76

ఉ. ఆరతివల్లభుండును శుభాంగి యనందగు రుక్మికూఁతు నం
భోరుహనేత్రఁ గూడి సుభవాయుఁడైన కుమారుఁ గాంచె శృం
గారరసంబు విగ్రహము గా నొనరించిన మాడ్కి నొప్పు నా
య్యారము వానిభాగ్యవిభవాదిక లక్షణలక్షితాంగునిన్. 77

క. అనిరుద్ధనామధేయుం, డనిరుద్ధప్రముఖ్యులతని నరివీరులు డా
యనిరుద్ధతులన్ జేసెడి, యనిరుద్ధస్ఫుటపరాక్రమాఢ్యుం డగుటన్. 78

వ. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానసూచనాసమర్థుండుగాఁగలవాఁడని బ్రహ్మానూనామకుండును,
ఋశ్యమృగచిహ్నితకేతుండు గాఁగలుగుటంజేసి ఋశ్యకేతుండునునని గురుజనం
బులు నామనిర్దేశంబుచేసి రక్కుమారుండు శరత్సమయ శుక్లపక్షసుధాకరుచందం
బున నహరహః ప్రవర్ధమానుండై క్రమంబున జననీజనకమనోరథసాఫల్యంబైన బా
ల్యంబును స్వబంధు జననయనానందశరీరసుకుమారంబైన కౌమారంబును నతిక్ర
మించినయనంతరంబ.

సీ. ముఖచంద్రమండలంబునకునూనూఁగుమీసపుఁజాలు సహజలాంఛనము గాఁగ
నమరువక్షఃకవాటమునకు నేవళంబులుకుందనపుఁదీఁగెవోడి గాఁగఁ
జెక్కుటద్దములకుఁజెలువంబుమీఱినచిఱునవ్వు తేఁటక్రొంజికిలి గాఁగ
సరసమాకచనీలజలదంబునకునవతంసదీధితితటిద్వల్లి గాఁగ
తే. నలజయంతుని చందంబునలునిసొబగుఁ, జందురునిమేలుఁగందర్పుచక్కఁదనముఁ
దనకుసరిసేయఁదగినసౌందర్యమహిమ, నతఁడుచెలువారెనవయౌవనాగమమున. 80

సీ. కనుమెఱుంగులుతళుక్కున నేమఱించుచూపులకుగుండియలుజల్ జల్లుమనంగ
నరుదుగా నాభిముఖ్యమునొందుమోముకువాలుకన్గవలుదక్కొలుపడఁగ
జెలికాండ్రతోనాడుపలుకులచేపినలోఁగివశ్యమంత్రప్రయోగమందఁ
బ్రతిలేనిరూపసంపదఁజిక్కితలఁపులుసుడివడ్డగతిఁజుట్టిచుట్టితిరుగ
తే. నందుకొనరానిమ్రానిపండైనయతని, ప్రభుతచేనూర్పులూష్మదీర్ఘతవహింపఁ
గొలువునకువచ్చువారకన్యలకయోగ, విరహమొదవించెఁదద్రూపవిభ్రమంబు 81

తే వాలుఁజూపులచేతనివాళులొసఁగి, ప్రమదజలములనర్ఘ్యదానములొనర్చి
యొలముభావంబులుపహారముగఁజేసి, వనితలుభజింతురిష్టదైవముగనతని. 82

మ. తరుణుల్ వానివిలాససంపదకు నాంతర్యంబునంజొక్కి త
త్పరిరంభానుభవంబుఁగోరుచువిధాతాపీనిమజ్జీవితే
శ్వరుగా నేటికిఁజేయవైతివనుచున్ సంతాపముంజెందును
స్సురుగాడ్పుల్ విధికంగదాహమొదవించున్ మండువేసంగియై. 83

ఉ. బింబమువోవిసంకుప్రతిబింబముకంతముతారకాధిరా
డ్బింబమువోముసన్ముకురబింబములాదరహాసపుంగపో
లంబులుయక్షనందనకళానిధిముఖ్యులఁజూతుమేకదా
శంబరవైరినందనునిసామ్యముగావిఁయింపఁబోలునే. 84

ఉ. సాహసధైర్యబాహుబలసంపదచేఁజెలువొందివాహనా
రోహణహేతిధారణనిరూఢిఁదనర్చినచోవిభూతిశే
షాహిగతిన్ జెలంగిజగదాదరణీయగుణాభిరాముఁడై
యాహరిపౌత్త్రుఁడొప్పెఁదనయభ్యుదయంబుసదాభివృద్ధిగాన్. 85

వ. అంత. 86

చ. అతనికి మేనమామసుతయైతగురుక్మినృపాలపౌత్రి యం
చితసుమకోమలాంగిసితసీరుహపత్రవిశాలనేత్రని
ర్జితకలహంసయానమదసింధురకుంభసమానవర్తులో
న్నతకుచరుక్మలోచనయనంగననంగశరోపమానయై. 87

సీ. బంధుజీవము లయ్యె బంధుజీవంబులు, యధరమునకు బింబము లయ్యెఁ
దమ్ములయ్యె నయనాంబుదమ్ములఁ గనికొమ్మ, యడుగులకును జిగురులడుగులయ్యె. 88

సీ. కట్టెఁడినగచుజేకట్లుపులోనయ్యె విసభావంబులై విద్రుమములు
ప్రత్యహంబునుగళంకమయ్యెను దామసప్రకాశతనువత్సత్రగణము
పగలుమించుటవిదేశగతంబులయ్యె రాజావమానమునరథాంగకులము
కాఁక దెచ్చుకతుదిలోఁనవై పలుమాఱుఁ బ్రహారణంబులఁ జెందెఁ బసిఁడికమ్మి

తే. రమణియధరనఖస్తనాంగములతోడి, ప్రాతిపక్షికమునవివి భంగపడియె
నట్టియార్వేరమునబలవంతుతోడి, సాటికిఁ బెనంగుటెల్ల నిష్ఫలము గాదె. 89

సీ. శాతకుంభమునకుఁ జాంపేయమునకుఁ దానను గుణంబగుఁ గాంచనాంగియనుట
కంజాతమునకును గైరవంబునకుఁ బ్రియంవదంబు మహోత్పలాక్షియనుట
శకోత్పలమునకు జలధరంబునకును వినయోక్తి ఘననీలవేణియనుట
కలహంసమునకు శిఖావళంబునకు హితాలయమండజయానయనుట

తే. యుభయభావంబులతిశయంబునికి సార్థ, కముగ నిట్లంట చతురతకల్పనాంశ
లందువలసినయట్లందురనఁగ నిమ్ము, వారికిమినిరంకుశుల్ గారె కవులు. 90

వ. ఇవ్విధంబునం బరిభూతపయస్సుమయయైయున్న రుక్మలోచనను వివాహంబు సేయ
నుద్యోగించి తత్ప్రపితామహుండైన భీష్మకనృపాలుండును దక్కినవారలును సు
హృజ్జనులతో నాలోచించుచు. 91

ఉ. ఈయలినీలకుంతలకునీడును జోడును నైనవల్లభుం
డేయెడఁ గల్గునోయనుచు నెంతయు నక్కఱతో విచారముల్
సేయుచునుండి బంధువులచే ననిరుద్ధనిరూపసద్గుణ
శ్రీయుతుఁ గాసెఱింగి తమచిత్తములం బ్రమదంబు నిండఁగన్. 92

క. నెనరంటిన చుట్టఱికం, బును గుణమును రూపమును విద్యధనం
బును బ్రాయముగలిగినవరుఁ, డొనఁగూడుట కన్యభాగ్యయోగమునఁ గదా. 93

వ. అని విచారించి ద్వారవతీపురంబునకుఁ దగువారలం బంపుచు. 94

క. శ్రీమత్సమస్తసద్గుణ, ధామాంచితకీర్తి సెన్నఁ దగువసుదేవ
స్వామికి భీష్మకభూప, గ్రామణి తామ్రొక్కి సేయఁగల విన్నపముల్. 95

క. క్షేమంబిక్కడ మీపరి, ణామము వ్రాయంగవలయు నాపౌత్త్రుని పు
త్త్రీమణి నిరుక్మనయనా, కోమలి ననిరుద్ధునకును గూర్పఁగవలయున్. 9

వ. అనిశుభలేఖలంపు విని హర్షముమాధవనవశ్యమంచుఁ గ్ర
కన్యకఁ బ్రతిలేఖలంపి యనుకూలపులగ్నము నిశ్చయించి చ
య్యనబలకృష్ణముఖ్యులరయంబసుహృచ్చతురంగయుక్తులై
యనుపమవాద్యఘోషముదిగంతములందుఁ బ్రపూరితంబుగాన్. 97

సీ. కుండినపురికి నేఁగుటయు వైదర్భు లెదురేఁగి నివారలఁదోడితెచ్చి
విడుదులవిడియించివివిధవస్తువ్రాతసామగ్రి నడపించి సంభ్రమమున
లగ్న వేళకు మంగళస్నానయుతులైన పెండ్లికుమార్తెకుఁ బెండ్లికొడుకు
కెలమితో బాసికంబులు గట్టి కంకణబంధముల్ గావించి ప్రాజ్ఞులైన
తే. విప్రముఖ్యులఖండోక్తవేదరవము, చెలఁగ నుచితప్రయోగముల్ సేయుచుండి
రపుడు తెరవట్టి చాటున కతివఁ దోడి, తెచ్చిరిపుడాంగదధ్వనులచ్చుపడఁగ. 98

చ. విచికిలగంధియున్ విభుఁడు వేడుకతోఁ దెర రెండువైపులన్
రుచిరకటాక్షపంక్తుల మెఱుంగులు నిండఁగ నిల్చి రయ్యెడన్
బ్రచురతరానురాగరసబంధురతం దెర చీర దూఱి పా
ఱుచు హృదయాబ్జముల్ మొగమెఱుంగని చుట్టఱికంబు సేయఁగాన్. 99

క. గ్రక్కునఁ దెరవాపుటయుఁద, ళుక్కన వెలుఁగొందె మృగవిలోచనముఖస
మ్యక్కాంతి మెయిలు దొలఁగినఁ, జక్కఁగఁ జెలువొందు పూర్ణచంద్రుం డనఁగన్.

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులను బ్రాఢిగ నించిన ముత్తియంబులు
పొంగుచు హస్తయుగ్మములఁ బూర్ణముగాఁ బలుమాఱు ముంచుచున్
రంగుగ నొక్కరొక్కరి శిరంబు పయిం దలఁబ్రాలు వోసిర
య్యంగమరీచిరవ్యమణులై దిగుపాఱఁగ నవ్వధూవరుల్. 101

క. ఈవిధమున సుముహూర్తము, గావించి వివాహవేదికాస్థలమునకున్
రావించి రపుడు పంచమ, హావాద్యధ్వనులు బహుళమై మొరయంగన్. 102

క. చెలిపాదము చెలువుఁడు కర, జలజంబునఁ బట్టి నడపె సప్తపదంబుల్
సొలయక దీప్చ నాఁటికి, యతఁడు నని వావియైన యతివలు నవ్వన్. 103

వ. తదనంతరంబ ప్రధాన హోమాదికంబులైన వైదికలౌకికప్రయోజనంబులు నడపి వివిధవిధభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులు సకలజనసంతోషంబుగా భోజనోత్సవంబు గావించి రందు 104

మ. పరమాన్నంబులుఁ బిండివంటలును సూపంబుల్ గమాయించు పం
డ్లరసంబుల్ మధురామ్లశాకములు బెల్లం బాజ్యమున్ దేనె క
ప్పురపుం దోయము మీఁగడల్ పెరుగులుప్పుం గాయలున్ మున్నుగాఁ
బరిపూర్ణంబుగ నారగించిర నవొప్పం బెండ్లివారందఱున్. 105

సీ. చెలిపయోధరకుంభములు దాఁచుకొన నేల ఘనమయ్యెఁ దృష్ణ చేకొనఁగ నిమ్ము
లతకూనమధురలీలాధరఫలరసంబులు చాల నభిలాషఁ బొడముఁ జేసె

నలివేణి నీచేతి యతిరసరుచిరస జ్ఞానందమయ్యె నేమనఁగవచ్చు
రాకేందుముఖి వినుమాకారమంత చక్కని దెన్నఁడెఱుఁగ ముకన్నులాన
యనుచు భోజనసమయంబులందు భావ, గర్భితములాడు సరసులకాంక్షకొల్ది
ననుభవింపుఁడు కొదవలేదని సమర్త, వక్త్రులై బోనకత్తెలు భుక్తులిడిరి. 106

శా. తాంబూలంబులు వారికేళికదళీ ద్రాక్షాదినానాఫలా
ఘంబుల్ చంపక మల్లికాదిసుమనఃకస్తూరికాగంధసా
రంబుల్ శర్కరలిక్షుఖండములు వస్త్రంబుల్ సువర్ణంబు నె
య్యంబేపారఁగఁ బంచిపెట్టిరి జనంబానందముం బొందఁగన్. 107

వ. ఇవ్విధంబున. 108

భుజంగప్రయాతము.

వివాహప్రయత్నంబు విధ్యుక్తరీతిన్, నివర్తించి ప్రౌఢాబ్జనేత్రల్ నిషేకో
త్సవారంభమున్ బ్రేమసంధిల్లఁ జేయన్, నవోఢారతుల్ మోహనంబై చెలంగన్. 109

తే. గంధమాల్యాదివాసనల్ గ్రమ్ముకొనఁగఁ, దోడుకొనివచ్చి రప్పుడా తోయజాక్షి
సరసుఁడున్నట్టికేళికాసదనమునకు, బలిమిచే నేర్పుచేతను బద్మముఖులు. 110

ఉ. ఎవ్వరికోసమీవగలకేమియుఁ గన్ బదమంచు నెచ్చెలుల్
నవ్వుచుఁ ద్రోచిపోవుటయు నాథుని చెంగట నిల్చియుండెఁ దా
నివ్వల నవ్వలన్ దొలఁగ నియ్యక మన్మథుఁ డానవెట్టి న
ట్లవ్వనజాక్షి సిగ్గుబరువాని నరీతి శిరంబు వాంచుచున్. 111

ఉ. శయ్యనుఁ జేరఁ దీసి పతి సారెకు వేఁడఁగ నించుకైన మో
మియ్యక గుబ్బలంటుకొన నియ్యక నిష్టరతిన్ రమింపఁగా
నియ్యక యెంతసేసె నవలయిందినపిమ్మట సౌఖ్యదాయకం
బయ్యెను నారికేళఫలపాకము లౌఁగదకన్యకారతుల్. 112

తే. విభునితమకంబుతో నిట్టువెలఁది సిగ్గు, పోరుపెల్లనువట్టి యాత్వరమయ్యెఁ
దుదనిలువలేక నొందులు దూఁటిచుండెఁ, గానన బలాశ్రయమున భంగము ఘటించు.

వ. తదనంతరంబ. 114

సీ. అధికప్రయత్నసంశిథిలనీవీబంధ మభిముఖకుంచితాస్యాంబుజాత
మాఁస్యకరగృహీతాంచితకుచకుంభ మనురాగరసనిగూఢాంతరంగ
మాయాసలబ్ధబాహాలతాపరిరంభ మాకుంచితభ్రూయుగాభిరామ
మామోదబాష్పధారాపూరితాంబక మంఘుసీత్కారమోహననినాద

తే. మచిరసంభూతమదనతోయప్రవాహ, మవగతోష్ణాంగజాతఘర్మాంబుకళిక
తృప్తిపరవశజనితనిద్రాభిలాష, మగుచునయ్యెం తిప్రథమసమాగమంబు. 115

క. ఆమోదంబొనరింపఁగ, నామోదము విరియుఁబోలె నైక్యస్థితితో
దామోదరపౌత్త్రుఁడును, బ్రేమోదయహృదయుఁడగుచుఁ బెనఁగెన్ రతులన్. 116

వ. తదనంతరంబ యాదవసమూహం బవ్వధూవరులం దోడ్కొని కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారవతీపురంబునకుం జని యథోచితసుఖంబుల ననుభవించుచుండి రయ్యనిరుద్ధుండును.

చ. విలసితలగ్నవేళఁ గడువేడుకతో దగృహప్రవేశ మిం
పలరఁగఁ జేసి యవ్వనరుహాననఁ గూడి యతండు ప్రేమచే
సలలితకేళికావనులసారససారసరోవరంబులం
జెలువగురత్నగేహములఁ జిత్తము రంజిలఁగా రమించుచున్. 118

సీ. కేలనంటఁగరాని గిలిగింత చేమాఱు పెనఁగుటలఁ గొన్ని దినములందు
నేమి చేసినఁగాని హితము చేసుక సమ్మతించుటలఁ గొన్ని దినములందుఁ
జవుసీతిబంధవిశ్రాంతి మార్గములన్ని దెలిసి కూడుటఁ గొన్ని దినములందుఁ
దానపైఁ గొని సురతప్రౌఢిఁ దమిదీఱ నెనయుటలఁ గొన్ని దినములందు
నగుచు నారుక్మనయనాసమాగమంబు, తనమనంబునకంతకంతకుఁ బ్రమోద
రసము కొలుపంగ గాఢానురక్తిఁ జెందె, రసికశేఖరుఁ డారతిరాజసుతుఁడు. 119

వ. అని శుకుండు పలికె ననినం బ్రమోదహృదయులై శౌనకాదులు సూతుం గనుంగొని యయ్యనిరుద్ధుని విహారం బెవ్విధంబున నుండె నటమీఁదటివృత్తాంతంబుఁ దేటపఱుపుమనుటయు. 120

చ. వరవరదానశీలమదవారణవారణకృజ్జలాటభీ
కరకరచక్రజన్మలయకారణకారణనైజలీలసా
దరదరహాసదుష్టరిపుదారుణదారుణకోటితేజభూ
ధరధరదుగ్ధసాగరసుతానవతానవభోగసంగమా. 121

క. నిలయీకృతవైకుంఠా, బలవద్రిపుభయదశౌర్యపటుతాకుంఠా
కలితరుచికంబుకంఠా, సలలితలక్ష్మీప్రసంగజనితోత్కంఠా. 122

మాలిని. మునిహృదయనివేశా మోక్షదానప్రకాశా
వినుతగగనకేశా వీతసంసారపాశా
సనమునిజనిదేశా చారువక్షఃప్రదేశా
మనుజచరవినాశా మంగళాద్రిస్థలేశా. 123

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రమణీహృదయంగమ
చారుతరశ్యామలాంగ సముల్లంకృతభూషం
జీరకటకాంగుళీయక
హారాంగదవలయమంగళాచలనిలయా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరిక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

మ. పరిఖాగాధకబంధసంవృతమహాప్రాకారభాగంబు గో
పురకంఠీరవరూపపాటవపరాభూతేంద్రనాగంబు భా
సురవిస్తారమణిప్రకీర్ణసరణాంశువ్యాప్తదిఙ్మండలం
బరిసంత్రాసకరంబు శోణపురమొప్పారుఁ దద్ధరామండలిన్. 3

శా. బాణుండుద్ధతసత్వనిర్జితజగత్ప్రాణుండు సాత్త్వికశ
ర్వాణీవల్లభపాదపద్మభజనారంభప్రవీణుండు గీ
ర్వాణవ్రాతమనోభయంకరధనుర్బాణుండు సంగ్రామపా
రీణుండప్పుర మేలుచుండు విజయశ్రీవైభవాక్షీణుఁడై. 4

తే. తనసహస్రభుజాబలోద్ధత్యమహిమ, నేఁచి ముల్లోకములయందు నెదురులేక
బలితనూభవుఁడైన యబ్బాణదైత్యుఁ, డుగ్రశాసనుఁడై యుండి యొక్కనాఁడు. 5

వ. భవానీమనోహరుండగు హరుం డానందతాండవకేళిరతుండై ముఖరితమృదంగంబును, రణితోపాంగంబును, సంగీతప్రసంగంబును, బరితోషితాశేషభూతాంతరంగంబునునగు నృత్యరంగంబున దశప్రాణాత్మకంబును, మూర్తిత్రయకారమ్యంబును, లఘుగురుప్లుతసమేతంబును, దకతకధికతకముఖశబ్దబంధురంబునగు ధ్రువమఠ్యరూపక ఝంపా త్రిపుటాటతాళైకతాళ సింహానంద చంచుపుటాదితాళంబుల జతులుకడకట్టుకొ మురికళాసికల ద్రుతమధ్యవిళంబకాల పరిమాణంబుల దండలాసక కుండలిప్రేరణీప్రముఖమార్గంబుల రంగరక్తులు వహింప నాట్యంబు సలుపు నవసరంబున భరతకళాధురీణుండగు బాణుండావజం బౌరజంబునం బుచ్చుకొని శ్రుతిప్రమాణంబు నిలిపి తకధిమికిట శబ్దాక్షరసముచ్చారితముఖుండగుచుఁ గరప్రహారంబులం జిత్రవిచిత్రంబులై చెలంగు తాళవ్యాప్తులు ఘుమంఘుమాయమానంబై నాదబ్రహ్మంబు జనియింప హృదయారవిం

దంబున కానందసంపాదకంబై నెఱయ మొరయించిన నప్పరమేశ్వరు నాట్యంబు
జగన్మోహనంబై ప్రవర్తిల్లెనప్పుడు. 6

ఉ. బాణుని వాద్యవిద్యకున పారముదంబునఁ బొందిశాంకరీ
ప్రాణవిభుండు మెచ్చితిదయన్ వరమిచ్చెద వేఁడుమన్న గీ
ర్వాణవిరోధి నానగిరివాకిటఁ బారిషదాళి తోడ శ
ర్వాణియునీవు భక్తజనవత్సల కావలియుండ వేక్రపన్. 7

తే. అనుచుమ్రొక్కినఁ గరుణించి సాంబశివుఁడు, దానవేంద్రుని పట్టణద్వారమునను
గాపురంబుండె నిదిలఘుకార్యమనక, యెంత సులభుండు పార్వతీకాంతుఁడహహ. 8

తే. ఏ మహాత్ముని మహిమ బ్రహ్మేంద్రముఖ్యు, లెఱుఁగఁగాఁజాలరట్టి సర్వేశ్వరుండు
నిజపుర ద్వారపాలుఁడై నిలువ మెలఁగె, నౌర వాని దిగాక భాగ్యాతిశయము. 9

లఘుస్రగ్ధర. ఆలీలంబూర్వదేవుండతులదశశతోదగ్రదోర్దండహేతి
జ్వాలాదందహ్యమానస్వరధిపశిఖివైవస్వతక్రవ్యభుక్కీ
లాలాన్యత్రాదిదిక్పాలకగణహృదయశ్లాఘ్యవైక్రమ్యలబ్ధ
త్రైలోక్యప్రాభవుండై తన రెభువనసాధారణస్ఫూర్తితోడన్. 10

క. సురవైరిమతియొఁగొన్నా, ళ్లయగఁగనొకనాఁడు మదనహరుఁ బొడగని త
చ్చరణమునకునతిభక్తిం, బరిణతులొనరించి వినయభాషాపరుఁడై. 11

మ. గిరిజామానసహంసహంసనరయోగిధ్యేయ చిద్రూపరూ
పరుచిశ్రీజితముక్తముక్తి భుజదర్పవ్యాఘ్రదైత్యేంద్రయిం
ద్రరమావల్లభమిత్రమిత్రరజనీరాట్చక్రచక్రాబ్జసుం
దరరేఖాకరపద్మపద్మశరభానాశంకరాశంకరా. 12

వ. అని బహుప్రకారంబులస్తోత్రంబు గావించియిట్లనియె. 13

క. లోకమువెల్లజయించితి, సౌకర్యముగాఁగ సకలసౌభాగ్యంబుల్
చేకొంటిఁగీర్తి నొందితి, నీకారుణ్యమునఁ జేసి నీలగ్రీవా. 14

ఉ. ఆహవభూమి మామకసహస్రభుజాబలతీవ్రధాటికిన్
సాహసలీలతో నెదిరి శౌర్యముఁ జూపఁగఁ జాలినట్టియ
వ్యాహతవిక్రమాఢ్యుఁడొకఁడైనను లేఁడొక నీవుదక్క హా
లాహలలాంఛనాంచితగళాపరిరంభితసర్వమంగళా. 15

ఉ. ఆతతవైరిపీనసముదగ్రకఠోద్ధృతహేతిభూతసం
ఘాతవిముక్తరక్తజలకాంతులు కంకణపద్మరాగసం
జాతమరీచులంగలయ సంగరకేళి ఘటింపఁ జేసినా
చేతులతీఁట కొంపఘము సేయఁగ దేవజతొద్రమందిరా. 16

వ. అని ప్రార్థించుచున్న యద్దోషాచరు భాషణంబులకు రోషించి శేషభూషణుండిట్లనియె.

క. నాయంత వానితోనని, సేయంగలిగెడు మనసు చేతులబరువున్

ఛాయుభవదీయకేతన, మేయెడఁ ధరఁగూలునపుడు హీనవివేకా. 18

వ. నిర్విచారుండవై యుండుమహాత్మునియానతిచ్చిన బలినందనుండు డెంపంబున నానందంబు నొందుచు నందివాహనునకం దండ పందనంబులాచరించి మరలి నిజమందిరంబునకేతెంచి యాత్మీయశ్రేయోహానిహేతుభూతంబైనకేతుపాతంబున కెదురుచూచుచు నీచాః కలహమిచ్ఛంతి యనువచనంబునకు నగ్రసాక్షియై యుండె నంత. 19

ఆ. అతనికూర్మికూఁతురందంపుబిత్తరి, ముద్దుగుమ్మ భువనమోహనాంగి
కుందనంపుబొమ్మ కుసుమకోమలి యుషా, కన్య యనఁగ నొప్పు కమలనయన. 20

ఉ. ముద్దులమాటలుం జిఱుతమోమునవున్నని లేఁతచెక్కులుం
గొద్దిగనున్న నెన్నడుము కూఁకటికందకఫాలపట్టికన్
విద్దెముసేయు ముంగురులు విప్పగు ఱెప్పలగొప్పకన్నులుం
బ్రొద్దొకవింతయై యమరెఁ బుష్పసుగంధికి బాల్యవేళలన్. 21

సీ. అరవిందములు మన్మథాస్త్రంబులైనట్టి వాలుఁగన్దోయి నల గ్రొవ్వాఁడివాడమె
హరినీలములు పేరులైనచందముననించుకలైనకురులు పెన్సొగలదొయ్యె
వీణాశ్రుతులు మేళవింపైనవగ ముద్దుపలుకులు ప్రౌఢసంపద వహించెఁ
గనకంపుఁగణికకుందనమైనరీతిఁ జాయలమేను నిండుతేపలవహించె
తే. నిమ్మపూపలు మిరిఘలమ్ములైన, గతిఁ జనుఁగుబ్బ లిగిడిపొంకము వహించె
బంధుజీవాధరయతీతబాల్యమగుచు, నిండుజవ్వనమున నొప్పుచుండునపుడు. 22

మ. కలవాక్కీరహయాంబుగల్లమకరీకస్తూరికాపత్త్రస
ల్లలితాంకంబు నితంబబింబపటులీలాచక్రమాలోకనాం
చలబాణౌఘము భ్రూలతాయుగమహాచాపంబునై శోభిలెన్
జలజాతాననవిగ్రహంబు రతిరాజస్యందనప్రక్రియన్. 23

ఉ. తేనియలొల్కు మోవియును దియ్యనిమాటలుఁ బువ్వువంటి మె
మ్మేనును ముద్దుఁజెక్కులును మెచ్చులుఁగుల్కెడుగుబ్బచన్నులున్
మీనులవంటికన్నులును మిక్కిలిదైనపిఱుందు సన్నపుం
గౌనును నొయ్యారపున్నడపుఁ గల్గి వెలుంగు మనోహరాంగియై. 24

తే. ఒఱపుగలచందురునిచందమోము మోము, నలరు శైవాలలీలఁ జెన్నారు నారు
పరిమళింపుగుల్కు కప్పురంపుఁబలుకు పలుకు, కలికి రాయంచరాణి నడగతులు గతులు. 25

సీ. ఘనసారమును సారఘనమును నాక్షేపించుఁ గలికిపల్కులయింపుకెంపుసొంపు
పద్మరాగము రాగపద్మము నదలించు రమణింపుమోవి పాదముల తీవి
మృగమదంబును మదమృగమును హసియించుఁ గాయపుపలుపు కన్దోయి మెఱఁపు
ఐరనాగమును సాందవరముఁ జుల్కఁగఁ జేయు నవకంపునూఁగారునడలతీరు

చక్రసామ్యత వెలయుకుచంబులందు, సామ్యచక్రతఁదగుపుక్కసపుఁబిఱుందు
రూఢి నారోహిణియుఁ నవరోహిణియుఁగ, నెలత చెలువంబు సారె వర్ణింపఁదగును 26

చ. మలయజగంధిబిత్తరపుమాటలుపేసులు సోఁకినంతనే
చిలుకలుపల్కనట్లు విలసిల్లు వసంతపువేళఁ గోవెలల్
చెలఁగినయట్లు కిన్నరలు చిత్రవిధంబున మీటినట్లు వీ
ణెలు మొరయించినట్లు మదినిండుఁ బ్రమోదరసప్రవాహముల్. 27

ఆ. ఇరులు సిరులు దొరలు కురులు తియ్యఁదనంపుఁ, దీవి తీవి తావి కావి మోవి
కులుకు లొలుకు పలుకు మెలఁకువ సుమచాపు, తూపు గూఁపు మాపు చూపు కోపు. 28

చ. కొలుకులకెంపుసొంపు రహిఁగుల్కుచుఁ దారలనీలిమంబుక
న్బెళుకు మెఱుంగులుంగలసి పెంపమరెన్ హరిణాక్షి చూపుల
వ్వలదొరముజ్జగంబు గెలువన్ నవచూతదళంబు మేచకో
త్పలమరవిందమొక్క మొగిఁ బట్టి ప్రయోగము సేయుకైవడిన్. 29

సీ. మునుకారు ననుకారుకొని మీఱు ఘనచారుతను మారుకొని పేరుఁదగు నెఱికురులు
నలకుందములయందములచందములు మదములఁ నొందఁగాఁ జేయుఁ జెలిరదాళి
తెగరానివగ మేని తొగరేని జిగిఁ బూని తగుదాని సొగసైన నగుమొగంబు
నెలపెంపు వెలయింపుకళ గుంపు గుల్కింపు బలుదింపుఁ దలపింపుఁ బడఁతి మోవి

తే. సింగముల భంగములనొందఁ జేయు నడుము, కీరముల దూరములఁ దొలఁగించు బలుకు
చక్కవలఁ దక్కువలఁ జేయుఁ జన్నుదోయి, ముదిత రూపంబు త్రిభువనమోహనంబు.

సీ. ఇంపుసొంపుల స్రమ్మరింపు మాటలు వీణపలుకులకక్షరాభ్యాస మొసఁగు
మందంపు నడపులు మాయూరగతులకుఁ బలుమాఱు తిన్నని ఘణితిఁ జూపు
సరసంపు నాసిక సంపెంగ మొగ్గకుఁ గొక్కవ తక్కువల్ చక్క దిద్దుఁ
జొక్కంపు గుబ్బలు జక్కవకవకు దిట్టతనం బుపదేశమిచ్చు

తే. హొంతబాడుట వనవిహారోత్సవంబు, సలుపుటయుఁ బుష్పవితతి వాసనలు గొనుట
నెటిసరసిఁ గ్రీడలాడుట నెపములుగను, నతని సౌందర్యమింక నేమని వచింతు. 31

క. ఇటువంటి యనయవంబుల, నెటువంటి విలాసవతుల నెననేయఁగరా
నటువంటి వగనురజనీ, విటువంటి మొగంబుగలిగి వెలఁదుక యొప్పెన్. 32

ఉ. మేరుధనుష్కదేవిస్వరమేళకళానిధి దత్తిలంబు భో
శ్రీరఘుకోహళీయ్యకము శివిగఁ గావ్యము నాటకంబులం
కామశాస్త్రముల్ మొదలుగా మతియభ్యసనంబొనర్చె శ్రృం
గారపువిద్యలద్దనుజకన్యక సున్ బరమానురక్తయై. 33

ఆ. ఆడఁ బాడ నేర్చి యభినయింపఁగ నేర్చి, సరసకవిత చెప్పఁ జదువ నేర్చి
శారదసుజపుత్రి బాలిక యయ్యును, సకలకళలయందు జాణ యయ్యె. 34

వ. అంత నితాంతకాంతి కాంతవనాంత లతాంత పరిమళాక్రాంత దిశాంతంబైన వసంతంబు ప్రవేశించె. 35

సీ. శ్రీయుతారామరామాయౌవనప్రాప్తి సంభోగరతమనస్సౌఖ్యరాశి
యువనవోద్ధాత్రపాప్రవణమట్టాకంబు సద్విజానీకవాంఛాఫలంబు
ప్రోషితభర్తృకాయోషిద్వ్యథామూల మనుమయోగిధైర్యచ్ఛిదంబు
భాసురతరశరద్వ్యాసరసాగంబు జాతికళాసముచ్చాటనంబు
తే. నగుచుఁ వర్ణింపయోగ్యమై యతిశయిల్లె, వివిధసుమబృందనిష్యందనవమరంద
బిందుసందోహపానమిళిందసుంద, రాగమంబైనయవ్వసంతాగమంబు. 36

తే. దండిమీఱంగఁ దరువులనుండి మిగులఁ, బండిరాలినవస్థలినిండిదళము
లమరె వనలక్ష్మిమాధవాగమనవేళ, నడుగులకుఁ బఱపించినమడుఁగులనఁగ. 37

చ. ఎలపులవేల్పుకైదువులు పాంథజనంబులపాలియగ్నికీ
లలు చెలువొందు కోకిలకులంబునకాఁకటిపంటకొల్చిరా
సులు వనలక్ష్మి మేనఁ బొడసూపెడు రాగరసాంకురంబు లిం
పలరెడు కాంతులంగిసలయంబులు తోఁచె నశోకహంబులన్. 38

క. సుమనోవిరాజితంబై, యమరనగస్ఫూర్తిఁ దనరియారామంబుల్
సుమనోవిరాజితంబగు, నమరనగస్ఫూర్తిఁ దనరె నభిరామంబై. 39

తే. సద్విజాళిప్రసంగంబు సరసతరము, ప్రణవవిస్ఫూర్జితము బీజబంధురంబు
పల్లవాలంకృతము ఫలప్రదము నైన, యాగమస్థితి నొప్పె సర్వాగమములు. 40

సీ. అనిలోపదేశనాట్యక్రీడఁ దగులతాబింబోష్ఠలకు సరిపెనలొసంగె
నింపుసొంపులఁ బాడు నెలతేఁటిబయకాఱులకు పన్నీటిమీఱు నీలములొసంగెఁ
గైవారములుసేయు కలకంఠకులవందిబలగంబునకు సుమావులనొసంగె
ఫలరత్నములు వారతులొసంగు భూజపురంధ్రిజనులకంబరములొసంగెఁ
తే. దనవదాన్యచమత్కృతి జనులు పొగడఁ, దనవిలాసంబు భువనమోహనము గాఁగ
విభవసంపన్నుఁడై నవిఖ్యాతి సలిపె, మాధవుండు వనీరమణీధవుండు. 41

తే. శుకభరద్వాజముఖసద్విజములరక్షఁ, దనరి సుమనస్సమూహవర్ధన మొనర్చి
ఘనతరాగమవేద్యుఁడై వినుతిఁ గాంచె, మహితవనవాసలీల మాధవుండు. 42

వ. అట్టివసంతకాలంబునందు. 43

క. నాళీకముఖి యుషాంగన, యాళీజనసహితయగుచు నలికోకిలకీ
రాళీనినాదశోభిత, కేళీవనవాటియందుఁ గ్రీడ యొనర్చెన్. 44

సీ. చెలువంపుఁ జిగురుటాకులు పాదములు గాఁగ ననకంపురంభలూరువులు గాఁగ
నూనవాసనలు నెమ్మేనితావులు గాఁగ నొఱపైనలతలు బాహువులు గాఁగ
గజనిమ్మపండ్లు చొక్కపుఁ గుచంబులు గాఁగఁ గలకంఠరుతులు వాక్యములు గాఁగ

తులలేని మల్లెమొగ్గలు దంతములు గాఁగ సుమిళింద మాలికల్ చూపు గాఁగ
బల్లవితతమాలపాదపచ్ఛాయలు, సరసమైన వేణిభరము గాఁగ
నెన్నఁదగియె నప్పుడిందుబింబానన, యౌవనంబుఁబోలి యవ్వనంబు. 45

సీ. భూరుహావళులశృంగారభావములు లోచనపఙ్క్తులకు వికాసంబు నెఱపఁ
కలకంఠశుకశారికాకలరావంబు రహిమించి కర్ణపర్వంబు సేయ
లలితచాంపేయపాటలకుందవాసనల్ నాసికంబున కానంద మొసఁగఁ
నమృతోపమానంబులగు ఫలరసములు వెలయ జిహ్వలకు నువిందు లొసఁగ

తే. గమ్మతావులు పయిపయిఁ గ్రమ్మి విసరు, చలువ తెమ్మెర మేనుల యలఁతఁ దీర్ప
సొరిది పంచేంద్రియములకు సుఖము గాఁగ, వనవిహారంబు సలిపి రవ్వనజముఖులు. 46

సీ. అధరబింబాపేక్ష నరుదెంచు చిలుకల దద్దపుఁ జెక్కుల జవాదితావులకును
వదనాంబుజములకై కదియు భృంగంబు లుత్తంసచంపకసుగంధంబులకును
భుజమృణాళాశాసక్తిఁ బొదువు రథాంగముల్ సరసమందస్మేరచంద్రికలకు
హస్తపల్లవములకై డాయు కోయిలల్ ముద్రికాంకితరామమూర్తులకును

తే. జకితగతిఁ జెంది చెదరఁగఁ జంద్రముఖులు, చతురతఁ జరించి రప్పుడు చారుచరణ
చలితచామీకరాంగదఝణఝణంఝణ, ఝణధ్వని చెవులకానంద మొసఁగ. 47

వ. మఱియు నమ్మదవతీతిలకంబు కదంబ కాంచన కదళీ క్రముక కరవీర ఖర్జూర నారికేళ తమాల తిలక కురంటక మాధవీ ప్రముఖ తరుషండంబుల వలనం దిరుగుచు, వనమయూరంబుల వెంబడి నరుగుచు, మహీరుహంబుల నామూలాగ్రంబుగాఁ బెనఁచి యల్లికొని యున్నేలాలవంగ ద్రాక్షాదిలతావితానడోలాజాలంబులఁ నుయ్యెల లూఁగుచు, బొదరింట్లఁ డాఁగుచు, నసమంబులగు కుసుమరసవిసరంబులు వెసం గ్రోలి ఝుంకారంబు సేయు మధుకరనికరంబులం జోపుచుఁ, బ్రసూనఫలభరితలై యున్న కొమ్మలకు జేతులం జాఁపుచు, స్వచ్ఛంబులైన కుసుమగుచ్ఛంబులును మార్దవనిలయంబులైన కిసలయంబులును మనోరథఫలంబులైన ఫలంబులును గోయుచు, దోహదవిశేషంబులు సేయుచు, శారికాకీరకలకంఠకపోతకరవప్రముఖ విహంగనాదంబులకుం బ్రమోదించుచుఁ, గ్రీడావిశేషంబుల వినోదించుచు, గరకమలకలిత కాంచనకంకణకాంచీకలాపఘంటికానికరనూపురసంజనితఝుణఝుణారవంబువన దేవతామనోహరంబై చెలంగం జరియించుచుఁ దమలోన. 48

క. చూతము చూతము సుదతీ, వ్రాతము రారమ్మ మధుకరవ్రజగీతో
పేతము సుమసౌరభవి, ఖ్యాతము విరహిహృదయాభిఘాతముఁ దలఁపన్. 49

క. కాంచనవర్జ్యము వనిలయ, సంచారము మాధవప్రసన్నత యును బా
లించుము వానప్రస్థతఁ, గాంచుము మధువ్రతకులంబుఁ గంటివె చెలియా. 50

తే. పేమఁగజాతులకు నెల్లఁ బెంపు దఱుగ, సౌఖ్య మొదవెఁ గుజాతివిజాతులకును
గాలకుటిలంబుఁ జూడుమా కంబుకంఠి, మాన్ప నెవ్వరివశ మమ్మాధవాజ్ఞ. 51

చ. పలుమఱు కేవ్రుకంటఁ బగఁబట్టిన కైవడి నిట్లు మొల్ల మొ
గ్గలు చిదుమంగ నేల కసుగందని యీచిగురాకు లెల్లఁ జే
తులఁ గసిదీఱఁ గాఁగణఁగిత్రుంపఁగ నేటికి మానవమ్మ చొ
క్కులము వహించియుండు కొడిగట్టిన దానవుమాన నేర్తువే. 52

వ. అని యివ్విధంబున సరససల్లాపంబులు సేయుచుఁ జంద్రకాంతోపలప్రకల్పితసోపానసముదయకూలంకషమధురజలతరంగచ్ఛటాసంచలితపద్మకైరవకల్హారవనవిహరమాణమరాళచక్రవాకబకసారసద్విరేఫమిథునసంసారంబైన కాసారంబుఁ జేరి జలక్రీడాసక్తచిత్తంబుల నమ్మత్తకాశినులు దత్తఱంబున విహరించుచు. 53

చ. జలములఁ జల్లులాడుచును సారసపఙ్క్తుల వ్రేటులాడుచున్
బలుమఱు నీఁదులాడుచును బక్షికదంబముఁ దోలియాడుచున్
జలదలిమాలికామధురఝంకరణధ్వనితోడెలియ్యమై
కలసిలయప్రమాణములఁ గంకణనిక్వణముల్ చెలంగఁగన్. 54

వ. విహరించి రప్పుడు. 55

సీ. శంపాలతాంగులచరణకాంతులు కుశేశయకదంబముతోడ సరసమాడఁ
దారుణ్యవతులముత్తెపులయందము తరంగావళితోడ సయ్యాటలాడ
విచికిలగంధులకుచపాటవము చక్రసంఘంబుతో నెకసక్కెమాడఁ
గలహంసగమనలకన్నులబెళుకులు మీనపఙ్క్తులతోడ మేలమాడ
తే. రాజవదనలవేణీభరములసొబగు, ప్రబలశైవాలలతలతోఁ బందెమాడ
బాలికాజాలజలకేళిలీలఁ జాల, శ్రీకరంబయ్యె నప్పయోజాకరంబు. 56

మ. కుచకుంభస్థలపాటవంబు దనరన్ గ్రొమ్మించు దంతచ్ఛటా
రుచులొప్పన్ గరపుష్కరాంతరసమారూఢాంబువుల్ మీఁదఁ జ
ల్లుచుఁ గ్రీడించిరి తత్సరోవరమునన్ లోలేక్షణల్ మందమం
దచలద్ధ్యానములన్ మదద్విరదయూథస్ఫూర్తి పర్తిల్లఁగన్. 57

వ. అంత 58

చ. పొదివెడలించుమన్మథునిపుష్పశరంబులలీలనీలతో
యదమునతిక్రమించి పొలుపారెడు శంపలగుంపుసొంపు సం
పదఁ దెరవాసి వచ్చు జిగిబంగరుజంత్రపుబొమ్మలట్లు స
మ్మదమున నెచ్చెలుల్ సరసిమధ్యము వెల్వడి యుజ్జ్వలాంగులై. 59

క. కేళీవిహారచేష్టలు, చాలించియు పాలతాంగి సరసాంబరభూ
షాలంకరణోజ్జ్వలలై, యాలీజనసహితము గృహంబునకరిగెన్. 60

వ. ఇట్లు చనుదెంచి సరసాన్నపానగంధమాల్యాదిభోగంబులం బరితుష్టయై నాఁటిరాత్రి
తపనబింబోపమానతపనీయవిరచితకుడ్యంబును, మహేంద్రనీలోపలఖచితసువృత్తస్తం

చి జృంభితంబును, వివిధవిచిత్రవాతాయనరేఖామనోహరంబును, గనకపంజరాం
తర నివాసశుకశారికానికరసరససంగీతసాహిత్యవిద్యాప్రసంగతంబును, తాంబూల
చందనప్రసూనదానాద్యుపచారప్రయోజనప్రవీణచైతన్యసూత్రవిచిత్రకాంచన
పాంచాలికాలంకృతంబును, గంధకర్పూరకస్తూరికాప్రముఖపరిమళవస్తుసంతాన
వాసనా ఘుమఘుమాయమానంబును, నిబిడతమఃపటలపరిహరణచణమణిగణ దీపి
కావిరాజితంబును, నగునిజమందిరంబునందుఁ దరవణులదివిచిన వజ్రంబుకోళ్లును,
గోళ్లయందమరించినహరినీలంబులపట్టియలును, బట్టియలనలవరించి యల్లినపట్టుపట్టె
డయును, బట్టెడపయిం బఱచినహంసతూలికాతల్పంబును, దల్పంబుపై శిరశ్చరణ
పార్శ్వదేశంబులకు నుపధానంబులుగా నుంచిన సూర్యపుటంబుదిండులును, నుపరి
భాగంబున నలంకరించిన చిత్రచిత్రాభిరామంబగు చందువాపటంబును గలిగి మనోహ
రంబై వెలయు శయ్యాతలంబున శయనించి. 61

చ. అలకలొకింతజాఱినిటలాంతముఁ గ్రమ్మఁగఁ దావియూరుపుల్
జలువలుచల్లఁగా మెయినలందినగంధమునన్నపల్పెను
వ్వలువముసుంగుపైనిగిడివాసనలీనగలోచనాంబుజం
బులుముకుళించియమ్మగువముద్దువగన్ నిదురించుచుండఁగన్. 62

మ. కలలోనొక్క త్రిలోకసుందరశుభాకారుండుమాణిక్యకుం
డలశోభాంచితమందహాసరసవత్సుస్నిగ్ధగల్లద్వయీ
లలితాస్యుండుసుగంధబంధురసుమాలంకారనీలోపలో
జ్జ్వలధమ్మిల్లుఁడుకామినీహృదయపాంచాలుండులీలాగతిన్. 63

సీ. తాంబూలరసరంజితంబైనకెమ్మోవియానుచో మొనపంటనూనియూని
కుంకుమాంకితకుచకుంభముల్ గ్రహణంబుసేయుచో నఖపఙ్క్తిఁ జెనకిచెనకి
మకరికాకలితకోమలగల్లములముఖంబునుచుచోఁ జుంబనంబొసఁగియొసఁగి
లలితభూషణచయాలంకృతాంగము నెదనలముచో మర్మంబులంటియంటి
తే. కుసుమసాయకశాస్త్రానుగుణవిచిత్ర, బంధనైపుణిసురతప్రపంచసౌఖ్య
లీలఁదనుఁజొక్కఁజేసిలాలించెననుచుఁ, గలికికలఁగాంచెనాశ్చర్యకరముగాఁగ. 64

క. ఈలీలంగలలోపల, నాలోకింపంగఁబడినయతఁడనిరుద్ధుం
డాలావణ్యనిధిన్మను, హేలావతివినియుఁగనియుఁ నెఱుఁగదుమదిలోన్. 65

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కురంగనయన స్వాప్నికసంభోగసంజనితానందపారవశ్యంబును, ని
ద్రాపరవశత్వంబును నేకీభవింప సుఖశయనంబు గావించి కించిదవశిష్టయామినీచతుర్థ
యామసమయంబున శతపత్రంబులతోన నేత్రంబులువికసింపనమ్మనోహరాంగుండు
తనకౌఁగిటనున్నవాఁడకాఁ దలంచుచు మేలుకాంచి పొడగానక గుండియజల్లుమన ది
గ్గనలేచిశయ్యాతలంబునంగూర్చుండి నిద్రాముద్రాయమానంబులగువిలోచనప్రభాజా
లంబులు లోలంబులై కౌలుకులనలంకరింప వలువంకలఁగలయఁ బునఃపునరవలోకనం

బు సేయుచు విభ్రాంతియు విస్మయంబును విచారంబును విషాదంబును విరహంబును నంత
రంగంబునం బెనంగొన నంతకంతకు నతిశయంబు మోహావేశంబునఁ దదీయసౌందర్య
సౌకుమార్యవిలాసహావభావంబులు పలుమాఱుఁ దలంచుచు నాజగదేకసుందరుండు
తనముందరం బొడగట్టినట్లైనం బట్టరాని తమకంబున బట్టబయలు కౌఁగిటం బట్టఁ
బోయి భుజలతాయుగంబునకు నప్రాప్తంబైన డెందంబు చిందఱవందఱయై నయనా
రవిందంబులం దొరంగు నశ్రుజల బిందుసందోహంబమందంబై ప్రవహింపనలవిగా
నిపరితాపంబున వేఁడి నిట్టూర్పు లొదవించుచు నిట్లని తలంచు. 66

ఉ. నిద్దురవోవుచున్నయెడ నిశ్చయమైనవిధంబు దోఁపన
న్నొద్దికఁ జేరికూడి సుఖమొందఁగఁ జేసి భ్రమించినట్టియా
ముద్దులుగుల్కు జవ్వనపుమ్మరపుం నెఱజాణ యెవ్వఁడో
పెద్దయు నాకు వానిపయిఁ బ్రేమ మనంబున నేమిసేయుదున్. 67

శా. ఆచక్కందనమా వచోమధురిమం బామందహాసామృతం
బాచాతుర్యము నావయోవిభవమాహా మోహముం జేయదే
యేచంద్రాస్యలకైనఁ బొందఁగలదా యీమేనితో వానితో
నేచందంబున నామనోరథఫలం బీడేఱు నో దైవమా. 68

వ. అని చింతించుచు. 69

క. లలనామణికూటమిలో, లలనామణిభూషణాంగులలిఁ గలసినయా
కలమాటలు నిక్కంబుగఁ, గలమాటలు గాఁ దలంచుఁ గడు భ్రమచేతన్. 70

సీ. మొనపంటికొఱఁది నొక్కిన నొక్కు చేఁ గెంపుటధరంబు చిమచిమయనినయట్లు
చెలువారుగోళ్లనాటుల తేఁటచెక్కిళ్లపై నెలవంక లేర్పడినయట్లు
చెలఁరేగి యలమిన చేపట్టు బిగువు చే గబ్బిగుబ్బలు కసుఁగందినట్లు
కళలసొక్కదవించుగాటంపురతులఁ బూవంటి దేహము వసివాడినట్లు
తే. భావమునఁ దోఁచుస్వప్నలబ్ధంబులైన, సౌఖ్యములు మిథ్యలయ్యు నిశ్చయము గాఁగఁ
బురుషసంగతి చేసినకరణి నపుడు, పద్మదళనేత్ర కరుణానుబంధమునను. 71

క. అంతసఖీప్రేరితయై, సొంతత్వంబైన యట్టిసమయోచితముల్
స్వాంతమున నిచ్చలేకయు, దంతావళియానయొకవిధంబున నడపెన్. 72

సీ బింబోష్ఠి దర్పణబింబంబుఁ జూపుచోఁ జెలువుని ముద్దుచెక్కులు దలంచి
కలకంఠి మృగమదతిలకంబు దిద్దుచో సరసుని మేనివాసనఁ దలంచి
కలికి ముక్తామాలికల నలంకరించుచో రమణుని మందహాసముఁ దలంచి
పొలఁతి నీలోత్పలంబుల దండ లొసఁగుచో రాముని చికురభారముఁ దలంచి
తే. గంధగజయాన హృదయంబు కరిగి కరిగి, యసురసురమంచుఁ బారవశ్యంబు నొందు
నిగిడి పుంఖానుపుంఖంబులగుచుఁ దాఁకు, దర్పకుని పువ్వుటమ్ములఁ దాళలేక. 73

ప. మఱియును. 74

సీ. విన్నఁదనంబుఁ గైకొన్న నెమ్మోమునఁ బొడమని చిఱునవ్వుఁ బొందుకొలుపు
దీనభావంబు నొందిన వాలుఁగన్నుల లేనివికాసంబుఁ బూనఁ జేయు
గద్గదస్వరము సంగతమైన మాటల నొదవని చాతుర్యయుక్తిఁ జూపు
నుల్లాసభంగమై యున్న చిత్తంబునఁ గొలుపని యుత్సాహగుణము నెఱపు
తే. ఘనవియోగవహ్నిఁ గ్రాఁగుచునుండియు, మఱుఁగు సేయు నితరు లెఱుఁగకుండ
సఖులు తెలిసి రేని సంశయింపుదురను, భయము వలనఁ గుముదబంధువదన. 75

సీ. ఎలనాగ వీణె వాయించుచో నాహిరిఘంటారవంబునఁ గలసి చెలగు
జలజాక్షి కావ్యంబుఁ జదువుచోఁ బాంచాలగతిచోట బాహాటక్రమము దొనకుఁ
నెలఁత చిల్కకు మాట నేర్పుచో గీర్వాణభాషలోనఁ దెనుంగుఁ బల్కు గలయుఁ
జెలియ పద్యంబు రచించుచో శృంగారరసముపై బీభత్సరసము నిల్చు
తే. విరహవిభ్రాంతికతమున విద్రుమోష్ఠి, యొకటి సేయంగఁ బోవ వేఱొకటి దోఁచు
నగ్గలపుఁ జింత హృదయంబునంటి యున్న, నిట్టు లౌటకు మది సంశయింపనేల 76

తే. దర్పకుని బాణతీవ్రత దాళలేక, యంగనామణి శివశివా యనివచింపఁ
గలికి కోవెల రొదలచే నలసి సొలసి, రామ పలుమాఱు శ్రీరామరామ యనును. 77

క. సెగలయ్యెఁ జలువవెన్నెల, పొగలయ్యె నుగప్పురంపుఁ బొడి కన్నులకుం
బగలయ్యెఁ జిలుకమాటలు, వగలయ్యె సుఖములెల్ల వనితామణికిన్. 78

చ. కలకలగాక నిశ్చయము గామదిఁ దోఁచిననాఁటనుండి తా
గలకలకంఠకీరకులకంఠములం జనియించు దట్టపుం
గలకలముల్ చెవింబడఁగఁ గాయజునమ్ములగాయముల్ మదిం
గలకల నొంప యామములు కల్పములై చెలియుండె ఖిన్నతన్. 79

ప. ఆసమయంబున. 80

మ. అమరారీశ్వరుఁడైన బాణునకమాత్యశ్రేష్ఠుఁడై బాహువి
క్రమకేళీవిజితాహితప్రకరుఁడై ప్రౌఢిం జతుష్షష్టితం
త్రమహామంత్రకలాపలక్ష్యపరుఁడై రాజిల్లు గుంభాండనా
మమునం దైత్యవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁ డసామాన్యప్రభావంబునన్. 81

ఆ. వాని యనుఁగుఁ బట్టి వరసుందరాకార, రేఖ నొప్పుఁ జిత్రరేఖ యనఁగఁ
దండ్రి వలన మంత్రతంత్రయోగక్రియ, లభ్యసించి యుండు సాంగముగను. 82

శా. ఆనీలాలక బాణకన్యకకు బాహ్యప్రాణమై నాఁగ నెం
తే నేస్తంబొనరించియున్నదగుటం దీనాననాంభోజయై
గ్లానిం బొందుచునున్న యారమణియాకారంబు వీక్షించి చిం
తానిర్మగ్నమనోంబుజాతయగుచుం దత్కార్యమూహించుచున్. 83

తే. ఇంగితజ్ఞానియగుటనాయిందువదన, వలపుమర్మంబుగామదిఁదెలిసియప్పుడు
పలికెనేకాంతమునఁజేరిపడఁతితోడ, బడలికలుదీఱఁజల్లనిభాషణముల. 84

ఉ. ఎన్నఁడులేనివిన్నఁదనమేలమొగంబునదోఁచెనమ్మనీ
కెన్నఁడులేనిచింతమదినెక్కడనుండిఘటించెనమ్మముం
దెన్నఁడులేనియీకృశతనేటికిదేహముచిక్కెనమ్మనీ
యున్నవిధంబుఁజూచివగనొందెడునాహృదయంబుకోమలీ. 85

సీ. కమ్మనిచిగురాకుకెమ్మోవికసుఁగందెనుసురుసురనివెచ్చనూర్చకమ్మ
కనకంపునెమ్మేనుకాఁకచేతఁగరంగెవిరహానలంబుచేఁవేఁగకమ్మ
తళుకునిద్దంపుటద్దపుమోముకళదప్పెవలవలకన్నీరువిడువకమ్మ
వెలిదమ్మికన్నులతెలివిమందమునొందెఁదురుముమేఘముగ్రమ్మఁబొరలకమ్మ
తే. పలుకఁగదవమ్మవేసటపడకవమ్మ, సొలయనేలమ్మమోమెత్తిచూడవమ్మ
యేలిచేసెదవమ్మనమ్మేటికింత, జాలిపెట్టెదవమ్మయోచంద్రవదన. 86

క. పరిరంభణమృదుచుంబన, సరసాలాపాదిసురతసౌఖ్యంబులచేఁ
గరఁగించువిభునిఁబాసిన, విరహిణిచందంబుదోఁచెవెలఁదినీకున్. 87

శా. బాలానిన్నుమదీయజీవముగనేభావింతునెల్లప్పుడున్
జాలానేఁగలుగంగనెంతపనికిన్సంతాపముంబొందఁగా
నేలాసిగ్గునగుట్టుఁజేసిహృదయంబింకిట్లుచింతించుటల్
మేలాదాఁపకతెల్పునీతలఁపునెమ్మింబూనికావించెదన్. 88

వ. అని యివ్విధంబునం జిత్రరేఖావధూటిపలికినఁ దద్వచనౌషధంబుప్రియానుపానసహితంబై యాత్మీయహృదయసంజనితమదనజ్వరంబుశాంతింబొందించుటయు సేదదేఱినిజాభిప్రాయమార్గనిరోధకంబైన లజ్జాప్రవాహంబు ధైర్యప్లవంబువలన నుత్తరించికించిద్గళితశ్రుతి విపంచీపంచమస్వరోపమానంబగు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

తే. పాన్పుపైనొక్కనాఁడునేఁబవ్వళించి, నిదురపోవంగలావణ్యనిధియొకండు
చేరినాయౌవనంబెల్లఁజూఱగొనియెఁ, గలయనుచుఁదోఁచునిక్కంబుగాఁగఁదోఁచు

సీ. సొగసైనచెక్కిళ్ళుచుంబించిచుంబించిచేరిమోమునమోముఁజేర్చిచేర్చి
కరమునఁబాలిండ్లుగదియించికదియించియధరపల్లవరసంబానియాని
కేలిమైఁగౌఁగిటఁగీలించి కీలించి గళముననఖపఙ్క్తినిలిపినిలిపి
చెలఁగిగళధ్వనుల్చెలఁగించిచెలఁగించినిద్దంపుఁబొక్కిలినివిరినివిరి
తే. పోఁకముడివిచ్చి దేహంబుపులకలొదవ, నవయవంబులుగదియంగనదిమియదిమి
యవలనేమేమొచేసెనయ్యాగడంబు, నెట్లుచెప్పుదుసిగ్గునోరెత్తనియదు. 91

చ. అటువలెవానికౌఁగిటసుఖానుభవంబునఁజొక్కియుండియం
తటఁగనువిచ్చిమేలుకొనితన్మహనీయవిలాసమూర్తినా

డటఁబొడగాననైతిఁబరితాపభరంబుననాఁటనుండినే
నిటువలెనున్నదానఁగృశియించుచుజీవమువానిసొమ్ముగన్. 92

చ. మదగజవైరివంటినడుమాకమలంబులవంటికన్నులా
యదనశశాంకువంటి మొగమాముకురంబులవంటిచెక్కులా
మదనునివంటిచక్కఁదనమామధురాధరవానిరూపునా
హృదయపటంబునందులిఖియించినకైవడిఁగాననయ్యెడున్. 93

తే. ప్రాణసఖివైననీకుదాపంగనేల, విన్నవించితినామదినున్నవిధము
వానిఁగన్నులఁజూపిజీవంబునిలుపు, మనుచుఁగన్నీరుదొరఁగదైన్యంబునొందె. 94

ఉ. అయ్యలివేణిదైన్యమునకాత్మఁగలంగుచుబాష్పబిందువుల్
పయ్యెదకొంగునందుడిచిభక్తిమెయిన్శిశిరోపచారముల్
సయ్యనఁజేసిసెమ్మదివిపాదముదీఱఁగనూఱడించితా
నయ్యెడఁగొంతసేపుహృదయాబ్జమునందలపోసినేర్పునన్. 95

శా. రంగుల్మీఱుపటంబునన్వివిధవర్ణద్రవ్యముల్ గూర్చిసా
రంగాంకాననవ్రాసెముజ్జగములన్ రాజిల్లురాజన్యులం
బంగారంపుమెఱుంగువ్రాఁతజిలుగుల్ పైపైఁగళల్దేఱఁగా
శృంగారంపురసంబువెల్లివిరియంజిత్రక్రియావైఖరిన్. 96

చ కళలువెలుంగుమోములువికాసవిలాసముఁజూపుకన్నులుం
జెలువముగుల్కుమేనులునుజెక్కులపైఁబ్రసరించునవ్వులున్
దళుకులుచల్లుభూషణవితానముఁగల్గిసజీవచిత్రముల్
నిలిపినచుట్లువ్రాసెరమణీమణినేర్పువచింపశక్యమే. 97

ఆ. వ్రాఁతకజుఁడుకర్తసేఁతకుఁదాఁగర్త, యనుటకిదివిరోధమైననేమి
సేఁతకజుఁడుకర్తవ్రాఁతకుఁదాఁగర్త, యనుచుఁజిత్రరేఖననఁగవచ్చు. 98

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులఁగల్గు పురుషశ్రేష్ఠుల లిఖియించిన యప్పటంబు ను
షాసుందరిముందటనుంచి యిట్లనియె. 99

చ. త్రిభువనవాసులై వెలయుదేవమనుష్యభుజంగకోటిలోఁ
బ్రభుతయురూపసంపదయుఁబ్రాజ్ఞతయుంగలవారినెల్లనే
ర్చిభగవతీమహామహిమచేలిఖియించితినిప్పటంబునం
దభినవమూర్తియైతగినయాఘనుఁడెవ్వఁడువీరిలోపలన్. 100

వ. అని మఱియునిట్లని వివరింపందొడంగె. 101

ఉ. దివ్యవిమానయానములదివ్యసుగంధవిలేపనంబులన్
దివ్యలతాంతవాసనలదివ్యధునీజలకేళిలీలలన్

దివ్యవిలాసినీరతులదివ్యశరీరములన్ సుఖాత్ములై
దివ్యపథంబునన్మెలఁగుదేవతలన్వివరించిపల్కెదన్. 102

శా. ఆనందాకరవైభవానుభవుఁరంభాద్యప్సరోనాట్యలీ
లానిత్యోత్సవుఁ బారిజాతకుసుమాలంకారహారున్స్వర
స్థానావాసనుఖోన్నతుం ద్రిభువనీసామ్రాజ్యసింహాసనా
సీనున్నిర్జరభర్తఁ జూడుమితనిన్శీతాంశుబింబాననా. 103

ఉ. ఆవహనీయదక్షిణసమాఖ్యలచేఁ జెలువందిమంత్రపూ
తాహుతులన్సరోరుహభవాదులఁ దృప్తివహింపఁ జేసియ
వ్యాహతలీలసాధకజనాళికిసౌఖ్యములిచ్చుపుణ్యుఁడు
స్వాహగుణాసమానుఁడుకృశానుఁడితండిటుచూడుకోమలీ. 104

వ. అని తెలిపి వారియందు నాదరంబైన తదీయహృదయంబుఁ దెలిసి శేషించినదిక్పాలక
దేవతాగణంబుల వేర్వేర వివరించెద ననుచు నిట్లనియె. 105

చ. అతులితధర్మవంతుఁడుకృతాంతుఁడనూనుఁడు యాతుధానుఁడా
యతశుభుఁడంబురాశివిభుఁడంచితదేహుఁడుగంధవాహుఁడు
న్నతమతిగుహ్యకాధిపతినాగధరుండుహరుండునుంజుమీ
యితఁడునితండితండితఁడునీతఁడునీతఁడుసుందరీమణీ. 106

ఉ. కామునిమించుసుందరముకంజవనాప్తునిగెల్చుతేజమున్
సోమునిఁ గేరునెమ్మొగముశోభిలువాఁడలకల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసహితంబగుసంపదలింటఁగల్గుసు
త్రామునికూర్మినందనుఁడితండుజయంతుఁడునీరజాననా. 107

శా. భారాంతస్ప్రహులైననిర్జరులపైపైసోఁకియెవ్వానినిం
డారంబైకొమనర్తనాభినయభావారంభసంరంభరం
భారంభోరుముహుర్ముహుస్తరళితాపాంగచ్ఛటామాలికా
సారంబానలకూబరుండితఁడుతత్సౌందర్యమీక్షించితే. 108

సీ. కంబుకంధరవీరుకమనీయనిరతయౌవనమదోద్ధతులుగీర్వాణతతులు
సరసిజేక్షణవీరుసంగీతనృత్యవిద్యాధురంధరులుగంధర్వవరులు
కుటిలకుంతలవీరుఘుటికాంజనాదిక్రియాసుసాధకులువిద్యాధరేంద్రు
లమృతాంశుముఖివీరుసుమహితాష్టవిశేషసిద్ధిప్రసిద్ధులుసిద్ధవిభులు
తే. గరుడకిన్నరరుద్రకింపురుషసాధ్య, యక్షరక్షోభుజంగగుహ్యకులువీరు
నీకటాక్షాంచలంబులునిగుడఁజేసి, కెలనవీక్షింపుమోరాజకీరవాణి. 109

వ. అనిపలికి యనంతరంబ పాతాళలోకనివాసులప్రాసినపటంబుఁ జూపి యిట్లనియె.

మ. భవనాలంకృతనూత్నరత్నరుచిసంపన్నంబు రాజీవకై
రవకల్హారమరందపానమధుపవ్రాతస్వనోదారభో
గవతీతీరమనోహరంబఖిలభాగ్యశ్రీనివాసంబునై
ప్రవణం బొందిన యట్టిలోకముగదా పాతాళ మబ్జాననా. 111

వ. తద్భువననివాసులైన నాగపుంగవుల వివరించెదం గనుంగొనుము. 112

శా. పారావారవిహారియైన హరికిం బర్యంకమై ద్వీపశై
లారణ్యాంబునిధిప్రయుక్తమహనీ యక్షోణికిన్నిల్వనా
ధారంబై యురగేంద్రలోకమునకుం దాసార్వభౌమాంకుఁడై
శ్రీరంజిల్లుఫణాసహస్రకలితున్ శేషున్విలోకింపుమా. 113

చ. అతులసుధాపయోధిమథనావసరంబున మందరాద్రిక
ప్రతిహతలీలనావరణపాశలతాకృతిఁ దాల్చి దానవా
హితులకు వాంఛితంబు ఫలియింపఁగఁ జేసినకీర్తిశాలిభా
సితసితదీర్ఘదేహు ఫణిశేఖరు వాసుకిఁ జూడుమీతనిన్. 114

వ. అని మఱియుం దక్షక కర్కోటకప్రముఖులైన చక్షుశ్శ్రవశ్శ్రేష్ఠుల రూపనామం
బులు చక్షుశ్శ్రవంబులకు గోచరంబుగా దృష్టంబును శ్రుతంబును గావించిన దదీ
యరూపనామంబులు వేదాంతసిద్ధవచనప్రకారంబున నాత్మకువేఱై యస్థిరంబగుట
యు దదీయముఖచిహ్నంబులవలనం దెలిసినదై తదనంతరంబ మర్త్యలోక పురుష
పరివృఢులం దెలుపందలంచి యిట్లనియె 115

చ. శుకపికశారికానినదశోభితకేళివనాంతరంబులన్
వికసితపద్మకైరవనవీనసుగంధసరోవరంబులం
బ్రకటసువర్ణగేహములభద్రగజేంద్రతురంగమాదులన్
సకలసువస్తుసంపదలసౌఖ్యదమై తగు మర్త్యమంగనా. 116

వ. ఏతద్భువనంబునం గలుగు రాజశేఖరుల నాలోకింపుము. 117

చ. నిజగజనాథయూథపదనిర్దళితోన్మదవైరిపార్థివ
వ్రజచతురంగసైన్యుఁడు విరాజితరత్నవిభూషణప్రభా
విజితవిభాకరుండు పరవీరభయంకరఖడ్గవిస్ఫుర
ద్భుజుఁడు కళింగభూభుజుఁడు తోయరుహాననవీఁ డెచూడుమా. 118

చ. లలితలవంగకోమలవిలాసలతాపరిణద్ధచందనా
మలమలయక్షమాభృదసమానసుగంధవిశేషశీతలా
నిలవిలసద్గవాక్షచయనిర్మితహర్మ్యవిహారిపాండ్యుఁ డీ
యలఘునిఁ జూడుమ్మదరహాససుధారసరంజితాననా. 119

శా. గంధేభేంద్రసమానయాన తెలియంగాఁ జూడుమీ నింజతు
ష్కాంధిప్రాప్తమేదినీవలయవిశ్రాంతప్రతాపాబ్జినీ
బంధుం యుద్ధకృశప్రసిద్ధబలవత్ప్రత్యర్థిరాజన్యని
ర్బంధుం సాంబశివార్చనానుగుణసంబంధుం జరాసంధునిన్. 120

శా. వౌదంతిన్యగదంతిగాఁ గొని సహస్రాక్షుండు యుగ్మాత్ముఁడై
మోదం బొప్పఁగ రక్షించుగతిఁ బెంపున్సొంపు సంధిల్లగా
వేదండోత్తమవాహుఁడై వెలయునేపీరుం బ్రభాభాసమా
నాదిత్యుం భగదత్తుఁ జూడుము నితంబాభోగహేమాంశుకా. 121

శా. ప్రాజ్యంబై తగుకౌరవాన్వయమునం బొల్పొంద జన్మించి సా
మ్రాజ్యం బేలు సుయోధనుం దెలివిమీఱం జూడు మొక్కొంతది
వ్యజ్యోతిర్మయసాధనుస్వహితబాహాదండకోదండదం
డజ్యానిర్యదఖండచండతరకాండప్రోద్భటాయోధనున్. 122

ఉ. తోయజగంధి చూడుము విధూతతమోగుణదివ్యతేజుఁడై
ధీయుతమూర్తియై వసుమతిన్విహరించు పయోజబాంధవుం
డేయితఁడంచు నెంచఁదగుకీవివెలుంగుచున్న హానిరా
ధేయుని దానవైభవవిధేయుని వర్ణితభాగధేయునిన్. 123

సీ. జయముచే ధర్మనిశ్చయముచే వైభవోదయముచేఁ దగువాఁడు ధర్మజుండు
దిటముచే భుజబలోత్కటముచే రణజయార్భటముచేఁ బెంపొందు పవనజుండు
యుక్తిచే విబుధానురక్తిచే వరబాణశక్తిచే నధికుండు సవ్యసాచి
బుద్ధిచే నతులప్రసిద్ధిచే భాగ్యాభివృద్ధిచేఁ బొగడొందు వెలయు నకులుఁ
తే. డసమశరసుకుమారరసమనోహ, రావతారుండు సహదేవుఁడంబుజాక్షి
వీరలేవురు పాండవవీరవరులు, పెంపుసొంపార నిటు విలోకింపవమ్మ. 124

చ. సుమహితధాళధళ్యరుచిసుందరకోమలవిగ్రహంబుపై
నమలతరేంద్రనీలనికరాసితవర్ణఘనాంశుకంబుతో
నమరిననీలమేఘరజతాచలరాజముఁ బోలె రేవతీ
రమణునిఁ జూడవమ్మ బలశాలినిఁ గోమలపాటలాధరా. 125

సీ. లలితరేఖాత్రయీకలితకంఠమువాఁడు ధవళవిస్తారనేత్రములవాఁడు
ఆజానులంబిబాహావిలాసమువాఁడు కమనీయనీలాలకములవాఁడు
హారశోభితవిశాలోరస్థలమువాఁడు తరుణారుణాంఘ్రిపద్మములవాఁడు
మహనీయనీలకోమలశరీరమువాఁడు నవదరస్మితసుధాననమువాఁడు
తే. సరసకల్యాణగుణవిశేషములవాఁడు, మదనశతకోటిసౌందర్యమహిమవాఁడు
దేవకీనందనుఁడు కృష్ణదేవుఁడితఁడు, వనిత గనుఁగొమ్ము నేత్రోత్సవంబుగాఁగ. 126

మ. త్రిజగన్మోహనరూపవైభవునిసాంద్రీభూతకీర్తిం బ్రతా
పజయార్కున్ రతికామినీకుచతటీపాటీరము బ్రాకరాం
బుజునిం గంఠవిలంబమానవిలసన్ముక్తామణీమాలికా
ప్రజునిన్మారటకృష్ణమూర్తియగునీప్రద్యుమ్ను నీక్షింపుమా. 127

ఉ. చక్కనివారిలో మొదలిచక్కనివాఁడగుతండ్రికన్న నుం
జక్కనివాఁడు భవ్యగుణసంపదఁ దాతను బోలువాఁడు పెం
పెక్కినకీర్తివాఁడు కమలేక్షణపౌత్త్రుఁడు శంబరారికిన్
మక్కువనందనుండితఁడు మానవతీ యనిరుద్ధుఁ జూడుమా. 128

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనిత యవ్విలాసినీతిలకంబునకు భూలోక పురుషపుంగవుల
వేర్వేఱ వివరించుచు ననిరుద్ధకుమారపర్యంతంబును జూపునప్పుడు. 129

సీ. అంగవంగకళింగబంగాళనృపులపైసారంగగతులచేఁ జౌకళింప
గౌళనేపాళపాంచాలభూభుజులపై నతితటిల్లతరేఖ నవఘళించి
మగధమత్స్యమరాటమద్రనాయకులపై మత్స్యపుటంబులమహిమ నిగిడి
యాదవవృష్ణిభోజాంధకశ్రేణిపై యలతేఁటిదాఁటులనెళవు చూపి

తే. మఱియు గోపాలదేహమున్మథులమీఁద, బొట్టెకోలలగతి దాఁకిమిట్టితిరిగి
వ్రాలియనిరుద్ధునందుఁ గ్రొవ్వాఁడిచిలుకు, ములికిదైనా సైకలకంతిబెళుకుఁ జూపు.

చ. కనుగొనఁ గానె జల్లుమనెఁ గైరవలోచన గుండె దేహము
ల్లనుబులకించెఁ గన్నులజలంబులు జాలయిపాఱె మోమునం
బెనఁగొని దైన్యరేఖ నవనీతగతిం గరఁగెన్మనంబు ము
న్ననుపడియున్న తాపశిఖిప్రజ్వలభావమునొందె వింతయై. 131

ఉ. కన్నులఁ బెప్పలార్పఁగనివికాసపుఁ జూపునుమౌనముద్రతో
నున్న మొగంబునిశ్చలతనొప్పుశరీరము గాఁ బటంబుపై
నున్నప్రలీల వ్రాసినప్రియుం గని సొక్కినఁ దానునట్లయై
చిన్నెలుదక్కియుండె సఖి చేసినజంత్రపుబొమ్మకైవడిన్. 132

తే. అతనిలావణ్యసరసియందతివచూపు, నిండుకొని బారులయ్యెను గండుమీలు
నుప్పతిలిగుంపులయ్యె నీలోత్పలములు, పాదుకొని మూఁకలయ్యెఁ బుష్పంధయములు.

ఉ. చూచుఁ జలించిపైఁబడఁగఁ జూచుఁ గుచంబులనొత్తిపట్టఁగాఁ
జూచు నఖాలిమైఁ జెనకఁ జూచు సుధాధరబింబమానఁగాఁ
జూచుఁ గవుంగిటం బెనఁగఁ జూచుఁ గపోలము ముద్దుపెట్టఁగాఁ
జూచు లతాంగి యమ్మదనసుందరరూపముఁ జూచి భ్రాంతితోన్. 134

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కోకకుచతనరుచిరావలోకనంబులు పరమశాంతుని హృదయంబు నంబోలె దత్సౌందర్యలహరీమగ్నంబై యానందలహరిం దేలుచున్న నెట్టకేలకు మరలించి కుంభాండకతనూభవ ముఖాంబుజంబున నిలిపి యిట్లనియె. 135

ఉ. వీఁడుగదమ్మ నానిదురవేళ ఘటించినవాఁడు కోమలీ
వీఁడుగదమ్మ పంచశరవిద్యలు చూపినవాఁడు తొయ్యలీ
వీఁడుగదమ్మ నాహృదయవిత్తము నాచినవాఁడు ముగ్మలీ
వీఁడుగదమ్మ యీవిరహవేదనఁ గొల్పినవాఁడు నెచ్చెలీ. 136

క. నిన్నుండి వినిరూపముఁ, గన్నులఁ జూడంగఁ గలిగెఁ గా నేటికి నో
క్రొన్ననఁబోఁడిరో నిపుణ, మెన్నిభవంబులకునైన నీఁగంగలనే. 137

వ. మేఘాగమనంబునకు నెదురుచూచుచున్న మయూరంబు విధంబున సంపూర్ణపూర్ణిమా చంద్రబింబోదయంబుఁ గోరుచున్న చకోరంబుకైవడి, స్వాతివర్షంబు నపేక్షించుచున్న మౌక్తికశుక్తిచందంబున, హృదయంగమాకారుండైన యీరాజకుమారుతోడిసంభోగంబునకు నాహృదయంబు నిరంతరవ్యాపారంబై యభిలషించుచున్నయది. దురంతంబైన విరహపారావారంబు నీఁదవశంబుగాక మునుంగుచున్న నాకుం దెప్పవిధంబున నాభాగ్యవశంబున నీవు సంఘటించితివి. ఏయుపాయంబుననైన నీతనిం దెచ్చి మామకమనోరథం బీడేర్చి ప్రాణదానంబు సేయవలయు నిది యనుచితంబని విచారించెదవేని నాకర్ణింపుము. 138

సీ. కలలోనఁ గన్నవార్తలకింతవలవంతకేమి కారణమని యెంచుకొంటి
నాయునికిఁ గనుఁగొన్న నాసాటివారిలో నిదిలాఘవంబని యెంచుకొంటి
మదిలోననే మాటమఱచియుండెదఁ గాక యెంతలేదని బుద్ధి నెంచుకొంటి
గుఱుతెఱుఁగనివానికూర్మి కాశించిన నేమిఫలంబని యెంచుకొంటి
తే. నేమిసేయుదు వానికామనోజ్ఞ, వదనపూర్ణేందుచంద్రికావ్యాప్తిఁ జంద్ర
కాంతరత్నంబుకైవడిఁ గరఁగియున్న, భావమున ధైర్యమింతైనఁ బాదుకొనదు. 139

ఉ. కావునఁ బక్వబింబఫలకాంతులతోఁ దులఁదూఁగు వానికె
మ్మోవిసుధారసంబు మదిమోహము దీఱఁగ నానకుండినన్
భావభవజ్వరజ్వలనబంధురతీవ్రశిఖాకలాపతా
పానహమైన నాదుహృదయవ్యథ దీఱునె యెన్నిభంగులన్. 140

మ. కలికీమాటలు వేయు నేమిటికి నీకాయంబుతో వానితోఁ
గలయన్నాభాగ్యము గల్గకున్న విభునిం గాఁ జేయుమీ వీని రాఁ
గలజన్మంబుననంచు బ్రహ్మకు నమస్కారంబుఁ గావించి యు
వ్వలదేహాంతరతీవ్రలబ్ధిసుచితవ్యాపారముం జేసెదన్. 141

తే. అనుచుఁ జెలిపల్కు ఖేదవాక్యములతోన, వేఁడినిట్టూర్పు గాడ్పులావిర్భవించె
నూరుపులతోన కన్నీరులేఱులయ్యె, నశ్రువులతోన పరశంబయ్యె మేను. 142

తే. అతివిదురనఖ్యఁగనుఁగొనియాత్మఁగఁగి, యువతివిజశతదిఱంగనుపచరించి
యనుగుణంబైనమధురవాక్యములమనసుఁ, జల్లఁజేయుచునుండెనాసుయమునసు.

వ. అని శుకుండుపలికెననినఁ దదనంతరవృత్తాంతంబెట్లయ్యె నెఱింగింపుమనుటయు.

చ. చతురవిహారహారమణిసాంద్రలసద్భుజమధ్యమధ్యని
ర్జితమృగరాజరాజసరసీరుహమిత్రసునేత్రనేత్రశో
భితవసుభద్రభద్రగజభీతిహరాదరభావభావజా
హితమతివాసవాసవమణీద్ధరుచిస్ఫుటకేశకేశవా. 145

క. దురితపరితాపపరిహర, చరితాభరితాదరాత్మశంకరహృదయ
స్మరితహరిదశ్వకోటి, స్ఫురితాస్ఫురితారినినదసంశ్రుతివినుతా. 146

భుజంగప్రయాతము. మహామంగళాకారమాస్నేహమోహా
నహోభూధరోత్సాహవారాహదేహా
గుహాత్మజ్ఞసాంచిత్యఘోరాఘుదాహా
మహామంగళాద్రిప్రమావత్సుగేహా. 147

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీవత్సవైజయంతీ
శ్రీవనితాకౌస్తుభాదిశృంగారవిలా
సావహవక్షస్స్థలభువ
నావనసంభ్రమణమంగళాచలరమణా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె.

వ. అంత. 2

సీ. వినతాతనూజకేతనకళాసంప్రాప్తజనితానురాగవిస్తారమునఁగ 3
నపరదిగ్జలధినాయకసమర్పితఫుల్లహల్లకమాల్యప్రభాంకమునఁగ
సమరసన్నాహరక్షశ్ఛటావిదళనకోపాగ్నికీలాకలాపమునఁగ
తత్కాలతాండవోద్ధతమహాబిలకేశ వరమణిమకుటరుగావళీశ్రీయనఁగ

తే. భాపరిగ్రహణార్థసమీపవర్తి, గంధవహబంధుతేజఃప్రకాశమనఁగ
నస్తశైలాగ్రమున భాస్వదరుణదీప్తి, మండలం బయ్యె మార్తాండమండలంబు.

చ. ఇనుఁడు కరంబులం బొదివి యింపుగ సంగమ మాచరింపఁ బ 4
ద్మినివదనంబు నన్నగవుమీఱ వికాసవిలాసమూనిలో
ననద్రవముబ్బి సాక్షికనయనంబులు మూయుచు నిద్రఁజెందనా
యనముకుళీభవించె దివసాంతమునందుఁ బయోజషండముల్.

ఉ. ఇనునకుఁ బద్మినీకువలయేక్షణపై మది నెంత మోహమో
తను నెడఁబాసి యెంత పరితాపము నొందునొ నాల్గుయామముల్ 5
చని నపునస్సమాగమము సంఘటనం బని తెల్పుమంచుఁదా
బనిచె సరస్సుప్రాంతతరుపఙ్క్తులనీడల పేరిదూతలన్.

క. కమలినిపయిఁ గూరిమిచే, రమియించెం గాననశుచిరాహిత్యముగా
నమరందాన మొనర్చిన, క్రమమునఁ గమలాప్తుఁ డపరకంధిం గ్రుంకెన్. 7

తే. అంబురుహసంభవాండగేహాంతరమున, దీపకంబైన భాస్కరదీపకళిక
యవలిదిక్కునఁ జేరిన యంధకార, బంధురంబయ్యె దశదిశాభాగమునను. 8

చ. అనయము జీవకోటికి భయంబుగ దారులు గట్టి కొల్లఁగై
కొనసెలవిచ్చెఁ జోరులకుఁ గూర్మిఁ బరాంగనలన్ రమింపఁ గాఁ
బనిచె విటావలిన్ భువనబంధుఁడు లేని యరాజకంబుచేఁ
దనరప మైచరించె వసుధాస్థలిఁ జీఁకటిపాలెగాఁ డొగిన్. 9

సీ. ఆదటదీరంగ నంభోజగంధులబటువుగుబ్బలమీఁదఁ బ్రాఁకి ప్రాఁకి
కోకికఫలియింపఁ గుంభీంద్రయానలయధరపల్లవములనాని యాని
ముచ్చటదీఱంగ ముకురబింబాస్యలనిద్దంపుఁ జెక్కిళ్లనివిరినివిరి
యభిలాషదనియంగ హరినీలవేణులమవ్వంపుఁ గొప్పులందువ్విదువ్వి

తే. యంధకారాఖ్యకామాంధుఁ డన్యసతుల, నలముకొనుచుండెఁ గానిదోషానుభవము
తెపనకరఘాత నెపమున దాఁకుననుచు, నెఱుఁగలేఁడయ్యెఁ దామసుం డేమి యెఱుఁగు.

క. జీవనమె జీవనంబై, యీవిధమున నున్నపుష్పు నెడచేసెన యో
దైవమని ఖేద మొందెడు, కైవడి నమరెన్ రథాంగకరుణరవంబుల్. 11

సీ. వరునిరాకకు నిశావాససజ్జిక మింటఁ బఱచిన వెన్నెలపానుపనఁగ
గగనకేశుని మస్తకమున దిక్కాంతలు పూజచేసిన యట్టి పువ్వులనఁగ
దట్టమై తిరుగుచున్నట్టి ఖేచరకోటిముత్యాలగొడుగుల మొత్తమనఁగ
దమముగర్వమడంపదండెత్తి శేరాజు ముందరనడపించు మూఁకయనఁగఁ

తే. గెరలి పురుఁ డూర్ధ్వలోకము గ్రెలుపపింజ, పింజఁ గొన నేయు పుష్పాస్త్రవితతి యనఁగఁ
గన్నులకుఁ బండువై తోఁచె గగనభాగ, మండనంబైన తారకామండలంబు. 12

సీ. అధిపలాలితలైన స్వాధీనపతికలు నలుకదీఱిన కలహాంతరితలు
వరునిరాకలు గోరు వాసకసజ్జికల్ పతివంచకలు విప్రలబ్ధసతులు
పొరుగూరవిభులున్న ప్రోషితభర్తృకల్ కలహించి విడనాడు ఖండితలును
ధవులు వేగంబరాని విరహోత్కంఠితల్ సంకేతగతలభిసారికలును

తే. రమణసంభోగవిప్రలంభములనొంది, రష్టవిధనాయికలు నిట్టులతిశయముగఁ
గువలయానందభావానుగుణ్యకళల, విలసితంబైన యన్నిశావేళయందు. 13

శా. మందాక్షాంచలముల్ గ్రమించి కులధర్మస్రోతసుల్ దాఁటి తత్
న్నిందాభీతిమహాటవుల్ గడచి పొందెన్ బుంశ్చలీకోటి ని
స్సందేహస్ఫురణన్ భుజంగనివశత్సాంకేతికస్థానముల్
కందర్పుండను మంత్రదేవత సమాకర్షింపఁగా నయ్యెడన్. 14

ఉ. చీఁకటివేళ సంచరణ సేయుచు నిక్కపులైన చోట్లనఁ
డాఁకల నిల్చుచుం జనుల యల్కుడు కొయ్యన లోఁగియుండుచుం
గాఁకలయూర్పులు స్ఫురణఁ గా విటకోటి భుజంగభావముల్
గైకొనియుండె నిందుచనె కావలెఁ జారభుజంగనామముల్. 15

సీ. గళరవంబులు రద్దిగాఁ జెలంగింపక పుఱమాఱు మెల్లనె పలుకుమనుచుఁ
దమికొద్దిన ఘరబింబము గంటువడనీక మొనపంటనొక్కెంతి మోవుమనుచు
గుబ్బచన్నులమీఁద గోరుతేర్పడనీక నేర్పుతో నొయ్యన నివురుమనుచు
రతిసుమాళమున నార్భటము గావింపక నిలుకడచల్లఁ గాఁగలయుమనుచుఁ
తే. గాముకులయందుఁ గూర్ములు గలిగియుండి, యనురహస్యంబు బయలగున నెడిభీతిఁ
గలసిరిబ్భంగి సాంకేతికములయందు, జారకాంతలు మోహితస్వాంతలగుచు. 16

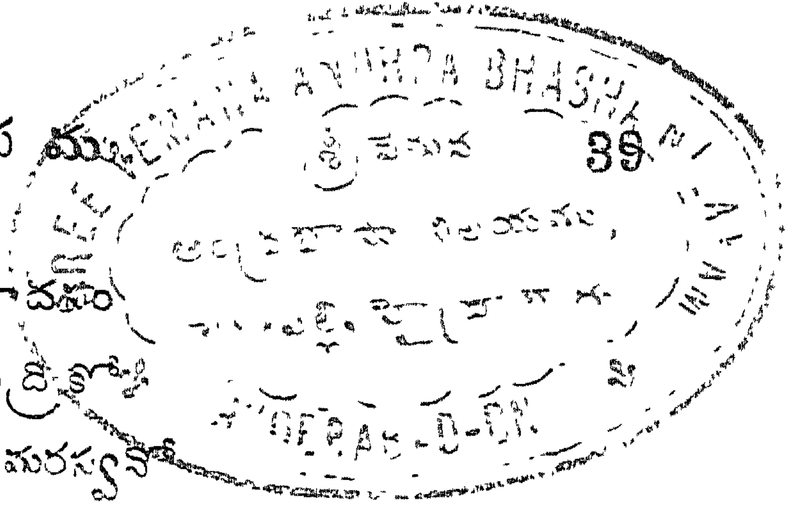
ఉ. ఆసమయంబునం గువలయప్రియసైన ప్రభుత్వరేఖను
ల్లాసరసంబు మోమునఁ దొలంగఁగఁ జల్లనిరాజటంచు వి
శ్వాసముతోడ లోకులు ప్రశంసలు సేయఁగఁ బూర్వశైలసిం
హాసన మెక్కెఁ జంద్రుఁడు నిజాభ్యుదయంబు జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 17

సీ. భూనభోంతరములఁ బూర్ణీభవించు తమంబుల నుచ్చాటనంబు చేసెఁ
వసతుల మెలఁగు జీవంజీవవిహగ కదంబంబు నాకర్షణంబు చేసెఁ
గవగూడి చెలఁగు జక్కవల క్రీడావిలాసంబులను స్తంభనంబు చేసెఁ
సలిలమధ్యంబులఁ జెలువొందు కైరవారామంబుల వశీకరంబు చేసెఁ
తే. నలినపఙ్క్తికి విద్వేషణంబు చేసెఁ, దమ్మిచేరాశకలమారణమ్ము చేసెఁ
బొసఁగ వెన్నెలమంత్రవిభూతిఁ జల్లి, మహిమఁ జూపి సుధాకరమాంత్రికుండు. 18

సీ. జతనంబుతోఁ దేఁటిసంచిణీహాసము భిన్నదుము దారుగాని గుడినదుసఁ
గలువలవోరచల్ల గాలివజీరులు పూని రాస్తానుచ పానుగొలువఁ
బెంపుమీఱు వసంతఘోషు వాహుజుటునను౦డి చెలాపణిహాసనయదెలుప
సెమ్మిఁగో వెలనిశాసిదారుగములు కర్నాచిపమారుఘుల్నాదు సేయ
తే. సరణికానాలు రంగు ఝుళ్ళాప్రుటములు, రహిగ నటియించు విలుకహంసాకి యక్కె-
కెంజిగురుసైపుకేలనంకించుకొనుచు, మదనుపాదుసహాప్రఢుగదలెనప్పుడు. 19

వ. అంత. 20

మ. చణబాహాబలశాలిమస్తకుఁడు చండచ్ఛంచరీకచ్ఛటా
గుణటంకారరవప్రచండసుమనఃకోదండనిర్ముక్తదా
రుణచూతాంకురబాణముల్ బఱపె సక్రోధాత్ముఁడై మానినీ
మణిధైర్యంబను జోడు చించుచు మనోమస్తంబులం దూఱఁగన్. 21

మత్తకోకిల. మత్తకోకిలశారికాశుకమంజుమోహననాదమున్
పత్తికిన్ మలయాచలానిలపద్మశాత్రవచంద్రకో
ద్వృత్తికిన్ మహాసనాపదవిభ్రమద్భ్రమరస్వనో
త్పత్తికిన్ మదినోర్వఁజాలకతల్లడిల్లుచునుండఁగాన్. 22

క. వగనొందుచుఁజెలికత్తెలు, మృగమదఘనసారగంధమృదుకుసుమాదుల్
తగఁదెచ్చిశిశిరవిధులా, మగువకుఁగావించిరపుడుమతియున్నతియున్. 23

సీ. విభునికాఁగిటికినై వెతఁజెందు మేనికిఁజందనపంకంబులందె నేల
చందనంబునఁగసుగందెఁగదాయని గ్రక్కనబన్నీటఁగడుగ నేల
పన్నీటివలనఁదాపంబుమించుటఁజూచి చంద్రరజంబుపైఁజల్ల నేల
చంద్రరజంబుచేజనియించెసెకలంచు వెసఁదాళవృంతముల్వీవ నేల

తే. తాళవృంతములనుపవాఁకెనచు, వగవఁగా నేలనేరనివైద్యకరణిఁ
దనుగుణమెఱుంగఁజాలకతమతసేయు, మందులకెమందులొనరించిరిందుముఖులు.

తే. ఎన్నియుపచారములుచేసిరిందువదన, కన్నియునుజాడమునుపటికన్నమిగుల
బాధకములయ్యెదయతేనిప్రభువుతోడ, మందలించినమనవులచందమునను. 25

వ. ఇక్కరణి నక్కవయాక్షి విరహార్తిశయంబున నోర్వంజాలక పరితపించుటకు సఖీజనంబులు విచారమగ్నాంతరంగలై కుసుమసాయకునుద్దేశించి యిట్లనిరి. 26

ఉ. తల్లిసమస్తభాగ్యనిధితండ్రిదయాపరమూర్తిసిచెలుల్
చల్లనివారునీవుకడుఁజక్కనివాఁడవుపొంకమైనసి
విల్లుసమాధురింబరిఢవిల్లుమృదుత్వమునీదువర్తనం
బెల్లనయోవిధూవధకునేటికురోయవుమీనకేతనా. 27

చ. పురహరదేవునింజెనకఁబోయితదుగ్రలలాటనేత్రభీ
కరదహనార్చులంగలసికాలితివంతటనుండియైనను
బరులనుబీడపెట్టనికృపాగుణమేటికిలేదునీకుఁగా
పురుషులురాజదండనముఁబొందియునైజముమానరేకదా. 28

వ. అనిపలికి సుధాకరు నుద్దేశించి. 29

సీ. కువలయంబులనుగన్గొన్నఁజల్లనిచూపు కములబృందములందుఁగలుగదయ్యె
నలచకోరములపైఁగలుగుదాక్షిణ్యంబు జక్కవగములందుఁదక్కదయ్యె
సప్రాణవిభులైనసతులపైకూర్మి యనాథకాంతలయందునాస్తియయ్యె
నిందూపలములపైనెనయుసౌహార్దంబు రవికాంతములయందురహితమయ్యె

తే. బక్షపాతంబుమానవేటక్షమునను, రాజదోషాకరుఁడవుగారామరామ
దానఁజేసిసుమీ! నీదుమేనియందు, నంకమైనిల్చియున్నదయ్యపయశంబు. 30

క. పగలొప్పనిసౌమ్యతనై, జగుణంబగునీకునింతచలమేటికయో
తగుపూర్ణకళానిధితో, మొగమెఱుఁగనివాఁడవాకుముదినీరమణా. 31

వ. అని మలయపవను నుద్దేశించి. 32

శా. ఎంచంజల్లనివాఁడవై సరసులందిష్టంబువాటించుచుం
బంచప్రాణములై మెఱంగుదువు మాపద్మాక్షి యుండిట్లు బా
ధించంజొచ్చితివియెయ్యెడన్న యనిబుద్ధిన్నీస్వభావంబువ
ర్జింపం జెల్లునె నీగుణంబుగద దాక్షిణ్యంబు మందానిలా, 33

న. అని పికశుకనికరంబుల నుద్దేశించి. 34

క. ఒకకుతికై యుండెడుమీ, కకటా చెలియెడలనింత యతికూహకమా
పికమా శుకమా యికమా, వికమా సుకుమారగాత్రి నాయమె యేచన్. 35

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబునం జిత్రరేఖం గనుంగొని యూషాంగన తన మనోహరుం
డైనయనిరుద్ధుని సరససౌందర్య సౌకుమార్యంబులు పలుమాఱుఁ బ్రస్తుతించుచు
నిట్లనియె. 36

ఉ. జౌనటవమ్మ వానిసరసాధరసారరసామృతంబు నే
నానకయింకతాళఁగలనాలలనాకలనాదకీరసం
తానముసేయురంతుముదితామదితానదితాపమెయ్యెస
స్నానవిధంబునీ దెగదనా యెదనామదనాభుఁ జేర్చెనన్. 37

వ. అనిపలికిన. 38

చ. విరహమునొందకమ్మవిభు వేగ మెతోడ్కొనిపత్తునంచు నా
సరసిజగంధియోగబలసంపద చేగగనప్రచారయై
యరిగెననేకపట్టణవనాచలశైవలినీచయంబున
త్వరవిభవంబునంగడచితానటయేఁగుచుఁగొంతదవ్వునన్. 39

శా. కాంచెంగాంచనగాత్రి సౌధశిఖరాగ్రస్వర్ణపాంచాలికా
చంచన్నీలమణిప్రకల్పితకచప్రక్షిప్తఘనత్తారకం
బంచోదంచితహృద్యవాద్యరవశుంభద్వ్యామపూజాలస
త్కాంచామిత్రగురుస్తమంటపసహస్రస్ఫారకద్వారకన్. 40

వ. కనుంగొని మనంబునఁ బెనంగొను ప్రమోదంబునఁ బ్రమాదంబగు విద్యావిశేషంబున
నన్నగరంబుఁ బ్రవేశించి సముంచితప్రాసాదరేఖా పురోభాగ మహోన్నత స్తంభా
గ్రవిరచితదేదీప్యమానదీపికాకదంబః ప్రతిబింబవిడంబితసాంద్ర చంద్రశాలాస్థగి
తపద్మరాగ మణిగణ చరణారుణకిరణస్ఫురణవలన నిశాసమయంబయ్యును దివాభా
గంబునంబోలెదృగ్గోచరంబగుతదీయ సౌభాగ్యంబునకు నాశ్చర్యంబునొందుచుంగ
లితకాంచనకనత్కవాట కమనీయ చతుర్ద్వార చారుతర ప్రాకారంబును, మహోగ్ర

సాధనసమగ్రజాగ్రద్వీరభటసమూహసమావృత్తంబును, రుక్మిణీసత్యభామాప్రము
ఖాష్టమహిషీషోడశసహస్రసుందరీసందోహమందిరామందసుందరంబును, బద్ధరాగ
వజ్రవైడూర్యగోమేదికపుష్యరాగ మరకతనీలముక్తాప్రవాళ ఖచితస్తంభకుడ్య వా
తాయనవితర్దిప్రదేశంబును, ప్రద్యుమ్నసాంబసంకర్షణసుధేష్ణాది కుమారవిహారసౌధ
యూథాభిరామంబును, సకలసౌభాగ్య లక్ష్మీనివాసంబుననగు గోపికావల్లభుమం
దిరంబునందు శృంగారంబునకుసారంబును, విలాసంబునకువాసంబును, భోగంబునకు
యోగంబును, భాగ్యంబునకుయోగ్యంబును, స్తోత్రంబునకుఁబాత్రంబును నై,
సహస్రభానుప్రభాభాసమానంబగు ననిరుద్ధకేళీసౌధంబులోపలం బ్రవేశించియందు.

క. అలరుక్మలోచనాకుచ, కలశయుగాన్వితనిరూఢగాఢాశ్లేషో
జ్జ్వలపులకాంకితదానవ, సలలితసురతప్రసంగజనితశ్రముఁడై. 42

సీ. బంగారుదివియకంబములపైనిరువంకదీపికాకాంతులు తేజరిల్లు
నమలమాణిక్యపర్యంకభాగంబునఁబరువంపుజాజిపూఁబాన్పుమీఁద
నొకకేలుతలక్రిందనునిచి రెండవకరంబూరువుపైఁజాచియొత్తగిల్లి
పరువుపైముత్యాలసరులుకుప్పవడంగఁ జెలిదమ్మితళుకుకన్నులు మొగిడ్చి
తే. పూఁతనెత్తావిగమ్మునఁబొలయుచుండ, నూర్పులొక్కింతముదురులై యుప్పతిల్ల
నిదురపరవశమునను న్నయగుకుమారుఁ, గాంచెఁదనగొప్పకన్నులకలవుదీఱ. 43

ఉ. మీసముతీరుఁజూచిజిగిమేనిపటుత్వముఁజూచిమోములో
హాసముఁజూచిచేతులయొయారముఁజూచిమనోజ్ఞరూపరే
ఖాసములీలఁజూచియహహాయనుచుందలయూచిముందుదా
వ్రాసినభావమెంచితలవంచుకొనెన్ జలజాక్షిసిగ్గునన్. 44

వ. తదనంతరంబ. 45

మ. తనసమ్మోహనవిద్యచేజనులనిద్రాముగ్ధులంజేసి య
య్యనిరుద్ధుంగొనిఖేచరత్వమునను ద్వేగయైయేగిబా
ణనిలింపాహితరాజధానియగుశోణాఖ్యంబ్రవేశించియ
వ్వనజాతాక్షియుసాలతాంగిసుషమావత్సౌధముంజేరఁగన్. 46

వ. వచ్చుచున్నసమయంబున. 47

ఉ. ఎప్పుడువచ్చునోకువలయేక్షణయాతనిఁదోడుకొంచు నే
నెప్పుడుచూతునోసదమలేందునిభంబగువానిమోము నా
కెప్పుడుగల్గునోయతనినింపుగఁగూడెడుభాగ్యమంచు నా
కప్పురగంధితాపమునఁగంటికినిద్దురలేకవేఁగుచున్. 48

ఉ. నావెతచూడలేకకరుణాపరురాలగుచిత్రరేఖదా
నావిభుఁదెత్తునంచునకటాపరభూమికిసాహసంబునం

బోవుచునుండె నాకొఱకుఁ బోయిన కార్యము నిర్వహింపరో
దేవతలార నాదిగులు దీఱఁగ మీకు నమస్కరించెదన్. 49

వ. అని తలంచుచు. 50

తే. తరుణి యుబ్బంగఁ గుసుమకోదండచండ, కాండనిర్భిన్నహృదయయై కరుగుచున్న
యవసరంబున రతిమనోహరకుమారుఁ, దెచ్చి పానుపుపై నుంచె మచ్చెకంటి. 51

వ. అప్పుడు. 52

చ. హృదయము ఝల్లుఝల్లుమన నెంతయు విస్మయమంది చూచి పెం
పొదవిన భ్రాంతిచేత నిది యుం గల గాదు గదా యటంచు నె
మ్మదిఁ దలపోయుఁ గ్రూరుఁడగు మారుఁడు చేసిన యింద్రజాలమో
యిది యని యెంచుఁ బర్వరజనీందుకళానవమోహితాత్మయై. 53

వ. అంత. 54

క. తెలివొంది చిత్రరేఖా, కలవాణిం గౌఁగిలించి కన్నులహర్షా
శ్రులు జడిగురియఁగఁ దనువునఁ, బులకాంకురముల్జనింపఁ బొంగుచుఁ బలికెన్. 55

ఉ. ఈసుకుమారమూర్తి నిపుడీడకుఁ దెచ్చితి ప్రాణదానముం
జేసితి నీకు మేల్తరలఁ జేయఁగ నేర నమస్కరించెదన్
నీసుగుణంబు నీ నెనరు నీయుపకారము ముజ్జగంబులన్
వాసికి నెక్కి నీకథలు వర్ణితమయ్యెడుఁ గాక కోమలీ. 56

క. అని పలుకుచున్న బాలిక, వినయోక్తుల గారవించి వేడుకతోడం
జనియె నిజమందిరమునకు, వనజానన యుండె నిచటి వాంఛలు మీఱన్. 57

ఉ. లేచుట యెప్పుడో నిదుర లేచిన పిమ్మట నన్నుఁ గన్నులం
జూచి మనోనురాగమున సొక్కి కవుంగిట గారవింపఁగాఁ
జూచునొ లేక నా మమత సుద్దియెఱుంగమిఁ జేసి వింతయై
తోఁచుచునుండునో యితనితో నపుడేమని పల్కుదాననో. 58

మ. అని చింతింపఁగ నిద్ర మేల్కని యతం డాకర్ణవిశ్రాంత మో
హన నేత్రాంబుజముల్ కనీనికలు చాయన్ దేరఁగా విచ్చి చూ
చిన యా చూపు మనంబునన్ దగిలెఁ గించిన్మధ్యకున్ నాభనభూ
ధనురుద్యత్కుటకాముఖాంకకరసంధానప్రయోగాస్త్రమై. 59

ఉ. నాథు సుదర్శనంబువలనన్ మదనగ్రహమోక్షమయ్యె బిం
బాధరకున్ సుదర్శనమహామహిమం బిటువంటిదే కదా
యాధరఁ దత్ప్రయోగమున నెట్టి గ్రహంబులు నిల్వ నేర్చుఁ ద
త్సాధకులైన మాంత్రికులు సారమెఱుంగుదు రప్పుడిప్పుడున్. 60

గీ. ఇవ్విధంబున మేల్కాంచి యవ్విభుండు, ద్వారకాపురకనకసౌధప్రదేశ
చారుతరరత్న పర్యంకశాయి గాఁగఁ, దనుఁదలంచుచు లేచి కన్గొనెడునపుడు. 61

సీ. కాఁకలుదేరుబంగరుసలాకయనంగఁగ సటువాసినచంద్రకళయనంగ
నదనుబుల్కడిగినయట్టిముత్యమనంగ సానఁబట్టినకాముశరమనంగ
మెలపుతో నిల్చిన మెఱుపుతీఁగె యనంగ నవకంబుపోసిక్రొన్ననయనంగ
జీవకళల్గలచిత్రరూపమనంగఁ బరువంబుదప్పనివిరియనంగఁ
గరగుననుబోసి మోహనాకారగరేఖ, యొసఁగదీర్చిన శృంగారరసమనంగఁ
దనసమీపంబునందున తరుణిఁజూచి, మన్మథకుమారుఁడాశ్చర్యమగ్నుఁడగుచు. 62

క. మొదలను నేవసియించిన, యదిద్వారకలోనివజ్రహర్మ్యము గాదా
యిదియేమివింతయిపుడిది, సదమలమాణిక్యఖచితసౌధంబయ్యెన్. 63

వ. అని విచారించుచు నవ్వరారోహ నాలోకించి. 64

సీ. సోలఁతిమోమునకుసంపూర్ణేందుబింబంబు వెలయనివాళి గావింపవచ్చు
శంపాంగి మేనికిఁ జాంపేయపుష్పముల్ వ్రయసతో బడిసివైవంగవచ్చు
జలజాక్షికురులకుజాతినీలంబుల నొగిదృష్టి పేరు గానుమపవచ్చుఁ
గలకంఠకంఠిపీనులకుశ్రీకారముల్ రక్షయంత్రములు గావ్రాయవచ్చు
నౌరయీరూపవతికిరంభాదివేల్పు, చెలులనుడిగంపుబుడుతలఁ జేయవచ్చు
ననినదోషంబుగలుగదీయర్థమందుఁ, జూడమెన్నఁడునిటువంటిసుందరంబు. 65

గీ. అనివిచారించు నెడఁగించిదవనతాస్య, పద్మయైతనకై ప్రేమబయలుపఱుచు
కలికినిడువాలుతళుకుఁగన్నులనుబెళుకు, చూపులనుజూచుచున్న యాసుదతికనియె. 66

ఉ. ఎవ్వరిదానవే కువలయేక్షణ యొయ్యదినీదుపేరునీ
వెవ్వనిమేలుదానవిపుడేమికతంబుననన్నుఁ దెచ్చితీ
వివ్వరసౌధదేశమునకింతయు దాఁచక తెల్పునావుడున్
నవ్వునుసిగ్గుఁగూడివదనంబున దాఁగిలిమూఁతలాడఁగాన్. 67

గీ. తళుకువజ్రంపుటవలయందంబుగులుకు, గుఱుకుఱురు తేటముకురబింబములవంటి
చెక్కుఁగవనిండి కెంపుల చెక్కడంపుఁ, గమ్మలనుగ్రమ్మఁబలికెనాకలికియపుడు. 68

చ. ఇదిబాణాసురువీడుశోణపురమా యింద్రారిమాతంత్రి పెం
పొదవెన్నాకుసుమాభిధాన మొగినీయొయ్యారపున్ రూపుస్వ
ప్నదశం గాంచిన దాన నై విరహసంతాపంబునం జెందస
మ్మదలీలన్నినుఁ దెచ్చెఁబ్రాణసఖిశుంభద్యోగవిద్యోన్నతిన్. 69

ఉ. కన్నియఁగాని యన్యసతిఁగాను శరీరము నీదుసొమ్ముగా
మన్ననచేసియేలుకొనుమా వినుమా యనుమానబుద్ధిపై

నన్నలయించెదేనిరమణా యిక నేమను వాననిన్ను నా
కన్నులఁ జూడఁ గల్గెఁ గద కాఁగలయట్లగు దైవయోగముల్. 70

వ. అని పలికి యక్కాంత చింతాసముద్రాంతర్మగ్నాంతరంగయై తలవంచుకొని యూరకుండె నప్పుడు. 71

సీ. తొలుత నాతని రూపుఁ గలఁ గన్న యాదిగా మసలు ప్రతిదినము లేయుగములయ్యెఁ
బటముపైనతని రూపముఁ జూచినది మొదల్ గడచు జాములె యుగములయ్యె
సఖి వానితోడి తేఁ జనిన యంతట నుండి యరుదెంచు గడియలే యుగములయ్యెఁ
దరువాత నతఁడు నిద్దుర లేచునంతకు నరిగిన నిమిషముల్ యుగములయ్యె
తే. నతఁడు గౌఁగిటఁ గదియించునంతలోన, నుత్పలదళాయతాక్షి కొక్కొక్కక్షణము
యుగసహస్రంబులై తోఁచుచుండె నపుడు, వనితమకంబుఁ దెలుప నెవ్వరి వశంబు. 72

చ. పలుకులలోని ప్రార్థనయు భావములోఁ గల తెంపు మోములో
వెలవెల చూపులోఁ బొడము విన్నదనంబు మనంబులోని వా
ములఁ బొడగాంచి యమ్మదనమోహనుఁ డెంతయు సంతసించెఁ దా
వలపుల మర్మము ల్దెలియవచ్చుఁ గదా ఘనులైనవారికిన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

సీ. అకలంకచంద్రబింబాననయూరు దేశంబుల వెంట సంచరణచేసి
కోమలాంగి నితంబభూమండలమునకుఁ గ్రమముతోఁ బ్రదక్షిణములొనర్చి
మృగనేత్ర గంభీరమగు నాభిసరసిలో నవగాహనక్రీడ లాచరించి
గంధసింధురయాన కఠినకుచోత్తుంగ శైలాగ్రమునఁ బునశ్చరణ సలిపి
తే. వడఁతి మందస్మితసుధానుభవత నణిమి, సత్వమును గాంచెఁ గాని పాంచశరి చూపు
లపున రావృత్తి మోక్షంబు నందవయ్యెఁ, గాముకులపుణ్యములు భోగకారణములు. 75

సీ. తనువులదిగు పాలుకనుదోయి బెళకుము త్యాలరాసులు తలఁ బ్రాలు చేసి
తూరుదుండెములాడు తొడవులరుచి దీపకళికలు మంగళార్తులుగఁ జేసి
యాలఁ తఁజిప్పిలు ఘాలములఘర్మజలము మొగ్గలసుంపు తగు బాసికములు చేసి
పొదివి మేనులఁ దోఁచు పులకాంకురంబులతుకము జాజాలపాలికలు చేసి
తే. సంప్రకాశించు విరహాగ్ని సాక్షిగాఁగ, బాణకన్యానిరుద్ధుల పరిణయంబు
సర్థగావించె మకరధ్వజనాథపతుల, యదను దెలిసిన నవవింటియాయ్య పంపు 76

క. లలనామణి కప్పుడు గు, బ్బల పొంగున బిగిసి టవికె పక్కు సఁగలకా
జిలుకరహదారు రాహుతు, తలిరాకు పిరంగి విసరు దాఁకెన నంగన్. 77

మ. రమణిం గౌఁబ్బునఁ గౌఁగిలించి పయికిన్ రాఁదీయుచో గల్లనం
గమనీయాంగద హేమకాంచరళనా ఘంటారవంబుల్ప్రసే

కముహూర్తంబిదియంచుఁ దెల్పుచుమహాకందర్పమాహూర్తికా
సముహస్తాయసదండభిద్భవఘనాంచల్లోహయంత్రాకృతిన్. 78

ఉ. కాంచనగాత్రిముద్దువడఁగాంచికవుంగిటఁగుబ్బలంటఁగీ
లించిసుధాధరంబుఁగబళించిహసించికపోలపాళిఁజుం
బించిచమత్కరించిసలపించికళల్గరఁగించిమించిసా
క్కించికమున్నఖించికిలికించితకేళిరమించెవేడుకన్. 79

సీ. సురుచిరాంబరబంధవరణంబుభేదించివ్రీడాబలంబులవిఱుగఁదోలి
ఘనకుచశైలదుర్గములగ్గలుపట్టిజఘనవసుంధరాచక్రమూఁగి
యూరుపూరుసంయుక్తతోరణంబులఁగట్టివతురఁద్రైమన్యదేశంబుఁబొదివి
యంగాంగములుభుజాహంకృతిలోఁగొనియౌవనభండారమాక్రమించి
తే. సురతసంగతిజయలక్ష్మిసారిదిగాంచి, తరుణికౌఁగిలినిజరాజధానిగాఁగ
నెలమిమన్మథసామ్రాజ్యమేలుచుండె, సిద్ధసంకల్పుఁడయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 80

ఉ. చంచలలోచనన్సురతసౌఖ్యమునన్గరఁగించెనంచువ
ర్ణించఁగనేటికిన్వలపుఁబేరురులొడ్డిజగంబువారిమోఁ
గ్గించెడివానిపెద్దకొడుకేయఁటరూపవిలాసవైఖరి
న్మించినయింతికిన్వలపనేరఁడొతాఁవలపింపనేరఁడో. 81

సీ. జలచరనేత్రకన్నులవెరపింపుకేయెత్తినబిరుదాంకమేటఁగలిపి
కార్ముకభ్రూయుగకనుబొమ్మసంపుకేపట్టినవిల్లునిష్ఫలముచేసి
లలితశుకాలాపపలుకుజంకెనలకేమావులచందంపుపోవఁదోలి
చెలఁగుపల్లవపాణిచేగద్దికలకెక్కపాణంబులడవులపాలుచేసి
తే. ప్రియునిసాహాయ్యమునవిజృంభించుచున్న, వెలఁదితోవిగ్రహింపనవేళయనుచు
సమరరంగప్రచారంబుసన్న్యసించి, యంగజుఁడుకార్యమెఱిఁగి సమాశ్రయించె. 82

చ. వలచినపొందులైమనసువచ్చినచక్కఁదనంబులైభ్రమల్
కొలిపెడియౌవనంబులయికూరుములన్గినక్రొత్తలైకళల్
దెలిసిననేర్పులైకొదవలేకరమింపఁగఁగల్గినట్టియా
చెలువుఁడునింతియుందొలుతఁజేసినపుణ్యఫలంబులెట్టివో. 83

గీ. అంతనానవోఢయానందమునఁదను, సురతమునజయింపఁబరిభవంబు
నొందియున్నయట్టికందర్పసదనంబు, తెల్లవారినట్లుతెల్లవాఱె. 84

ఉ. చిందఱవందరైరియసురసేనలుడెందమునన్భయాకులం
బందిపతంగపుంగవశతాంగరథాంగమహోగ్రధాటినం
దందడఁగినట్లులుదయార్కనిరాకనడంగెఁజీఁకటుల్
గొందులసందులన్గుహలగుట్టలబుట్టలచాలుమాటులన్. 85

శా. ప్రాతఃకాలమహాబలాఢ్యుఁడు నిశాప్రత్యర్థివీరుం బరా
భూతుం జేసి సమస్తదిగ్విజయుఁడై పూర్ణీభవత్ప్రాభవ
ఖ్యాతిం గైకొనియున్నవేళ జయతూర్యంబుల్ చెలంగించిన
ట్లాతర్వాతఁ జెలంగెఁ గుక్కుటసముద్యత్తాంతనాదార్భటుల్. 46

వ. అట్టియెడ నాసమయంబునం బ్రణయకలహవ్యాపారంబులం బరాఙ్ముఖులై మానముద్రలు వహించి పరస్పర తనుస్పర్శనంబులు గాకయుండ నేకశయ్యం బవళించియుండియు మకరధ్వజుండు మండలీకృత కోదండుండై ప్రయోగించు కుసుమకాండంబులం బొడము హృదయవ్యథలం బొరలుచుండియు నాభిమానికంబులం జెచ్చెరకోలు ధైర్యంబుల నుండియు సూచితాహర్ముఖంబులైన తామ్రచూడకంఠనినాదంబులు కర్ణకఠోరంబులై వినంబడిన నులికిపడి దిగులొందుచుఁ జలంబులు విడిచి మనంబులు గరంగి మహానానిద్రాసాన పరివర్తితాభిముఖశరీరులై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొని తమకపుఁగూటములం దనుకపునారతులకు నవకాశంబు లేని ప్రొద్దు విచారించి యొకరినొకరి మాటిపలుకుచు నిట్టూర్పు నిగుడించి దంపతులవలనను నరవిందబృందంబులతోడ వికసితంబులగు హృదయారవిందంబులం దమకునామనియైన యవ్వేళ చుంబనపరిరంభణ నఖదంతక్షతాదివినోదంబులం బంకజాసనార్థ పంకజాసన రతిబంధసౌఖ్యంబులం జొక్కు పద్మినీ పాంచాలురవలనను శారికాకీరమయూర కలకంఠ కలరవకపోత కలహంసప్రముఖంబులైన విహంగమనివహంబుల కలకలంబుల మనోహరంబులై వెలయు లవంగ క్రముక చాంపేయపున్నాగ నారికేళ చందనమందార కదంబఖర్జూరాది మహీరుహంబులం బ్రశస్తంబులగు నుద్యానవనంబులవలనను దేవభూపాలమందిరంబులయందు భగవత్కీర్తనంబులు సేయు వైణవికమార్దంగికాది గాయకనికరంబుల జంత్రగాత్రంబుల నుద్గీర్ణంబులగు భూపాల దేవగాంధారి మలహరి దేశాక్షి వసంత మంగళకౌశిక ప్రముఖ స్త్రీపురుషరాగస్వరగ్రామంబుల నభిరామంబులై ధ్రువరూపకాదితాళంబుల హేరాళంబులగు సంగీతనాదంబులవలనను స్నానసంధ్యావందనాద్యనుష్ఠానంబుల నిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణసమూహ సంకీర్ణంబులైన జలాశయస్థానంబులవలనను గోపాలకులు నిజనామాంకంబు లంకించి పిలుచుచుం గ్రేపుల విడుచు సన్నాహంబుల నంభానినాదంబులు సేయుచు హుంకారంబులతోడ వదనంబు లెత్తి కర్ణంబులు నిక్కించి తమతమవత్సంబుల కెదుర్కొనుచు ధేనువితానంబులవలనను దీర్ఘికాతరంగడోలాజాలంబులఁ నీఁదులాడుచు నినాదంబు లొనరించు మరాళ బలాక చక్రవాక జలకుక్కుటాది పక్షికదంబంబులవలనను వర్ణనీయంబై విభవసమేతంబై ప్రభాతంబు వర్తించె నంత. 47

తే. గగనవీథి నివాహ్యాళిఁ గదలుపద్మ, బాంధవప్రభు మందురఁ బట్టుసూర్య
పుటము గొడుగులపడగల ప్రోవనంగ, నమరెఁ గెంజాయ ప్రథమదిగంతరమున. 48

మ. తమముం బాయఁగఁ జేసి రాగగుణముం దప్పించి సన్మార్గవ
ర్తిమతంబొప్పఁ దపంబు పెంపున నువర్ధిష్ణుత్వముం గాంచి లో
కములెల్లం గనుగొంచు సజ్జనముసాక్షార్ఘ్యదానంబులం
బ్రమదంబొంది వెలింగె యోగికరణిం బ్రద్యోతనుండయ్యెడన్. 89

వ. అప్పుడు. 90

శా. గోరుల్నాటిన గుబ్బచన్నులను జిక్కుల్వడ్డహారావళుల్
జారం జెమ్మటముద్దుఁ జెక్కులను స్రస్తంబైన ధమ్మిల్లముం
దీరై నిద్దురదేరుకన్నులు ఘనాతిం జూపన వ్వేళ నా
య్యారంబుల్విభునాత్మఁ గైకొని యొమోహభ్రాంతి రెట్టింపగాన్. 91

సీ. అకలంకరాజబింబాననంబులయందు నిదురతమంబులు ముసురుకొనఁగఁ
దాంబూలరాగసుందరమైన మోవులు మొనపంటినాటుల ముద్దుగులుక
వీడిచిక్కులువడ్డ వేణీభరంబులు జాతినీలంబుల చాయలీన
ఘర్మబిందువులచేఁ గరఁగిన మైపూఁత మృగనాభివాసనల్బుగులుకొనఁగ
తే. నొకరొకరిఁ జూచు నరసిగ్గు టోరచూపు, దగిలియున్నట్టి ప్రేమబంధముల ముళ్లు
బిగువుగొలుపంగఁ బ్రేయసీప్రియులు కేళి, శయ్య పైడిగ్గి సమ్మదస్వాంతులగుచు. 92

క. కాలోచితకృత్యంబులు, లీలంగావించి సరసలేపనసుమనో
మాలాంబరభూషణజా, లాలంకృతగాత్రులగుచు నతిమోదమునన్. 93

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు ప్రాణంబులకంటె నతిశయంబగు విశ్వాసంబుగలుగు చిత్రరేఖాముఖకతిపయపరిచారికాసహాయులై యితరజనంబులకెవ్వరికిం జేరరాని రహస్యమందిరంబున నిగూఢప్రవర్తనంబులనిచ్ఛానుగుణంబులైన సరససల్లాపంబులం జెలంగుచు, శృంగారవనవాటికల మెలంగుచు, సరసాహారదుకూలచందనకుసుమాదిభోగంబులం బ్రమోదించుచుఁ, గంజకైరవకల్హారకమనీయకమలాకరంబులఁ జలక్రీడావిహారంబుల వినోదించుచు, గ్రామ్యవేణుదారితఖల్లరీముఖేంద్రాణిజృంభితాదికరణంబుల స్త్రీపురుషరూపంబులఁ జిత్రించిన కేళిచిత్రపటంబు లవలోకింపుటవలనఁ గూటములకుఁ బ్రోత్తేజకంబు సంపాదించుచు ముచ్చటలం గలయుచు, సురతజనితశ్రమంబుల సొలయుచు, నిది రాత్రి యిది దినంబని తెలియనియ్యని మోహాతిశయంబుల దేహంబులు జీవంబులు నొక్కటిగాఁ దలంచుచు, దినంబులు క్షణంబులగతిం గ్రమించుచు నవాఙ్మనోగోచరంబైన యానందపారావారంబునం దేలుచుండి మఱియొక్కనాఁడు.

సీ. అలఁతఁ బాపెడు నవ్వుటమృతంపుఁ దేటలచిలుకరింపుల ప్రేమతొలకరింప
వీనులనరసోఁకు వీడ్యంపుఁ దావులపలుకరింపుల మేనుపులకరింప
సురతంపుఁ దిరువులసొంపు నింపుపిఱుందు చెంగలింపుల మేనుదొంగలింప
విడిచియు విడఁజాలకెడ తాఁకు సిగ్గు మోమోరసింపులయింపు దారసింపఁ

తే. గలికి తేలింపుఁ జూపులఁ గరఁగి కరఁగి, సొలపు నెయ్యంపుఁ జిన్నెలఁ జొక్కి చొక్కి
యివ్విధంబున నాయకుఁ డిందువదన, యుపరిసురతసుఖాంబుధి నోలలాడె 95

సీ. కెమ్మోవి రుచులాననిమ్మని విభు వేఁడుకొనినఁ గొమ్మని యానకొలిపి యాన
వచ్చిన నియ్యక వదనమిట్టటుఁ ద్రిప్పి యలయింపఁ గాఁ గోపమగ్గలించి
కరములఁ జెక్కిలిఁ గవఁబట్టి పంటను మోవిఁ గొని చుఱుక్కనఁగ నొక్కి
యిటువలెఁ జేయుదు వెన్నటికిఁ గనని దట్టించి చెక్కిలి గొట్టునపుడు
తే. కంకణంబుల రావంబు గల్లుమనియెఁ, జేతి యురవడి తాఁకునఁ జెళ్లుమనియె
వల్లభుని మేనఁ బులకలు జల్లుమనియెఁ, గుసుమశరు మూఁక నవ్వులు గొల్లుమనియె. 96

మ. నిచయాభావనటన్నితంబతట యోషిద్రత్నకించిచ్ఛల
త్కుచపాటీరరసార్త్రఘర్మజలబిందుస్వచ్ఛముక్తామణి
ప్రచయాంచత్స్తననాభిరామసుసుహాబాహాంతమండై సుఖిం
పుచు మెచ్చెన్ రతిరాజనందనుఁడు తత్పుంభావసంభోగముల్. 97

సీ. విల్లెక్కిడించక వేసిన మదనుండు పలుమాఱు సంటెనపులు నడప
సెగలు చేస్రుక్కఁ జేసిన మందపవనుండు చెలిమితో నెమ్మేని చెమ్మటలార్ప
నుదుటు వెన్నెలకాఁక నుడుకఁ జేసిన చంద్రుఁ డమరి శైత్యోపచారములు సేయఁ
జెవులు గాసిలఁ రొదలేర్చిన చిలుకలు ముద్దుమాటలు పల్కి ప్రొద్దుఁ గడప
తే. శుకకలాలాపప్రాణనాయకునిఁ గూడి, నిండు వేడుక విహరించుచుండెనపుడు
మేలు గలిగి సుఖించెడి వేళయందు, భువిని బగవారలైన బంధువులు గారె. 98

క. ఎక్కువలగు మక్కువలను, జక్కవలను బోలి యిట్లు సరసత నెలవా
ళ్లిక్కువలఁ గలిసియుండఁగ, నక్కవల యనేత్ర గర్భమయ్యెడఁ దాల్చెన్. 99

తే. చక్రభావనచేఁ గాంచి శక్తిదళుఁ, బ్రాపుగలుగుట నోలేమిఁ బాపుకొనియె
వెలఁది నడుమంతమాత్రనే విఱ్ఱవీఁగ, నహహ నడుమంతరపుఁ గల్మి కదనిజంబు. 100

మ. అసమాస్త్రుం డను గారడీఁ డతివగర్భాఖ్యాసనిశ్వాసమం
త్రసముచ్చారణ సేయ నాభివివరాంతస్సీమయందుండి సా
హసభావంబున నిర్గమించి సఫణంబై యాడు నీలాహి రీ
తి సరోజాననరోమరాజి చెలువొందెం జూడ విస్తీర్ణమై. 101

ఉ. మెల్లని కౌఁగిలింపులును మెత్తని మాటలు లేఁత ముద్దులుం
జల్లని చూపులుం గులుకుఁ జల్లెడు నవ్వులు నేర్పు గల్మియుం
జెల్లని హామికత్తరువు సేయని కూటములయ్యె భావముల్
వల్లభువందు వేఁకటి యులంత నెలంతకు నాఁటినాఁటికిన్. 102

సీ. ఊరువులై కొనల నల్లొప్పవ్వచన్నులు కరగ్రహణాలకొక వింతకాంతిఁ జేయఁ
తెలిదమ్మిచాయలు దేరు చెక్కులు ముద్దుఁగొనుటకు నొక వింత కోర్కె వొడమ

వలపుసొల్పులఁబల్కుఁ బలుకులువీనులవినుటకునొకవింతవేడ్కయొదవఁ
గమ్మనివాసనల్ గ్రమ్మువాతెరతేనెలానుటకొకవింతయాసఁగొలుప
తే. మెత్తనైమెఱుఁగెక్కిన మేనుకౌఁగి, వింతకొకలింతముచ్చటసంతరింప
గర్భిణీరతజనితసౌఖ్యమునఁజొక్కు, చుండెనవ్వేళయమహాంశమండనుండు. 103
వ. అంత. 104
ఉ. మందిరపాలికాజనులు మానినిఁగన్గొనిగర్భభారమే
చందమునన్ఘటించెననిసంశయముద్భయమున్విచారమున్
డెందమునన్ జనింపఁగవడింబఱదెంచిరహాస్యరీతిసం
క్రందనవైరితోడవివరంబునవిట్లనిపల్కిరత్తఱిన్. 105
చ. చెలఁగిభవత్తనూభవవసించుగృహాంతము పోతుటీఁగయున్
బొలయకయుండఁగాఁచుకొనిపూనికనుండఁగనేమిమాయయో
తెలియఁగఁజాలమమ్మదవతీమణిగర్భభరంబుఁదాల్చెని
న్నెళవుగృహంబులోపలనునిక్కముగావివరింపఁగాఁదగున్. 106
వ. అని విన్నవించిన. 107
ఉ. ఖేదముక్రోధమున్మదినిఁగీల్కొనబాహుబలాఢ్యులైనక్ర
వ్యాదులఁగొందఱన్గనియుషాంగనకేళిశిరోగృహాంతరం
బాదిగనంతటంగలయనారసియిక్కొఱగామిదుర్మదో
న్మాదతఁజేసినట్టిఖలునాకడకుంగొనిరండుతీవ్రతన్. 108
క. అనిపలికినరోషానిల, జనితస్ఫుటవిస్ఫులింగచయభాతినిలో
చనరక్తదీప్తులడరఁగ, దనుజులువడినేగుదెంచితత్సౌధమునన్. 109
మ. అమలేందూపలవేదికాస్థలమునందాసీనుఁడైయయ్యుషా
రమణీరత్నముతోడనత్తునిపుణారంభంబునందుద్యూతసం
భ్రమకేళీరతినున్నపంచశరసామ్రాజ్యాధిపత్యప్రసి
ద్ధమనోజ్ఞప్రతిభాసమృద్ధుననిరుద్ధుం గాంచిక్రోధాత్ములై. 110
మ. భయదాహంకృతిఁజక్రముద్గరగదాప్రాసాదిహేతిచ్ఛటో
దయరుగ్జాలదగద్ధగల్మిగుడనాదైత్యుల్విజృంభింపని
ర్భయుఁడైయాగ్రహవృత్తినుగ్రపరిఘప్రాంచద్భుజాదండుఁడై
లయకాలాంతకుభంగివారలపయిన్లంఘించిఘట్టించుచున్. 111
చ. తలలుపగిల్చికంఠములుదగ్రతఁద్రుంచిభుజప్రదేశముల్
నలినలిగాఁగమోదినిటలంబులువ్రక్కలుసేసిదంతముల్
డులిచియురస్థలుల్చదిపిడొక్కలుచించిభయంకరాకృతిన్
సలిపెరణంబురక్కసులుచచ్చియునొచ్చియువిచ్చిపాఱఁగన్. 112

క. హతశేషులుభయవిహ్వల, మతులై యేతెంచికదనమార్గముఁ దెలుపన్
వితతంబుగనాజ్యాహుతి, నతిశయజాజ్జ్వల్యమానమగువహ్నిక్రియన్. 113

వ. బాణుండతఁడు ద్రరౌద్రము ద్రాసమున్నిద్రనేత్రకోణుండును సాహవాటోపధురీణుండునునై కదిసె నయ్యనిరుద్ధుండును, సమరసన్నద్ధుండును, భుజావష్టంభసమృద్ధుండునునై యతనితోడం దలపడియె నట్లయ్యిరువురును గంఠీరవంబులచందంబు, బెబ్బులులతెఱంగున, మత్తమాతంగంబులకైవడి, శరభంబులవిధంబున, గండభేరుండంబులచాడ్పున, రోషావేశంబులు రెట్టింప, జయకాంక్షలు ముప్పిరిగొన, తర్జనభర్జనంబుల గర్జిల్లుచు, నన్యోన్యముష్టిఘాతంబులను, బరస్పరపాదపార్ష్ణిప్రహారంబులను, నితరేతరమర్మభేదంబులను, బాహాబాహిం గేశాకేశియుం గాఁబెనంగ, నయ్యిరువురకున్ రణంబు దారుణంబై చెల్లుచుండె నప్పుడా ఋశ్యకేతు నుద్దేశించి యశరీరవాణి యిట్లనియె. 114

క. యదువంశతిలకవీనికి, నిదిజయకాలంబు పెనఁగనేటికి హరిచే
నాదవునపజయమువీనికిఁ, గదియును శుభమునీకునచిరకాలమునందున్. 115

గీ. అనియె నమ్మాటవీనులయందుఁ దగిలి, రిపుమహీరుహవిదళనోద్వృత్తిఁ గెరలు
యదుకులాగ్రణి యాగ్రహోదగ్రకరిని, నిష్ఠురాంకుశభూతమై నిలువరించె. 116

వ. అప్పుడు. 117

ఉ. బాహుబలోద్ధతిం బ్రళయభైరవుభంగిఁ బరాక్రమించియ
వ్యాహతలీలవాని బెగడందఁగఁ జేసియుఁ గార్యమెంచి దే
వాహితుచేతఁ బట్టువడె నాహనుమంతుఁడు శక్రజిత్తుచే
నాహవభూమిఁ బట్టువడినట్లు ప్రశాంతనిజోగ్రకోపుఁడై. 118

క. వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేసె నరివర్గంబున్
వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేయు నరివర్గంబున్. 119

వ. ఇవ్విధంబున. 120

గీ. పట్టుకొని యాఁపు సేయించె బాణుఁడతని, నప్పుడు తద్భంగజనితఖేదాంధకార
భిన్నహృదయారవిందయై కేవలంబు, నయ్యుషాంగన సంతాపమందుచుండె. 121

సీ. వేకువఁ గాంతిదప్పినచంద్రబింబంబువిధమున నెమ్మోము వెల్లఁబోయెఁ
బగలింటిసెగలచే సొగటొందుపూఁదీఁగె వడువున నెమ్మేను వాడుచెందె
మునిమాపుజిగిఁ దొలంగినతమ్మిఱేకులరీతిఁ గన్నుల దైన్యరేఖఁ దోఁచెఁ
దగురేయి హిమమంటు తాంబూలదళముల చెలువున చెక్కిళ్లు చెమటదోఁగెఁ
తే. జిన్నఁబోవుచుఁ జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి, యాటపాటలపై వేడ్కలన్ని మఱచి
విరహసంతాపవేదన వేఁగుచుండె, నేమిచెప్పుదు నయ్యుషాకోమలాంగి. 122

గీ. వీడుముఖకాంతిపసివాళ్లువాడుమేను, నెండుకెమ్మోవిబాష్పముల్నిండుకన్ను
లామనోవ్యథఁగనుఁగొన్నరామరామ, జగతిఁబగవారికైననుజాలిగాదె. 123

వ. ఇట్లమ్మనోహరాంగి విరహానలసంతప్తమానహృదయయైయుండె నంతనిక్కడ. 124

మ. అనిరుద్ధుండుపురంబులోపలనులేఁడాశ్చర్యమేమోకదా
యనుకొంచున్వసుదేవముఖ్యులువిచారాక్రాంతచేతస్కులై
యనుమానించుచుభృత్యకోటులనుశోధ్యస్థానముల్చూడఁబం
చినవారెందును గానమంచుమరలంజేరంగనిర్యత్నులై. 125

ఉ. తల్లియుఁదండ్రియున్ బహువిధంబులఖేదమునొందుచుండఁగాఁ
బల్లవకోమలాంగియగుభార్యవియోగముచేఁగృశింపఁగా
నెల్లప్రజల్తదీయవ్యథలెంచివిచారమునొందుగోపికా
వల్లభుఁడంతయున్హృదయవారిజమందునెఱింగియుండియున్. 126

క. కానున్నకార్యమయ్యెడు, నేనిప్పుడువీరితోడనిజముగఁదెలుపం
గానేలయనుచుమాయా, మానుషవేషుండుకార్యమతిచేనుండెన్. 127

వ. అని శుకుండు పలికిన విని నటమీఁదటికథావృత్తాంతంబెఱింగింపు మనుటయు. 128

ఉ. అండజభవప్రకాండగమనాదరపండితపుండరీకమా
ర్తండదిశేభతుండభుజదండధృతాంబుజజాండభాండరు
ఙ్మండలమూర్తికుండలిపమండనచండతరైకకాండమా
ర్కండరమేశరత్నమయకుండలమండితగండమండలా. 120

క. శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోక నాథయాగమహితగా
శ్రితరాజహంసయోగా, యతదివ్యవిలోక నాథయాగమహితగా. 130

స్రగ్ధర. ప్రతాపవద్రిపుద్రుమప్రభంజనప్రభంజనా
క్రతుక్రియాచరిష్ణమానిరంజనానిరంజనా
యతిస్థిరత్రిలోకభోగదాకరాగదాకరా
ప్రతిష్ఠితాంబుధిభ్రమద్ధరాధరాధరాధరా. 131

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరు
ద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

మత్పాదాంబుజజని
తామరకల్లోలినీపయఃపూతనభో
భూమండలపాతాళమ
హామహిమోదారమంగళాద్రివిహారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైనఁ, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. ఇవ్విధంబున మాసచతుష్టయంబుగడచె నంత నొక్కనాఁడు. 3

సీ. యాదవవృష్ణిభోజాంధకాన్వయవీరకోటులిర్వంకలఁ గొలువు సేయ
శంబరాహితసాంబచారుదేష్ణాదికుమారవర్గంబు నెమ్మదివసింపఁ
గవివందిమాగధగాయకవ్రాతముల్వితతవాక్ప్రౌఢిసన్నుతులు నెఱప
హితబంధుజనపురోహితమంత్రినికరంబు కాలోచితప్రసంగములు నడప
తే. స్వామిసాహోపరాకు హెచ్చరిక యనుచు, వేత్రహస్తులు పలుమారు విన్నవింప
మహితరత్నవిభాసభామంటపమున, నెమ్మిఁ గొలువుండె నపుడు లక్ష్మీశ్వరుండు. 4

సీ. చిఱునవ్వుటమృతంబు చిలుకుచెక్కిళ్లపై నక్రకుండలకాంతి యాక్రమింప
ధవళారవిందసుందరమైనకన్నులనుల్లాసరసము రంజిల్లుచుండఁ
గౌస్తుభమాణిక్యకలితవక్షంబునవైజయంతీవైభవంబు మెఱయ
జిగిబిగిసొగసుచేఁ జెలువొందు నెమ్మేనఁ జర్చితచందనచ్ఛాయ దనరఁ
తే. జిత్రసింహాసనమున నాసీనుఁడైయు, పాంతపీఠికనుంచినయడుగుఁదమ్మి
నతనృపాలశిఖామణిద్యుతుల మెఱఁగ, భువనమోహనశృంగారపూర్ణుఁ డగుచు. 5

వ. ఉన్నసమయంబున. 6

సీ. హంసపీఠికయందు ననువొందు వల్లకీతంత్రులు వల్లికాతతులుగాఁగ
సుందరముఖపద్మమందస్మితచ్ఛవి సొంపారు పువ్వులగుంపుగాఁగ

రాజిల్లుతులసీపయోజాక్షమాలికల్పలశలాటులతోడి గెలువఁగాఁ
హరినామసంకీర్తనాలాపనినదంబు శుకశారికాపికస్ఫూర్తి గాఁగ
భసితలిప్తాంగరుచిసితప్రభలు నిగుడ, గహ్వరీభాగవిహరణగతివిలాస
జంగమాకారకల్పభూజంబు భాతి, నాకమున నుండి విచ్చేసె నారదుండు. 7

చ. నయనయుగంబునందుఁ గరుణారసవృష్టి చెలంగ భూషణో
దయరుచిచంచలాలతవిధంబునఁ బెంపు రహింప సాధుసం
చయముఖచాతకంబులకు సౌఖ్య మొసంగ సభానభస్స్థలిన్
నయగుణశోభియై వెలయు నందతనూభవనీల మేఘమున్. 8

గీ. కాంచి యానందహృదయుఁడై కదియవచ్చు, సంయమీంద్రునిఁ గని లేచి సపరివారుఁ
డగుచుఁ బ్రణమిల్లి కనక సింహాసనస్థుఁ, జేసి యర్ఘ్యాదివిధులఁ బూజించునపుడు. 9

క. శ్రీరస్తు శుభమస్తు మ, నోరథసంసిద్ధి రస్తు నుత్య శ్రీమ
న్నారాయణభవ తే యని, సారెకు దీవించి పలికె జలజాక్షునితోన్. 10

క. తలిదండ్రు లన్నదమ్ములుఁ, గులసతులును బుత్త్రపౌత్త్రకోటియు నాప్తుల్
చెలులుం జుట్టములును భృ, త్యులుఁ బౌరులు సుఖులగుచున్నారు గదా. 11

వ. అనిన నమ్మునికుంజరుండు మందస్మితముఖారవిందుం డగుచు శతానందనందనున కిట్లనియె.

గీ. కమలజాత్మజ మీయనుగ్రహమువలన, వర్తమానమునందు సర్వము శుభంబు
భావికాలంబునకును శుభంబు నిజము, తావకాగమనంబు నిదానమగుట. 13

చ. పరమమునీంద్ర మీచరణపద్మపవిత్రపరాగలేశ మె
వ్వరిగృహసీమ నుంబొరయు వారి పురాకృత పుణ్య మెట్టిదో
గురితములన్నియుం దొలఁగుఁ దోఁచెను భాగ్యము లెల్లఁ జేకుఱున్
నిరుపమ మోక్షలక్ష్మియును నిక్కము గా లభియించు వారికిన్. 14

వ. అని మఱియుఁ దదీయమహిమానురూపంబు లగు మధురాలాపంబులు పలుకుచుండి తదనంతరంబ, ప్రసంగవశంబున నిట్లనియె.

శా. అయ్యా మాయ నిరుద్ధుఁ డెందరిగనో యాకస్మికంబౌట చే
నయ్యెచోటులఁ జూడఁబంచితిమి గోరంతైన వార్తలే
దయ్యె న్వానిఁ దలంచి మామక జనంబత్యంత చింతామయం
బయ్యెట్లున్నది సేయఁగావలయు కార్యం బానతీయన్దగున్. 16

మ. అని సంగృష్ణుని మోముఁ జూచి దరహాసాంచన్ముఖాంభోజుఁడై
ముని నాథాగ్రణి పల్కె సర్వమునకున్ మూలంబవై సాక్షివై
పెనుపన్నప్పఁగఁ గర్తవై పరుఁడవై పెంపొందియు న్నీవెఱుం
గనిచందంబున నన్నుఁ గార్యమడుగంగా నెంతన్యుండనో. 17

వ. నే నెఱింగిన యర్థంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 18

సీ. శోణపురీశుండు బాణాసురుం డనాహతశౌర్యశాలి సహస్రబాహుఁ
డతనికూఁతురురూపయౌవనభాగ్యలక్షణ కళావతియుషాకన్యయొసఁగు
నాయింతికలలోన ననిరుద్ధుఁబొడ గాంచి మోహించిసంతాపమునఁగృశింపఁ
జెలికత్తెయైతగుచిత్ర రేఖాంగనయాత్మీయయోగవిద్యానిరూఢి
తే. నింగి నే తెంచిశయ్యపై నిదురవోవు, వానిఁగొనిపోయియాచంద్రవదనఁగూర్చె
నతఁడుఁదత్కేలికించితరతిసుఖాబ్ధి, మగ్నుఁడైయుండె నితరంబుమఱచియందు. 19

ఉ. అంతటగర్భమయ్యె జలజాక్షికి నవ్విధ మెల్ల బాణుఁడా
చెంత మెలంగునంగ నలచేవిని దైత్యులఁబంపు వెట్టినం
బంతముతోడ వారదనుఁబట్టఁగ వచ్చినసింహశాబకం
బెంతయుఁదీవ్రతన్మదగజేంద్రములన్విదలించు కైవడిన్. 20

వ. హతశేషులుపోయి విన్నవించిన నతండు. 21

ఉ. చంపిననాగ్రహంబున నిశాచరుఁడార్చి యెదిర్చి పేర్చినం
దెంపును బెంపునుంగలిగిధీకొనియుద్ధముఁజేసి చేసిని
ర్జింపఁగలేక దైవగతిచేననిరుద్ధుఁడువాని చేత బం
ధింపఁబడెన్ దశాస్యజఫణిప్రద రావృత రాఘవాకృతిన్. 22

వ. జంబూద్వీపంబునం గల్గువిశేషంబులం జూచుటకై విశ్వంభరాభాగంబునసంచరించి శోణనగరప్రాంతమార్గంబున స్వర్గంబునకుంబోవుచుండి యీయోగక్షేమంబువినుటం జేసి తెలియఁబలుక న్వలసె నిటమీఁదటికార్యంబు చతుర్థోపాయసాధ్యంబగుట మీచిత్తంబునఁ దోఁచియున్నదేకదా యథోచితప్రయత్నంబు సేయునది. మీకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియయ్యెడుఁబోయివచ్చెదనని గోవిందునిచేత నామంత్రితుండై నారదుండు యథేచ్ఛావిహారంబుననరిగె నప్పుడు ప్రద్యుమ్నతనూభవ క్షేమవార్తాకర్ణనంబునంబొడము మోదంబును దదీయపరాజయవృత్తాంతశ్రవణసంజనితం బగుఖేదంబును దత్పరిపంథి సంహరణోద్రేకం బగురోషంబును ముప్పిరిగొనిహృదయంబులం గలయనల్లి ముఖంబుల నాక్రమింప యాదవసమూహంబులు ముకుందవదనారవిందంబవలోకించుచుండినవార లగుచుండ రప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మంత్రిపుంగవుల నవలోకించి దండయాత్రకుఁ జతురంగబలంబు నాయితంబుగ న్మని నియోగింపుఁడనిన వారనుద్దండ దండనాయకులఁ బడవాళ్లనుం బిలిపించి తత్ప్రకారంబుఁదెలిపిన వారునుం దదీయ ప్రయత్న పరాయణులై యుండిరి. 23

క. భేరీధణంధణంధణ, భూరిధ్వానమునభూనభోభాగంబుల్
ఘోరమునిమ్రోసెనాశా, వారణములు బెదరె నదరె వసుధాధరముల్. 24

ఉ. పాపయుతత్రిషష్ఠముశుభస్థితకేంద్రము కార్యపూర్ణదృ
గ్వ్యాపకముం గదాయనిశరాసనలగ్నము చంద్రహోరను

దీపితపుష్కరాంశగణుతించివిశేషముహూర్తమంచు మే
ధాపరిపూర్ణులైనసుధావిబుధుల్వినుతింపనయ్యెడన్. 25

సీ. అంతరాంతరనిబద్ధానూనఘంటికాఖండఘణంఘణంఘణరవంబు
శుభగుణోజ్జ్వలసైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకతురంగభాసురంబు
ఘనపతాకాగ్రజాగ్రజ్జిహ్మగవిపక్షిపక్షిరుగ్భూషితాంబరతలంబు
చక్రవిభ్రమణసంజనితనిర్ఘోషభగ్నదిశామతంగజకర్ణకుహర
తే. మహితలోచనదుర్నిరీక్షాంశుకాంతు, మాలికోగ్రసహస్రారమండితంబు
నైనరథమెక్కి పుండరీకాక్షుఁడపుడు, కదలెశతకోటిసూర్యప్రకాశుఁడగుచు. 26

శా. ఖేలత్తాళతరుధ్వజస్ఫురితమై క్రేంకారవత్కింకిణీ
మాలాజాలనిభాత్యుదాత్తగళశుంభద్ఘోటకోదగ్రమై
శ్రీలంబొల్చురథాంగ మెక్కి యరిగెన్సీరాయుధుండుల్లస
త్కైలాసాచలసన్నిభప్రభలెసంగన్సంగరోద్యోగియై. 27

చ నిరుపమపద్మరాగమణినిర్మితభూషణసంప్రయుక్తసుం
దరతరనీలవిగ్రహఘనద్యుతిపుంజము సేంద్రచాపవి
స్ఫురితపయోధరంబుగతిఁజూడ్కులకింపొనరింపమన్మథుం
డరిగెసమీనకేతనసమగ్రరథాంగపరాధిరూఢుఁడై. 58

క. కృతవర్ముఁడుదేహాలం, కృతవర్ముఁడుశిఖరకరపరిస్ఫుటసంధీ
కృతధర్ముఁడుభీకరధి, క్కృతధర్ముఁడునగుచునరిగెఁగృష్ణునిమ్రోలన్. 29

ఉ. సాత్యకిచారుదేష్ణగదసాంబముఖుల్యదువీరులేగిరా
ద్ధత్యమునంతురంగమమతంగజతుంగరథాంగసంస్థులై
హేత్యురుదీధితిచ్ఛటలు హేళివిలాసము నాక్రమింపలా
లిత్యసితాతపత్రతరళీకృతచామరాజమానులై. 30

సీ చటులశుండాదండసంభూతపూత్కారపవనాహతినిమేఘపఙ్క్తిచెదర
రమణీయదంతనిర్మలచాకచక్యకాంతులుపట్టపగలువెన్నెలలుగాయ
నైపాదఘీంకారఘోషార్భటినిఖేచరాంగనల్పతులఁగవుంగిలింపఁ
జరదగ్రవిగ్రహస్ఫురణవజ్రికిఁబునర్జనితపక్షాహార్యశంకవొడమ
తే. ఘంటికాకింకిణీమాలికాసమూహ, ఘణఘణంఘణకిణికిణికిణినినాద
తాళవైలంబయానావధానములను, గంధబంధురసింధురఘటలునరిగె. 41

సీ. తేళ్ళభంగినిజౌకళించిచౌపుటములొక్కమడిపదినైదు నుటికియుటికి
పాతరకత్తెలవలెనిల్చియడుగులోనడుగుగానాట్యంబులాడియాడి
కుమ్మరసారెలకొలఁదిగిఱ్ఱునరెండుదిక్కులవలయముల్దిరిగితిరిగి
యనిలంబురీతిఁజివ్వునఁదూఁగిధరణిపైఁబదములునిలుపకపఱచిపఱచి

తే. కలితనరింఖాముహుర్ముహుర్లుళితభూప, రాగధూసరితామలరమ్యచికుర
సంచరద్విధూతఖచరచేలాంచలంబు, లగుచుఁ గిహికిహికారభటి నరిగె హయములు. 32

భుజంగప్రయాతము.

భ్రమచ్చక్రనిర్ఘాతబాహుళ్యధాటిన్, క్షమామండలంబెల్ల సంక్షోభమందన్
సముత్తుంగరంగధ్వజచ్ఛన్నకుంభ, త్తమోభిత్పథంబుల్ రథంబుల్గమించెన్. 33

శా. చిల్లాడంబులమీఁదటన్బిగువుకాసెల్జుట్టి హుంకంబువా
టిల్లన్ వంకలుచెక్కి శూలములు నీఁటెల్కత్తులుం గేళముల్
బల్లెంబుల్మొదలైనసాధనతతుల్బాహాబలోద్వృత్తిసం
ధిల్లం దాల్చి పదాతికోటినడిచెన్ దిక్చక్రమల్లాడఁగన్. 34

చ. గొడుగులు ఫేనముల్తురగకుంజరముల్తిమినక్రసంచయం
బుడుగనివాద్యఘోషము మహోర్మిరవంబు పరిభ్రమింపఁగాఁ
బడుపటుహస్తభాస్వదరిపట్టికలుసుళ్లనుగాఁగ నెక్కుడున్
వడిశరచాపముల్గలిగి వాహిని వాహినిలీల నేగఁగన్. 35

గీ. క్షేమకారిదీర్చె చెలరేఁగి యనుకూల, మారుతంబువీచె మాంసఖండ
ములును బూర్ణకుంభములు పుష్పఫలములు, నెదురుపడియెఁ దురగహేషలెసఁగె. 36

వ. మఱియుఁ గళ్యాణకరంబులైనశకునంబు లెడనెడం బొడగనుచు నడుచు ముదంబున భూసురసమూహంబు లుచ్చైస్స్వనంబున నాశీర్వదించి దిగ్విజయోస్తు తథాస్తు వచన బాహుళ్య నినాదంబులును, బసిండిపళ్లెరంబులఁ గర్పూరదీపికా సముదయంబు నించి నీరాజనంబు లొసఁగుమ బ్రాహ్మణ పుణ్యవనితాజనంబులు జయమంగళంబని పాడు మంగళకౌశిక రాగస్వరంబులును, సౌధశిఖరంబులందుండిచూచుచుఁ గుసుమలాజాక్షతవితానంబుపైఁ జల్లు పురంధ్రీనికర కరకంకణకాంచనకాచ ఝుణఝుణత్కార నాదంబు లిరుపార్శ్వంబులనిలిచి హృద్యగద్యపద్యంబుల చాటూటంబునం బొగడువంది మాగధసందోహంబులజయవిజయీభవశబ్దంబులును, విపంచీస్వరమండలరావణహస్తాదిజంత్రవాద్యంబులు మీటుచు సంగీతంబులు సేయు నాయకోత్తముల షడ్జ మధ్యమ గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగ పణవానక డిండిమ ప్రముఖవాద్య ధణధణత్కార రావంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రభృతితూర్య నిస్వసంబులును సమదవారణఘీంకారఘోషంబులును, దురంగహేషానినదంబులును, శతాంగచక్రనిర్ఘోషంబులును, రథికనికరశరాసనగుణసింజినీ టంకారవిరావంబులును నేకీభవించి బ్రహ్మాండభాండమధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహాకోలాహలంబై రాకానిశాకర బింబోదయ సందర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ మహాంభోనిధిననుకరింప ద్వాదశాక్షోహిణీబలసమేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల శోణపుటభేదనోపాంత ప్రదేశంబుఁ జేరి యనర్ఘకిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకలమహీరుహశోభితంబును, మధురజల సంపూర్ణప్ర

వాహ తటాకవాపీ సమూహభూయిష్ఠంబును నైన మనోహరస్థలంబునఁ బటకుటీరం
బు లెత్తించి యచ్చట వేలాలంఘనంబు చేసి రాసమయంబున. 37

క. బాణాసురగర్వము సం, క్షీణంబగు నింక ననుచుఁ జెప్పిన క్రియగీ
ర్వాణులు సంతసమందఁగ, క్షోణి దద త్క్రతనంబుగూలం బెలుచన్. 38

వ. అప్పు డమ్మురాంతకుండు తత్పురంబు దాడి వెట్టం బంచిన. 39

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వి పడఁద్రోయువారును గోపురంబులు నేలఁగూల్చువారు
సౌధయూథము నేలచదును చేసెడివారు వనభూజములు పీకివైచువారు
కమలాకరములు భగ్నము సేయువారును ధనవస్తువులఁ గొల్లఁగొనెడివారు
యజ్ఞశాలలు వహ్నికర్పించువారును దెగి పౌరజనుల బాధించువారు

తే. నగుచు యాదవవృష్ణిభోజాంధకాది, యోధవీరుల సైన్యంబు లుక్కుమిగిలి
తత్పురం బాక్రమించి యుద్దండవృత్తి, దాడివెట్టుట కబ్బాణదైత్యవిభుఁడు. 40

మ. నటదుద్యద్భ్రుకుటీభయంకరముఖాంతశ్శోణదృక్కోణవి
స్ఫుటదీప్తిచ్ఛటవిస్ఫులింగపటలోద్భూతంబు గావింపను
త్కటధాటీపటుతోకహాఃకహకహధ్వానాట్టహాసార్భటిం
జటులాహంకృతి విస్తరిల్ల సమరోత్సంక్రీడనోత్సాహియై. 41

మ. రణభేరీప్రకటాంకభాంకరణసంరావంబు త్రైలోక్యభీ
షణమై మ్రోయ భుజాసహస్రసముదంచచ్ఛాతహేతిచ్ఛటా
ఘృణిశోభిల్లనవర్ఘ్యరత్నఖచితప్రేంకచ్ఛతాంగాధిరో
హణుఁడై సంగరకేళికిన్ వెడలె నుద్యద్వాహినీయుక్తుఁడై. 42

గీ. వాని మొగసాలఁ గాఁపున్నవాఁడు గాన, యుద్ధసాహాయ్యమునకు నుద్యుక్తుఁడయ్యె
భక్తసులభుండు శాంకరీప్రాణనాథుఁ, డనుఁగుఁ జెలికానితోఁ గొంత పెనఁగుటకును.

వ. అప్పుడు. 44

సీ. ఘనవాలవిక్షేపజనితవాతాహతిదిగ్వలయంబు దిద్దిరనుదిరుగ
నడిఘణిల్లున నంకెవైచిన మేరుమందరశైలములు ప్రతిధ్వనుల నీన
గుప్పించి యుఱికినఁ గుంభినీభారంబు సైఁపక దిక్సామజములు మ్రొగ్గఁ
గ్రొవ్వాడికొమ్ములఁ గొనలచిమ్ములబలాహకసమూహము వకావకలు గాఁగ

తే. గంఠవిలుఠన్మహోజ్జ్వలఘంటికాప్ర, భూతఘణంఘణస్వనస్ఫురణ దనర
విజితరజతాచలస్ఫూర్తి వృషభమూర్తి, నీలకంఠుని ముందర నిలిచె నపుడు. 45

సీ. ఘనజటాజూటసంకలితగంగాతరంగచ్ఛటల్ గళగళగళంఘళ యనంగఁ
జలితావతంసకోమలశశిస్రవసుధామారంబు ఝుళ ఝుళంఝుళ యనంగఁ
నంగసంఛాదితవ్యాఘ్రేంద్రచర్మసంచలనము ల్బెళబెళ బెళ యనంగఁ
గలపరిభ్రమితభీకరశాతశూలనిర్మలదీప్తి తళతళ తళ యనంగ

తే. శంకరుఁడు నందిపై నెక్కి హుంకరించి, యతిశయార్భటిఁ గెవ్వన నార్చి పేర్చి
దాక శింపులు దుమికించి చక్రగతులఁ, దరిమి పేరంబు ద్రోలుచు నరిగె ననికి. 46

క. చంచ[illegible]మలపింఛో, దంచితకేకేంద్రవాహనారూఢుండై
వేంచేసె భవుని వెంబడిఁ గ్రౌంచవిభేదనుఁడు ప్రమథగణపరివృతుఁడై. 47

లయగ్రాహి.

తుండములు పూత్కరణచండపవనంబు ఘనమండలముఁ దాఁకి బహుఖండములు సేయన్
మెండుగ ఘీంకృతులు దండిసరసీరుహభవాండఘటమధ్యమున నిండికడు మ్రోయన్
గండములపై మదమఖండఘణి తింగురియుచుండఁ బటుదంతరుచిమండితము గా వే
దండములతండములు భండనజయోద్ధతిని గొండలుగ తిన్నడిచెఁ బాండవకులేంద్రా. 48

స్రగ్ధర. రింఖాసంఘాతజాతాయతవితతధరారేణుపంకీకృతాబ్ధుల్
ప్రేంఖన్మాణిక్యమాలాధృతకళలుతదాభీలఘంటారవంబుల్
పుంఖీభూతాస్త్రిమార్గీస్ఫుటనికటధనుర్మూర్ఛితారోహకంబుల్
కంఖాణంబుల్ విచిత్రక్రతుగమనచమత్కారలీలం గమించెన్. 49

తోటకవృత్తము.

పాటవబాహావిభవ్యతనూభృ, చ్ఛాటుసురాలయశైలవిభాతిన్
హాటకరత్నమయస్ఫుటదీప్తుల్, దాటి చెలంగ రథవ్రజమేగెన్. 50

మ. కృతనానావిధసాధనశ్రమసమిత్క్రీడాచమత్కారని
ర్జితవేతాళులు వక్రవిక్రమగుణశ్రీతుల్యకంఠీరవుల్
శతకోటిప్రతిమానవిగ్రహులు దంచద్దివ్యజాంబూనద
క్షితిభృత్తుంగభటసంఘముల్ నడిచె నక్షీణప్రతాపోన్నతిన్. 51

గీ. ఇట్లు చతురంగసేనాసమేతుఁడగుచు, నరిగె నెడనెడఁ బొడగాంచు నాపజయిక
శకునముల నాత్మలోపల సరకుగొనక, దురభిమానంబు పేర్మి నిర్జరవిరోధి. 52

వ. అప్పుడు. 53

మ. పరమేశుల్ భగవంతులవ్యయులు శుంభద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వలుల్
హరిమృత్యుంజయులిద్దఱు న్రణము సేయం జూచు నుత్కంఠచే
సరసీజాసనపాకశాసనసమస్తబ్రహ్మదేవర్షికి
న్నరసాధ్యాదులు మింట నిల్చిరి విమానవ్రాతసంరూఢులై. 54

వ. యాదవసైన్యంబును నిస్సామాన్యం బగు నుత్సాహంబున దానవ సేనాసమూహంబు
నెదుర్కొనియె నట్లయ్యుభయబలంబులును సంవర్తనసమయ సముజ్జృంభమాణా
న్యోన్య సంఘర్షణపూర్వాపర మహార్ణవంబులవిధంబున నొండొంటిం దాఁకి రథికులు
రథికులును, వారణారోహకులు వారణారోహకులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, బదా
తులుఁ బదాతులును, ద్వంద్వయుద్ధంబున నుంగడంగి కోదండ దండంబు లంకించి సింజి

నీటంకారనినాదంబులు రోదసీకుహరంబు నిండ నాకర్షణసంధాన దృఢముష్టిలాఘవలక్ష్యశుద్ధిదూరాపాతవిశేషంబులం బ్రచండంబులయిన కాండప్రకాండంబులు సంప్రయోగించి. రథరథ్యకేతుసూతవ్రాతంబుల మర్మఘాతంబు నొప్పించుచు, మృత్యుజిహ్వాకరాళంబు లగు కరవాలంబులు సౌదామనీలతావితానంబుల పోలికం దళత్తళాయమానంబులై చూపులకు మిఱుమిట్లుగొలుప ఝళిపించి దేహంబులు పక్షించి తునుకలై పడ నఱుకుచు నవక్రవిక్రమంబునం జక్రంబులు గిరగిరం ద్రిప్పివైచి ఛత్రచామర ధ్వజదండంబులు ఖండంబులు సేయుచుఁ, బ్రజ్వలజ్జ్వలన కీలాజాలంబుల లీలం గ్రాలు శూలంబుల నాభీలంబులగు శతాంగ మాతంగ తురంగాంగంబులు భగ్నంబులు గాఁ గ్రుమ్ముచుఁ, గఠోరంబులగు కుఠారంబులెత్తి కంఠీరవంబుల క్రేవ నకుంఠ కంఠారవంబులు చెలంగ నురశ్శిరకరచరణప్రముఖాంగంబులకొలఁకు నఱుకు దారుశకలంబుగతి వికలంబులు సేయుచు, బల్లంబుల మొల్లంబులగు నుల్లాసంబులం గ్రేళ్లురుకుచు, బల్లెంబులు బుచ్చుకొని ఘల్లునం బెల్లార్చి గాయంబులన మేయంబులై కీలాలప్రవాహంబులు దొఱంగం బోడిబిపడఁ జిమ్ముచు, మదోద్రేకంబున గదాదండంబులు విసవిసం ద్రిప్పి గాత్రంబులు నుగ్గునూచంబులు గాఁ గొట్టుచు. శ్వసనాశనసంకాశంబు లగు పాశంబులు వీరావేశంబులం గండదేశంబులం దగులం బ్రయోగించి ప్రాణంబులు క్షీణంబులు గాఁ బడనీడ్చుచు, మఱియుఁ బ్రాసపట్టిస ముసలముద్గర తోమరభిండివాల శక్తిక్షురికాది నానావిధాయుధంబులం గొట్టివేసి నఱికి చీరించి చెండాడి గగ్గోలుపఱచినం జంభవిద్వేషికరాంభోజకుంభద్దంభోళిధారాహతంబులైన విశ్వంభరాధరంబుల చందంబునం గూలి పీనుంగులైన యేనుంగులును బుడమిం బడి తన్నుకొనుచుఁ గంఠగతప్రాణంబులైన కంఖాణంబులును యుగయుగ్యచక్రకూబర సహితంబుగా హతాంగంబులైన శతాంగంబులును గూలిన కేతనంబులును, జిత్రరూపంబుల విధంబున విగత విక్రమార్భటులైన భటులును, సోలిన రాహుత్తులును, రాలిన భూషణమణిగణంబులును, వ్రాలిన ఛత్రచామరంబులును, వికలంబులైన దంతంబులును, శకలంబులైన కుంభస్థలంబులును, వ్రక్కలైన డొక్కలును, జెక్కులైన ప్రక్కలును, భిన్నంబులైన కపాలంబులును, ఛిన్నంబులైన కపోలంబులును, విఱిగిన చరణంబులును, జిరిగిన చర్మంబులును, శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును, జూర్ణంబులైన వర్మంబులును, గలిగి మహాబిలంబునం గోటానకోటులును, దట్టంబులై యట్టలాడం జొచ్చె. గజవాజికళేబరంబులు జీమూతంబులును, సాంద్రచంద్రహాస ధగద్ధగితద్యుతులు శంపాలతలును, శంఖదుందుభిస్వనంబులు మేఘనిర్ఘోషంబులును, గదాముసలముద్గరఘాతంబు లశనిపాతంబులును, విశీర్ణభూషణపద్మరాగ గారుత్మత ఘృణిరేఖ లింద్రధనువులును, విభిన్నకుంభికుంభచ్యుత ముక్తాఫలంబులు వర్షోపలంబులును, గాకగృధ్రప్రభృతివిహంగంబులు చాతకంబులును, శోణితపూరంబు జలాసారంబునునై, యోధయోధధనుర్విముక్తంబులై గగనదేశంబు నిరవకాశంబుగా నిండి కల్పితాంధకారనైల్యం

డైన బాణబాహుళ్యంబువలన మార్తండమండల గోచరలక్షణంబులేమిదుర్దినంబై యుత్కృష్టవర్షాగమంబు ననుకరించియుండెనప్పుడు వేతాళ ప్రేత పిశాచ శాకినీ ఢాకినీ ప్రముఖభూతంబు లుత్సాహసమేతంబులై మాంసఖండంబులు కడుపులనిండ మెక్కి రక్తపానంబుచేసిన గబ్బునం ద్రేపుచు, శ్వేతతురంగ చర్మంబులు ధవళాంశుకంబులుగా ధరియించుకొనుచు, మేదఃపంకంబు రక్తజలంబులం బదనుచేసి లేపనంబులుగాఁ దనువుల నలందికొనుచుఁ దునుకలై పడిన యాతపత్రంబులఁ బువ్వులుగా నలంకరించుకొనుచు, గజకళేబరంబులు పర్యంకంబులుగాఁ బవ్వళించుచు, ఘోటకాండంబులు క్రముకఖండంబులును గుంజరకర్ణంబులును తాంబూలపర్ణంబులును, వసలుచూర్ణంబులునుంగాఁ గలయ నమలి విడియంబులుచేసి జిహ్వావలోకనంబులుచేసికొనుచుఁ గామినీభూతంబులతోడి సురతక్రీడావిలాసంబులం జొక్కుచు, గంధర్వపిశాచంబులు సేయుగార్దభస్వర సంగీతంబులకు నానందంబునొంది కరితురగనరమాంసంబులు త్యాగంబులిచ్చుచో వారల గానంబులకుఁ దాముం దమవదాన్యతాసౌందర్యవిశేషంబులకు వారును శిరఃకంపంబులుచేసి మెచ్చుకొనుచు, నిర్విఘ్నంబునవివిధభోగంబులందనిసి యుభయబలంబులం బొగడుకొనుచుం దాండవంబులుసలుపునమ్మహాకోలాహలంబువలన సంగరప్రకారంబు ఘోరంబైవర్తిల్లెనందు. 55

చ. హరిహరులిద్దఱుంగదిసియాహవకేళియొనర్చిరుద్ధతిన్
సురనికరంబులబ్బపడిచూడఁగశార్ఙ్గపినాకచాపముల్
కములఁబూనియొండొరులకంఠభుజోరులలాటమర్మముల్
గురుతరచండకాండములఁగ్రుచ్చుచురోషమహోగ్రమూర్తులై. 56

మ. హరుఁ డాకర్ణధనుర్గుణుండగుచుబాహావిక్రమక్రీడని
ష్ఠురనారాచపరంపరల్వఱపినన్సొంపారునెమ్మోమునన్
దరహాసద్యుతివింతయైనిగుడఁబద్మామానినీజానిభీ
కరబాణంబులవానినన్నిటివెసన్ఖండించె నొక్కుమ్మడిన్. 57

క. భగవంతుండగుశంభుఁడు, గగనదిశాపూరితముగఁగడుఁదీవ్రతతో
నగణితవిశిఖౌఘంబులు, నిగిడించిమహోగ్రతమమునిండఁగఁజేసెన్, 58

మ. గరుడాంకుండరుణాంతనేత్రుఁడగుచున్గాలాగ్నిసంకాశభీ
కరకాండాళిఁదదంధకారమడఁగంగాఁజేసెనాతీవ్రతం
బరివేషస్థితినుండెవిల్లురవిబింబస్ఫూర్తినొప్పెన్ముఖాం
బురుహంబుగ్రమయూఖలీలఁదనరెన్పుంఖానుపుంఖాస్త్రముల్. 59

చ. మఱియుననేకబాణములుమర్మములంటఁగ నేసిహుంకృతుల్
నెఱపలలాటలోచనుఁడునిష్ఠురశాతశిలీముఖావళుల్

కఱకటి నేసె నేసిననుగంజదళాక్షుఁడు దానినన్నిటిన్
నఱకి నిశాతకాండములనాటఁగ నేసెఁ దదీయదేహమున్. 60

శా. ఆసంరంభముఁ జూచి సైఁపక హరుం డాగ్నేయబాణంబుఁ బ్ర
జ్ఞాసామర్థ్యముతోడ నేసిన ఘనజ్వాలావృతంబై పయిన్
రాసత్యారమణుండు వారుణమహాస్త్రంబుం బ్రయోగించి సాం
ద్రాసారంబగు వారిపూరమున మాయంజేసె నత్యుద్ధతిన్. 61

ఉ. శర్వుఁడు ఖర్వగర్వమున శౌరిపయి న్మరుదంబకంబు గం
ధర్వసుపర్వపన్నగవితానములద్భుతమంద నేసినన్
సర్వమయుండు చక్రి యడిసంహరణంబొనరించె నుజ్జ్వల
త్పర్వతసాయకంబున విపక్షబలంబులు దల్లడిల్లఁగన్. 62

శా. ఆటోపంబున శంకరుం డపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి మౌ
ర్వీటంకారమెసంగ నంబుధియు ఘూర్ణిల్లంగ నేయన్ని రా
ఘాటంబై చనుదేరఁగన్గొని తదుగ్రస్ఫూర్తి వారించె దో
షాటధ్వంసిత దంబకంబున నమర్త్యశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 63

శా. అత్యుగ్రాకృతియైన పాశుపతదివ్యాస్త్రంబు భూతేశుఁ డౌ
ద్ధత్యంబొప్పఁగ నేసెనప్పుడు మహోద్యద్విక్రమస్ఫూర్తి నౌ
న్నత్యంబై యసమానమై వెలుఁగు శ్రీనారాయణాస్త్రంబు సం
స్తుత్యప్రాభవశాలి కృష్ణుఁడు సమంత్రోక్తిం బ్రయోగించినన్. 64

మహాస్రగ్ధర. రాలెన్నక్షత్రపఙ్క్తుల్ రహిచెడియె నహోరాత్రరాణ్మండలంబుల్
వ్రీలెన్ దిక్కుడ్యసంధుల్ వ్రీఁగిపడియె నుర్వీధ్రశృంగంబు లోలిం
దూలెన్ మేఘౌఘ మత్యద్భుతజవపవనోద్ధూతధూళీసమంబై
కూలెన్ వృక్షాళి మ్రొగ్గెన్ వలయభరభృత్కుంభికుంభీనసంబుల్. 65

క. ఖండేందుధరజనార్దన, కాండములొండొంటిఁ దాఁకి గగనంబునను
ద్దండగతిఁ బోరిపోరి ప్ర, చండత హరిశరము హరునిశరముం దోలెన్. 66

తే. తనదు దివ్యశరంబులు దైత్యదమను, చేనిరర్థకమగుటయు మానసమున
నూహదక్కి రణోత్సాహముజ్జగించి, యుండెఁ గళ్యాణశైలకోదండుఁ డపుడు. 67

మ. జలజాతాక్షుఁడు వక్రవిక్రమమున న్సమ్మోహనాస్త్రంబు భూ
తలసంక్షోభముగాఁగ నేయుటయు నిద్రాపారవశ్యంబుతో
వలనొప్పన్వృషభేంద్రుమూఁపురముపై వ్రాలెన్ హరుం డొయ్యనన్
గలధౌతాచలశృంగసంగతశరత్కాలంబువాహాకృతిన్. 68

వ. రుక్మిణీకుమారుండును గుమారుండును నుద్దండపుండరీకంబులవిధంబునం గడంగి కోదం
డపాండిత్యంబు భువనస్తుత్యంబుగా ఖండనంబు సేయుచు. 69

మ. శరజన్ముండు ప్రదీప్తరోషముఖుఁడై శాతాశుగశ్రేణినా
హరిజున్నొవ్వఁగ నేసియార్చి సుమహోగ్రాకారుఁడై పేర్చి శం
బరవిద్వేషిశిలీముఖప్రకరసంపాతంబునన్ముంచి జ
ర్జరితాంగుండగునట్లుచేసె సురలాశ్చర్యంబునం బొందఁగన్. 70

తే. నారిఁ దెగ నేసి యతని మయూరవాహ, నంబు నెమ్మేన నిశిత బాణములు చొనిపి
చేతులాడక యుండంగఁ జిక్కుపఱుప, నిలువలేక విశాఖుండు తొలఁగిచనియె. 71

ఉ. చండతరప్రతాపభుజశౌర్యధురంధరుఁడైన కామపా
లుండు హలంబు చే రణములో మడియించెను గూపకర్ణ కుం
భాండుల భీమహుంకరణభగ్నపయోజభవాండభాండులన్
భండనభైరవస్ఫుటకృపాణమహోజ్జ్వలబాహుదండులన్. 72

గీ. సాంబుఁ డత్యుద్రరౌద్రావలంబుఁ డగుచు, బాణనందను నధికదోర్బలు నిబలుని
గదిసి వివిధాస్త్రశస్త్రసంఘాతములను, భూచరులు ఖేచరులు మెచ్చఁ బోరిపోరి. 73

గీ. గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూలనేసి, రథము చెక్కలు సేసి సారథిని ద్రుంచి
ఘనతరాశుగపీడితాంగునిగఁ జేయ, నసురపతినందనుఁడు పలాయనము నొందె. 74

శా. శైనేయుండును బాణుఁడున్ రణజయోత్సాహంబులాస్యంబులన్
బూనం గార్ముకశింజినీఘనరవంబుల్ దిక్కులన్నిండ న
స్త్రానీకక్షతిజాతరక్తజలపూరార్ద్రంబులైనట్టి సె
మ్మేనుల్ పుష్పితకింశుకంబులగతిన్ మీఱంగఁ బోరాడుచున్. 75

వ. ఉండి రట్ల వాసుదేవుండు సమ్మోహనబాణపాతంబున భూతేశుఁ బరవశుం జేసి లబ్ధవిజయుండై నిరుపమోత్సాహంబున నిజవదననిర్గత నిర్గళ నిష్ఠుర నినాదనిర్భిన్ననిఖిలనిర్జరాహితసైన్యం బగు పాంచజన్యంబుఁ బూరించుచు విరోధివరూధినిపయిం గవిసి కరాధిజ్య ధనుర్ముక్తశరాధిక్యఘాతంబుల నరిశిరోధినిచయంబులు నఱకి ధరాధనంబు సేయుచుఁ గరాళంబులగు కరవాలంబులఁ గరిహరిప్రకరవాలంబులు కీలాలంబులు హేరాళంబులై తొరఁగ దునుముచు దృఢసంతంబులైన కుంతంబులఁ బంతంబున దంతింబులు విఱుగం బొడిచి దంతావళంబుల నంతంతనకృతాంతనిశాంతంబున కనుపుచు నసదృశంబులగు ముసలంబులు కరబిసరుహంబుల విసవిసం ద్రిప్పి యసురవిసరంబులు పసచెడి వసుమతిం గలయ నసువులం బాపుచుఁ గదల మెఱుంగులు చదలం బొదలం ద్రిప్పుచు వలదని మదంబులం గదిసి యెదురుకొని పొదువు పదాతులం గదల మెదలనియ్యక వదనంబులు చదిసి రదనంబులు డుల్లి గుదులు గొనుచుం జావమోదుచు నంతకంతకు నతిశయంబైన వీరావేశంబునం బ్రళయకాలరుద్రాకృతిం బేర్చి రక్తప్రవాహంబులను మాంసరాసులను బ్రేవులప్రోవులను నెముకల గుట్టలును నై రణంబతిదారుణంబుగఁ జిత్రక్రీడనలుపుచుఁ బాంచజన్యజృంభన్నినాదంబులు భూనభోంతరంబులు నిండఁ బూరించుచుండె నప్పుడు. 76

సీ. సారథుల్వడిననశ్వములీడ్చుకొనిపోవ నందందపడిపోవు నరదములును
దైన్యఘీంకారనాదములు సేయుచుఁ బటాపంచలై పాఱెడు భద్రకరులు
నేటులఁబడి యెదురెక్కఁజాలక వాహకులతోనఁ బఱచెడి ఘోటకములు
నని మొననిల్వ ధైర్యములు చాలక తలల్వీడంగఁ బరువెత్తు వీరభటులు
తే. నగుచుఁ గాళియదమన బాహాప్రచండ, కార్ముకజ్యాలతాముక్తకాండపటల
దహనకీలాకలాపసంతానమునకుఁ, దాళక పలాయనమునొందె దనుజబలము. 77

వ. అప్పుడు. 78

ఉ. విచ్చినయాత్మ సేనఁ గని వీరుఁడు బాణుఁడు తెంపుచూపఱుల్
మెచ్చఁగఁ జేయివీచి మరలించినఁ దద్బలమెల్ల రోషముల్
హెచ్చఁగ నొక్కటన్మరలె నేపున సైన్యయుగంబు పోరికిం
జొచ్చిన సంకులాహవము చూడ భయంకరమయ్యె నయ్యెడన్. 79

శా. బాణుండప్పుడు రోషరక్తముఖుఁడై బ్రహ్మాండభీమాకృతిన్
జాణూరాంతకుఁ డాసి మామకభుజాంచద్ధాటి చే సంగర
క్షోణిం బన్నగసిద్ధకింపురుషరక్షోయక్షగంధర్వగీ
ర్వాణుల్ నిర్జితులైరి నాయెదుట నిల్వన్నీవు శక్తుండవే. 80

చ. అనవుడు మందహాసముఖుఁడై హరి నీభుజశక్తి నీవె నె
మ్మనమున లజ్జలేక పలుమాఱును మెచ్చుకొనంగ నీతియే
యని మొననిల్చినప్పుడు నిరర్థకమీ వెడమాటలేల నాఁ
కొని భుజియింపఁబోవుచును గూరలు మేలడుగంగ నేటికిన్. 81

మ. అను నాలోన సహస్తపంచశతకోద్యచ్చాపుఁడై నిల్చి త
క్కినయేనూఱుకరంబులన్నరములుత్కృష్టప్రతాపంబునం
గొని బెట్టేయఁగ మండలీకృతమహాకోదండముక్తార్ధచం
ద్రనిశాతాంబకపఙ్క్తిఁ ద్రుంచె నవిరాధానాయకుండుద్ధతిన్. 82

సీ. శతములు వేలు లక్షలు కోటు లర్బుదంబులు శరౌఘంబులఁ బొదివి పొదివి
వాయవ్యగారుడవారుణప్రముఖదివ్యేషుజాలంబుల నేసి యేసి
కరవాలశూలముద్గరశక్తితోమరప్రాసాయుధంబులఁ బఱపి పఱపి
శాంబరీమాయావిడంబనం బొనరించి శిలలు నెత్తురుఁ గురియఁ జేసి చేసి
తే. యసురభర్త విజృంభించి యార్చుటయును, నసుమునన్నింటి ఖండించి పొడవడంచి
త్రుంచి మాయించి కడు విక్రమించి మించి, తన ప్రతాపంబు చూపె నద్దనుజవైరి. 83

వ. మఱియును. 84

ఉ. అత్తఱి నమ్ముకుందుఁడు దదర్ధసహస్రశరాసనంబులన్
గత్తిమొగంపుటమ్ములను గండ్రలు సేయుచునుండ నంతలో

నెత్తెడువిండ్లు నారిబిగువెత్తెడువిండ్లు శరప్రయోగసం
పత్తిఁ జెలంగువిండ్లనటు బాణుకరంబులనొప్పె వింతయై.

చ. తొలుతటియమ్ము పంచశతదోర్ధనురావళిఁ ద్రుంచికొంచున
వ్వాఁ జననింతలో మొదలివైపున బాణుఁడు గ్రమ్మఱంగరం
బుఁ గొనుచాపముల్ నఱికిపోవుచు రెండవయమ్ము ముందరన్
వెలుఁగుశరమ్ము గూడదివినిండె హరిప్రదరంబులీగతిన్.

శా. కోపాటోపవిజృంభణారుణితచక్షుష్కోణసంజాతవీ
క్షాపాతంబులు మేనఁ జొచ్చి వెడలెన్నాఁ బోలునన్నల్లిత
చ్చాపోద్భూతశరౌఘముల్ తదనుసంచారంబులై వక్షమం
బాపూర్ణంబుగ నాటి వెల్వడు సురేంద్రారాతిదేహంబునన్.

చ ధనువులు ద్రుంచి సూతుతల ధారుణిమీఁద నలంకరించి వా
హనముల సంహరించి సముదంచితకాంచనకేతనప్రపా
తన మొనరించి మైరుధిరధారలు గ్రమ్మఁగ నొంచి మించి య
ద్దనుజవిరోధి యొత్తెఁ గృతదానవదైన్యము పాంచజన్యమున్.

క. మతిభ్రమసినట్లు నిశ్చే, ష్టితుఁడై బెగడొందు బాణుజీవము రక్షిం
చు తలంపున ముదిరక్కసి, యతనిజనని కోటరీసమాహ్వయ యంతన్.

ఉ. అంబరహీనమైన వికృతాకృతితో దుతనాభిక్రేవలన్
లంబకుచద్వయంబు గదలంబులు చెక్కుల జుంజుఱౌ శిరో
జంబులు వ్రేలనమ్ముదినిశాచరి ఖేచరియో పిశాచరీ
తిం బఱతెంచి నిల్చె నసుదేవతనూభవుసమ్ముఖంబునన్.

శా దానిం జూడఁగ రోయుచున్ విముఖుఁడై దైత్యాంతకుం డున్న నా
లోనం బాణుఁ డెడంబు గాంచి పఱచెన్ లోకుల్ ప్రమోదింపఁగా
మానంబెల్ల నువీడి యాత్మనగరీమార్గంబునన్ భీతి దృ
క్కొనఃపున్యతఁ బాదఘట్టనల భూభాగంబు గంపింపఁగన్.

ఉ. ఆహరి ముందటన్నిలిచినట్టి నిశాటియు నేగ నంతస
మ్మోహనబాణపాతమున ముంచిన తాం ద్రికముం దొలంగి కా
మాహితుఁ డంపశాంభవమహాజ్వరముం ఘు[illegible]లుమస్తకంబులున్
బాహువులుం ద్రిసంఖ్యలను భాసిలఁగా నతిఘోరమూర్తియై.

మ. తనమీఁదం జను దేరనవ్వుచును బద్ధానేతతీవ్రజ్వరం
బును బంపన్ భయదాకృతిం గడిసి యార్పుల్ మింటనంటంగ దాఁ
కిన నారెంటికి నయ్యె నాహవము సోత్కృష్టప్రతాపోగ్రత
ర్జనసంభర్జనగర్జనంబులు జగత్సంక్షోభముం జేయఁగన్.

తే. పోరిపోరి భుజాబలస్ఫురణ దక్కి, శాంభవజ్వరమాత్మలో సంచలింప
వైష్ణవజ్వరమధికజవంబుతోడ, వెంటనంటంగ నార్తితో వెఱచి పఱచె. 94

ఉ. ఎక్కడఁజొచ్చినం జుణుఁగనియ్యక వైష్ణవి వెంటనంటఁగా
దిక్కులనెల్ల నుంగలయఁ ద్రిమ్మరి యార్తి హరించి కావ వాఁ
డొక్కఁడు లేమికిన్ వగల నొందుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బాఱుదెంచి స
మ్యక్కరుణావిధేయు హరి నార్తశరణ్యునిఁ జేరి భక్తితోన్ 95

శా. శ్రీలక్ష్మీపతయే కృతాఖిలజగత్త్రేమాయ దివ్యౌజసే
నీలాంభోధరకాంతికాంతవపుషే నిర్వాణసంధాయినే
లీలాకల్పితతాత్త్వికాయ మహతే లేశాతిపూర్ణాత్మనే
నాళీకాసనపూజితాయ భవతే నారాయణాయోన్నమః. 96

దండకము.

శ్రీమద్రమామానినీమానసారామవాటీవసంతాయమానాసమానాంగశృంగారభావా
సముగ్రప్రభావా ప్రభావార్యమాణా యుతాహోధిరాణ్మండలా సేవితాఖండలా
కుండలానర్ఘ్య రత్నచ్ఛవిచ్ఛన్నగండస్థలప్రస్ఫురన్మందహాసాకరాంభోజభృన్మంద
కాభోర్వ్యుజ్జ్వలచ్చంద్రహాసా మహాసాహసక్రూరకంసాఘవత్సాదిదైతేయసంఘాత
శైలాంబుభృద్వాహనాగోపకన్యామనోమోహనా గేహనారీసుతార్థాదిసంసారభో
గాబ్ధినిర్మగ్నహృత్పారికృతాళీ దుంపాదరా పాదకీర్తిప్రతాపోదయానీదయాశోభి
తాపాంగ వీక్షాసుధాలేశ సంసేవనా లబ్ధసౌభాగ్యులై బ్రహ్మరుద్రామరాధీశముఖ్యు
ల్ మహత్త్వంబునన్ బూజ్యులైయుండ నీతజ్జగత్పాలనార్థంబుగానీవుమత్స్యస్థితిం
గచ్ఛపాకారతన్ యజ్ఞవారాహలీలన్ నృసింహస్వభావంబునన్ వామనస్ఫూర్తి
తో జామదగ్న్యస్వరూపంబునన్ రామచంద్రావతారంబునన్ రౌహిణేయాభిధేయం
బుతో బౌద్ధవేషంబుతోడం గలిక్యాకృతిన్ సాధుసంరక్షణంబున్ జగత్కంటకధ్వం
సనంబున్ దగంజేయుచో నీవు గావించుసత్కార్యముల్ చాలనాశ్చర్యముల్ నీ
పదాంభోరుహధ్యాన సేనావిశేషంబులన్ నారద వ్యాస వాల్మీకి రుక్మాంగదాదుల్
మహాధన్యులై పుణ్యులై జ్ఞానసంపన్నులై యవ్యయానందముం గాంచిరత్యూర్జితంబైన
యుష్మన్మహత్త్వంబు వర్ణింపఁగా రెండువేల్ జిహ్వలన్ బొల్చు శేషాహియుం జాలఁడీ
లోకముల్ దేశకాలంబులున్ వేదశాస్త్రంబులున్ దానధర్మంబులున్ సాగరంబుల్
నదుల్ కాననంబుల్ గిరుల్ చంద్రసూర్యుల్ పృథివ్యాదిభూతంబులున్ సాత్త్వికాది
త్రయంబాదిగా నామరూపంబులన్ బొల్చు నీతత్ప్రపంచంబు సర్వంబు నీమాయచేఁ
గల్పితంబై భవద్గర్భగోళంబునం బుట్టుచున్ మించుచుం గిట్టుచుం గ్రాలు నో దేవ నీవే
జగత్కర్తవున్ ధర్తవున్ హర్తవున్ నీవె సర్వస్వరూపుండవు న్నీవె దైవంబవు
న్నిర్గుణంబై నిరాకారమై నిశ్చలంబై నిరాఖ్యాతమై నిర్వికల్పస్థితిం బొల్చు నోంకార

గమ్యం బరబ్రహ్మమూర్తిన్నినుం నామనోవీథి భావింతుసేవింతునోస్వామి నన్నుం
గృపంజూచి రక్షింపు మో దీనసంరక్ష యోపుణ్యచారిత్ర యోభక్తమందార యో
నిత్యకల్యాణ కారుణ్యశాలీ జగన్నాయకా దేవతాసార్వభౌమా రమావల్లభా పాహి
మాం పాహిమాం పాహిమామ్. 97

శా. నీ తేజంబుమహోగ్రమైతఱుమఁగానిల్వంగశక్యంబుగా
దేతద్విశ్వమునందురక్షకులు నాకెవ్వారును న్లేరనీ
వేతప్పున్శరణంబుచొచ్చితిదయావిస్తారభావంబున
న్నాతప్పుల్ క్షమియించికావఁగదవేనాతండ్రినారాయణా. 98

క. అనినంగృష్ణుఁడుమత్తా, ఘనమునితరవార్యమగుటఁదగఁదెలిసిరయం
బునమముఁజేరితికావున, నికఁజెందకుతద్భయంబునిక్కంబింకన్. 99

క. మీమఖమజ్వరవాద, మహాయంబుననన్నుఁ గావుమనినీవునుతుల్
సేయుటయుఁజదువువారల, కేయెడమీబాధపొరయదించుకయైనన్. 100

వ. అని యానతిచ్చెనని శుకుండు పలికిన నట మీఁదటి వృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయును. 101

శా. సాష్టాంగానతసిద్ధసాధ్యమకుటాంచన్నూత్నరత్నావళీ
ఘృష్టిస్తోమ విరాజమానవిమలాంఘ్రిద్వంద్వగీర్వాణజి
ద్దుష్టారాతికురంగనిర్దళనశార్దూలాయతోద్యద్భుజా
విష్టంభోజ్వలసర్వదేవమయశశ్వద్రూపవిశ్వంభరా. 102

క. లక్ష్మీకటాక్షకమలా, లాక్ష్మాంచితవదనహరిణలాంఛనబింబా
సక్ష్మాదిభూతవిశ్వగ, సూక్ష్మస్థూలాంతరస్థసుబ్రహ్మకళా. 103

కవిరాజవిరాజితము.

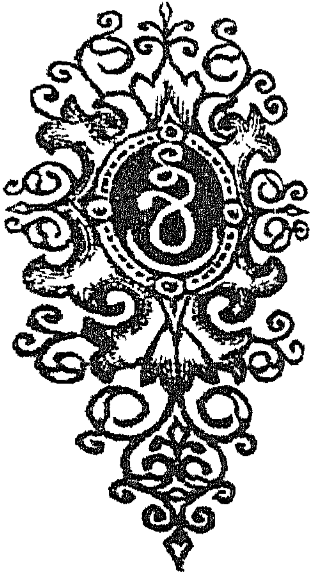
మలయజహారసుధాకరహీరసమానసుసారయశోవృతది
గ్వలయకృతార్థహితార్థధనంజయవర్ధనకారిసమర్థకృపా
నిలయనిరర్గళశార్ఙ్గధనుర్గుణనిర్గతమార్గణవర్గమహా
విలయగతాహితమోహితలోకవివేకసమాహితహృన్మహితా.

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యా వైభవ కనుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము

కల్యాణగుణోజ్జ్వల
పాకాహితముఖ్యవినుతపదపద్మశర
ద్రాకేందుచంద్రికావిభ
వాకరదరహాసమంగళాద్రినివాసా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుం డాదియైన, మునివరేణ్యులతోడనిట్లనియెసూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచివిజ్ఞాననిధియైనశుకుఁడుపలికె. 2

గీ. అట్లుకరుణించిపలినయచ్యుతునకు, వందనముఁజేసిచనియె శైవజ్వరంబు
బాణుఁడపుడట్లుభీతితోఁబఱచితనదు, మందిరముఁజొచ్చిచింతాబ్ధిమగ్నుఁడగుచు. 3

వ. ఇట్లనితలంచు. 4

మ. అతిరౌద్రారుణ నేత్రకోణములతో నాలీఢపాదద్వయో
న్నతితోఁ జంచలకుండలప్రభలతో నారాచభృన్మండలీ
కృతకోదండముతో జయార్భటముతోఁ గృష్ణుండు నాముందటన్
శతకోట్యాకృతులంగనంబడియెడున్సర్వంబునుం దానయై. 5

చ. గెలిచితినిర్జరేంద్రునడికించితివహ్నిఁ గృతాంతుఁగొట్టితిన్
జలమున నైఋతిన్విగత శౌర్యుని జేసితివారినాథునిం
గలఁచితిఁదోలితిన్ బవనుగర్వమడంచితిఁగిన్నరేంద్రునిన్
జెలఁగి మహేశ్వరున్వశుఁజేసితి నప్రతిమానకీర్తినై 6

ఉ. ఇంతమహాద్భుతం బెఱుఁగ నెన్నఁడుఁగృష్ణఘనుర్విముక్తదు
ర్దాంతశరౌఘతీవ్రతరధాటికి డెందముదల్లడిల్లెడుం
బంతము లెల్లహాస్యములపాలుగ మద్భుజవిక్రమక్రమం
బింతకువచ్చెదైవకృత మెవ్వరికైనహరింపవచ్చునే. 7

వ. అమ్మహాపురుషుం డాదినారాయణుండగుటతప్ప దతనితోడిసంగ్రామంబువలన
నెట్లైన లెస్సయని ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని రోషభీషణాకారుండై. ౮

ఉ. హారకిరీటకుండలముఖాభరణోజ్జ్వలుఁడై సహస్రబా
హారుచిరాయుధప్రకరుఁడై బిరుదధ్వజఘంటికాస్వనో
దారరథస్థుఁడై తురగదంతిరథాదిక చాతురంగ సే
నారభటీకఠోరతరుఁడై పటహధ్వనులుల్లసిల్లఁగన్. 9

గీ. శోణనగరంబు వెలువడి సురవిరోధి, ధరణికంపింప నేతెంచి తాఁకుటయును
యాదవబలంబు విక్రమం బతిశయిల్ల, మాఱుకొని రణం బతిఘోరమయ్యె. 10

సీ. శరపరంపరలచే సైన్యంబు పర్గంగ రథములు పఱపించు రథికవరులు
రథికుల పైఁ గుంజరముల దీకొల్పి గర్వమునఁ దాఁకెదు గజవాహకులును
గజవాహకుల మీఁదఁ గంఖాణములఁ దోలి తత్తులనఱకు రాహుత్తగములు
రాహుత్తులను బరాక్రమలీలశోభిల్లఁ జేరి మూఁకలఁ గ్రుమ్ము వీరభటులు
తే. నగుచుఁ బోరాడె రోషంబు లతిశయిల్ల, సుభటచతురంగ బలములు నుక్కుమిగిలి
పలలఖాదనభవనకుతూహలపిశాచ, కంతకోలాహలమున నాకసము వగుల. 11

వ. అప్పుడు. 12

మ. హరిపై బాణుఁ డహంకృతిం గదిసి బాహాపఙ్క్తి నొక్కుమ్మడిన్
శరముల్ తోమరముల్ గదల్ ముసలముల్ చక్రంబులున్ శూలముల్
పరిఘంబుల్ కరవాలముల్ పరశువుల్ ప్రాసాద నానాయుధో
త్కరముల్ శైలముగప్పు మంచుపగిదిం గప్పట్టఁగా నేసినన్. 13

చ. భుజబలశాలి మాధవుఁడు పూనిధనుర్గుణటంకృతిన్ హరి
ద్గజములకర్ణము ల్పగులఁగా నిశితార్ధశశాంక సాయక
వ్రజములు పింజపింజఁ గరువం బరఁగించి తమంబడంచునీ
రజహితు లీలసాధనపరంపరలం జునుమాడి త్రెవ్వతన్. 14

మ. విజయోత్సాహము మోమునం బొదలఁగా విశ్వంభరుం డార్చి యు
క్కజమై తేజము దిక్కుల న్వెలుఁగ నాగర్వాంధదైత్యాబ్ధిఘో
రజవస్పర్శనమున్నరామరపరబ్రహ్మాదికళ్యాణకృ
న్నిజసందర్శనమున్ సుదర్శనము నున్నిద్రప్రతాపంబునన్. 15

వ. ప్రయోగించిన. 16

మ. చటులంబై చలితక్షమావలయమై చంద్రార్కకోటిప్రభా
ఘటితాశాంతరమై చరాచర సమాక్రాంతాగ్నికీలాసము
త్కటమై చండతరాంశువై చకితరక్షశ్చక్రమై చక్రమా
ర్భటితో నచ్చి వియచ్చరుజ్జయజయారావంబుతో మ్రొక్కఁగన్. 17

వ. సముద్దండవేదండప్రకాండ శుండాదండమండితంబును, గనత్కనకకంకణకేయూర ముద్రికానిచయఖచితప్రచురమణిగణమరీచిమాలికాలంకృతంబును త్రైలోక్యభయం

కరకారణ సౌభాగ్యరేఖావళీ కలితారుణకరతలంబును, జంద్రశేఖరమనోరంజితతాళ
ప్రమాణలయాలయవ్యాప్తివిస్తారరంగన్మృదంగవాద్య ఘాతకారిణ్యాంగుళ్యాభిరా
మంబును, నక్తంచరీకుచకుంభయుగళ చర్చితతుహినజలమిళితఘటీరకర్దమసురభిఘుమ
ఘుమాయమానంబునునైన బాణాసురునిబాహుసహస్రంబునంనుఁ జతుష్టయావశిష్టం
బుగాఖండించి వైచిన జంఝూసమీరణవిక్షేపవిదళిత శాఖాసహస్రంబై మోడ్పడి
యున్న మహీరుహంబుచాడ్పునఁ బురందరకరాంభోరుహ కుంభద్దంభోళి ధా
రాహతపక్షంబై యున్న కుంభినీధరంబు విధంబున నుండెనప్పుడు. 18

క. సురుచిరసురనికరకరాం, బురుహవికీర్ణప్రసూనపుంజములోలపై
హరిపైఁ గురిసెన్మ్రోసెన్, వరుసన్ రంభాదినాట్యవాద్యరవంబుల్. 19

తే. అవ్విరోచనపౌత్త్రుని యందుఁ జాల, కరుణగల్గుటఁ జేసి గంగాధరుండు
పురుషసూక్తంబు చదువుచు హరిని జేరి, వినయవాక్యప్రయుక్తి నిట్లని నుతించె. 20

చ. అనఘుఁడవప్రమేయుఁడవనంతుఁడ వాద్యుఁడవక్షరుండ
వత్యనుపమచిన్మయుండవు చరాచరజాలసమేతమైనయి
వ్వనజభవాండపఙ్క్తులు భవజ్జఠరంబున నీదుమాయచే
జననము వర్ధనంబు నవసానము నొందుచునుండు నీశ్వరా. 21

సీ. అఖిలాత్మ నీనాభియందు నాకాశంబు మునివంద్య నీపాదముల ధరణి
సర్వేశ నీమానసమునఁ జంద్రుండును జలజాక్ష నీనేత్రముల నినుండు
గాంభీర్యనిధి నీముఖంబున నింద్రుండు మురహర నీకర్ణముల దిశలు
సురగేంద్రశయన నీయూర్పుల ననిలంబు ఘనమూర్తి నీమస్తకమున దివము
తే. ప్రబలమగుచుండు నుపనిషత్ప్రపంచకమయ, దివ్యమంగళవిగ్రహస్థితి వెలుంగు
నిన్ను భావించి సేవించి సన్నుతించి, కాంతు రనఘులు మోక్షంబుఁ గమలనాభ. 22

క. అనిమషీయు బహువిధంబుల, వినుతించు శశాంకధరుని వినయోక్తులకున్
జనితప్రమోదమానస, వనరుహుఁడై పలికె గరుడవాహనుఁ డెలమిన్. 23

ఉ. నీదయ వీనిపైఁ గలిమి నిక్కమమింతియె కాదు వీఁడు ప్ర
హ్లాదునకుం బ్రపౌత్త్రుఁడు మదన్వయజాతుల నేవధింపఁగా
లేదటు గాన జీవ మెడలింపక కాచితి బాహువిక్రమో
న్మాదముడంపఁగా నలసి మట్టునమంచితిఁ జంద్రశేఖరా. 24

క. ప్రమథగణంబులలోను, త్తముఁడై భవదీయసన్నిధానంబున మో
దముతోడ నుండఁగలఁడీ, యమరాహితుఁ డింక నోపురాసురమథనా. 25

తే. అనుచు నానతియిచ్చె నయ్యవసరమున, బాహువులతోన యజ్ఞానబంధములను
వీడుకొని మాధవుని జేరి వినయభణితిఁ, జాగి మ్రొక్కు మబాణుండు సంభ్రమమున. 26

శా. మాయామానుషమూర్తివై తనరు బ్రహ్మాంబున్ని వాబ్జాసనా
ధ్యేయుం నిన్ను నెఱుంగలేక నవనీతిస్నాఱు కొన్నందుకుం
బ్రాయశ్చిత్తము గాఁగఁ జేసితివి నా పాపంబు లోపంబుగా
నా యజ్ఞానము వాసెనీ కరుణఁ గృష్ణా గోపికావల్లభా. 27

వ. అని మఱియుం బునఃపునః ప్రణామపూర్వకంబుగా బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి యుషాకన్యానిరుద్ధకుమారులం గైచేసి తోడ్కొని రమ్మని పరిచారకులం బంచిన వారును దదీయశుద్ధాంతకాంతాజనంబులకుం దెల్పిన నవ్వధూవరుల నుచితోపచారంబులం బ్రీతులం జేసి యలంకరించి రప్పుడు 28

సీ. కంకణఝుణఝుణత్కారానుగుణముగా హస్తపద్మములు నాట్యములు సలుప
హస్తపద్మములనాట్యముతో నుదగ్రమై గుత్తంపుగుబ్బలు కులికియాడ
గుత్తంపుగుబ్బలకులుకుతో నైక్యమై కంఠహారంబులు గంతులిడఁగఁ
గంఠహారంబులగంతులజతఁ గూడి పడికెమునకుముదా బెళుకుఁ జూప
తే. విమలహారిసౌరుచులతో వియ్యమంద, సుకుమారుని ననుసోగకుఱులు ముందు
లలితచాంపేయసురభితైలంబు నించి, యొలమిఁ దలయంటె నొక్క పూర్ణేందువదన.

క. నలుఁగిడియె నొక్క కోమలి, జలజముఖ జపంకంబులం బెమటియొక్కతె న
క్కలకనకకలశముల జల, కం బొనరించెఁ గుసుమశరపుత్త్రునకున్. 30

క. తడియొత్తె నొకతె వలిపెపు, మడుఁగులు గట్టంగ నిచ్చె మఱియొక్కతె యొ
ప్పడరంగ నగరుధూపం, బిడె నొక్కతె పరిమళంబు లెంతయు నెసఁగన్. 31

తే. అర్ధచంద్రోపమంబైన యతనినుదుట, దిద్దె నొక్కతె కస్తూరితిలక మదియుఁ
దనరెఁ గందర్పకుసుమకోదండదండ, ఘటితనీలోత్పలాస్త్రసంకాశమగుచు. 32

ఉ. ఒక్కలతాంగి మౌక్తికసముజ్జ్వలభారము నందు వజ్రపుం
జెక్కులతాళిబిళ్ల విలసిల్లఁగఁ గూర్చి యలంకరింపఁ బెం
పెక్కె తదీయవక్షమున నెంతయుఁ జూడఁగ నొప్పె నయ్యెడన్
జుక్కలగుంపులో మిగులఁ శోభిలు పూర్ణశశాంకుకైవడిన్. 33

చ. శ్రవణపదావిలగ్నమకరప్రకటాభరణోజ్జ్వలాస్యకై
రవహితులీల నాఘనుఁడు రాజిలెనీలరుచిం దళత్తళల్
గని యఁ బ్రజానురాగకరకంకణముల్ ప్రవహింపఁ జూచి గా
ఢనగుణసంప్రపూర్ణజలరాశికదా యనితజ్జ్ఞు లెంచఁగన్. 34

గీ. నిలువుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొకతె, యందుఁ బ్రతిబింబితంబైన యతనిరూపు
జూచి భ్రమనొంది యొక్కతె సురటివీచెఁ, జెలులు ఘొల్లున నగిరది సిగ్గుపడఁగ. 35

సీ. సరసవృత్తస్తనిగురులీల నవమహోత్పలమాల రచియింపఁ భ్రాంతిధవమ్ము
పరమహోత్పలనైరిపదనసీవంబరాలంకృతి సేయు వలంతివమ్ము

యంబరోపమమధ్యయందంబుగా ఘనసారంబులందంగ జాణనమ్మ
ఘనసారకచనీప్రకంకణాభరణంబులందగింపవినోదురాలనమ్మ
తే. మనముఁ బూర్ణేందువదన లవ్యంగ్యరచన, రచనఁ జెలువవ్వ మోములరహిఁ బహింప.
వినుతభూషణభూషితాంగునిగఁ జేసి, రఘుకులయదువంశజలధిశీతాంశుపతిని. 36

క. కొందఱు చెలికత్తెలు సా, సుందరిఁ గైచేసి రపుడు సురుచిరభూషా
చందనకుసుమాదులచేఁ, గందర్పునిరాజ్యలక్ష్మిగతిఁ జెలువొందన్. 37

సీ. గిలుకుటందియఁ జెక్కి నవజ్రములకుఁ బాదసరోజనఖకాంతి తళుకులిడఁగఁ
బ్రతిలేనిముక్కర పైఁ గెంపులకు ముద్దుమోవిచెంగావిమేల్మసుఁగు దిద్ద
నిగిడిచేర్చుక్క లోనీలంబులకుఁ గుంతలచ్ఛాయ శృంగారలక్ష్మి నొసఁగఁ
దాటంకమౌక్తికతతికి మందస్మితరసములావణ్యవిభ్రమము నించ
తే. గటకకేయూరరశనాదికనకములకు, నమరమైజిగినన్నియ లతిశయింపఁ
దొడవులకు నెల్లఁ దనమేను తొడవు గాఁగ, రహిఁ బహింపుచునుండె నారాజవదన. 38

మ. కమలాక్షుం డగనవ్వధూవరుల శృంగారించి రత్నప్రభా
విమలంబై నరథంబు మీఁదనిడి భేరీవీణవల్లకీవేణుశం
ఖమృదంగాదికవాద్యసంజనితమాంగల్యధ్వనుల్లాస్యకా
సమమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులు హెచ్చన్ రాజమార్గంబునన్. 39

మ. చనుదేరంగఁ బురంధ్రులున్నతమహాసౌధంబులన్నిల్చి హ
స్తనటత్కంకణనిక్వణం బెసఁగ లాజచ్ఛన్నరాత్నావలో
కననీలోత్పలదామసంయుతములై కన్పట్టికాంతిస్ఫుర
ద్ఘననీలోత్పలమాలికాకలితముక్తాజాలవీలందగన్. 40

చ. కలికియొకర్తు నారలను గ్రొన్ననఁ బోవుచుఁ గంఠమాలికల్
గళమున నైచు కోకతమకంబున గుబ్బలమీఁదఁ జేర్చినన్
గులికెడు చూచుకంబులఁ దగులొక్క నిమూడఁగ నొప్పెనెంతయుం
బొలుపగు తంత్రులం బొలుచుపుత్తడికాయలవీణకైవడిన్. 41

చ. అలికులవేణి యొక్కతె సహస్రదళంబు వినోదలీలఁ గో
మలకరపంకజాతమున మాటికిఁ ద్రిప్పుచు నేగుదెంచి యిం
పలరఁగ నవ్వధూవరులయాయెడఁ గన్గొనుచుండె వేయుగ
న్నులవఱపీరియందముఁ గనుంగొనఁ గానవితెల్పుకైవడిన్. 42

సీ. ఈభానుతేజునకీకోకకుచనను జెలిమిసంఘటనంబు చేసినాఁడు
ఈచంద్రవదనునకీచకోరాక్షికి వెలయ నేస్తంబు గావించినాఁడు
ఈమేఘవర్ణునకీకేకిగమనకుఁ గోరి సాంగత్యంబుఁ గూర్చినాఁడు
ఈపద్మహస్తునకీభృంగవేణికిఁ బ్రియవిలాసంబుఁ గల్పించినాఁడు

తే. ఎంత నేర్పరి శారదాకాంతుఁ డహహ, యిట్టి యనుకూలదాంపత్య మెఱిఁగి చేసె
ననుచుఁ బురభామినులు ప్రమోదాత్మ లగుచుఁ, గూడి తమలోన ముచ్చటలాడి రపుడు.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన కూఁతు నల్లునిం జూచి ప్రమోదరసభరితస్వాంతుం డై బాణుండు వారల కనేకరత్నాభరణవస్తువాహనధేనుదాసదాసీజనంబుల నుపాయనంబొసంగి, వాసుదేవసన్నిధికిం దోడ్కొనిపోయి యప్పగించిన నం గృతప్రణాములై యున్నవారలం గనుంగొని యతండు. 44

క. కనికరపు ముదంబునఁ జెం, కకు నికరములఁ గౌఁగిలించి కాంతాయుతుఁడౌ
మనుమని సుఖాన్వితుఁడ వై, మనుమని దీవించె సబహుమానము గాఁగన్. 45

మత్తకోకిల. గారవంబున మ్రొక్కఁ గైకొని కౌఁగిలించెడి వారలున్
జేరి మ్రొక్కఁ దదాదరోక్తులఁ జేఁ జెలంగెడు వారలున్
గోరికన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొంచు నుండెడి వారలున్
గూరిమిన్ బలముఖ్యులున్నతకోటి యుం బ్రముదంబునన్. 46

వ. అంత 47

ఉ. బాణుని గారవించి పురభంజను వీడ్కొని శంఖనాదని
స్స్వాణధణంధణల్సెలఁగ సామజఘోటకముఖ్యవాహినుల్
శ్రేణులు గట్టి విక్రమవిజృంభణ తన్వెను వెంట రాఁగ గీ
ర్వాణవిలాసిని స్మృదుకరస్తుతనూనరసప్లుతాంగుఁడై. 48

శా. కాంతం దోడ్కొని బ్రహ్మసూసహితులై కందర్పముఖ్యుల్ మహా
సంతోషంబున నేగు దేర యదువంశస్వామి కల్లోలినీ
కాంతారాచలపట్టణావళుల నేకంబుల్గనుంగొంచుఁ ద
త్ప్రాంతక్షోణిపతుల్ సువస్తునికరం బర్పించి సేవింపఁగన్. 49

వ. కతిపయదినంబులకుం జని చని 50

సీ. గోత్రాధిపఖ్యాతిఁ గొమరారి యుండుట సురశైలరాజభూసురులఁ బోలి
మకరాంకసంవర్తిమహిమఁ జెన్నొందుట గగనకిన్నరవరాంగజులఁ బోలి
ఘనరసాలంకృతులను పట్టి యుండుట హరజటాసిద్ధకావ్యములఁ బోలి
హరిచరణప్రభూతాభిముఖ్యం బౌట బలిదానసనకాకములను బోలి
తే. రంగదుత్తుంగచటులతరంగనటన, భంగకల్లోలజాలసంభ్రమనినాద
పూరితాశాంతరాళ మై పొలుచుచున్న, పశ్చిమాంబుధిఁ గని యాగోపప్రభుండు. 51

క. కనుఁగొని మనమునఁ బెనఁగొను, ననురాగమువలన వికసితాననుఁడై యిం
పెనయఁగ నిష్టాలాపము, లొనరించుచు నరిగె యాదవోత్కరములతోన్. 52

ఉ. వారిజలోచనుండు యదువల్లభుఁ డేగుచుఁ గాంచె ముందటన్
ద్వారకఁ జంచలాంచితలతాకలితాసితమేఘమాలికా

కారవిలాసకృత్స్వరసకంజముఖీనికరప్రచారవి
స్తారసురేంద్రనీలఖచితస్ఫుటహర్మ్యకదంబధారకన్. 53

ఉ. అంతకుమున్నకృష్ణునిజయాంబభియాతిపరాజయంబుపా
కాంతయుబుశ్యకేతుఁడుసుఖస్థితిఁజొచ్చుటయాదియైనవృ
త్తాంతముచారసూక్తిఁదెలియన్వసుదేవుఁడుపౌరకోటిశు
ద్ధాంతజనంబులున్వినిమహాప్రముదాంబుధినోలలాడుచున్. 54

వ. పట్టణంబు శృంగారంబు సేయించిన. 55

సీ. ఘనసారకస్తూరికాజలాసారంబుచెలువంపువీథులఁజిలుకరించి
గమకంబులైనముక్తాఫలంబులతోఁగెలీలతోరంగవల్లికలుదీర్చి
నవరత్నభూషణాంబరసుగంధద్రవ్యపుంజంబులంగళ్లఁబొందుపఱచి
కదళికాస్తంభముల్ఘనచిత్రపటములనుభయపార్శ్వములఁబెంపొందనునిచి

తే. ద్వారములయందుఁదోరణావళులుగట్టి, పరిమళముమించునగురుధూపములువైచి
నృత్తగీతవాద్యాదులనెఱపఁజేసి, యమితశృంగారమొనరించిరప్పురంబు. 56

ఉ. భూసురవేదనాదములఁబుణ్యసతీజనమంజులోక్తులన్
భాసురనృత్తగీతరసబంధురగానములంబుకేవన
వాసకగానులాపములవారణబృంహితవాజిహేషలన్
శ్రీసముదంచితంబగుచుఁజెల్వువహించెఁబురంబునవ్యమై. 57

గీ. అట్లుశృంగారితముఁజేసియఖిలజనులు, గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకరణులగుచు
నెదురుగానేగుదెంచిరమేశుఁగాంచి, మ్రొక్కియనిరుద్ధుఁగొల్చిప్రమోదులైరి 58

క. పురలక్ష్మిసరసతరనిజ, సరసీతామరసరసలసన్మృదులీలా
సురభిపరిభోగపవనాం, కురమిషమునహరికినెదురుకోలువహించెన్. 59

ఉ. గోపురశాతకుంభమయకుంభపయోధరకుంభజృంభణల్
చూపుచుసౌధయూథపరిశోభితహారదరస్మితంబులు
దీపనసేయుచున్నలదుదీర్ణపటాగ్రపతాకహస్తవి
క్షేపణసన్నసేయుచువశీకృతచిత్తునిజేసెఁగృష్ణున
ట్లాపురలక్ష్మికాంతునిప్రియాంగనమోహితుఁజేయుకైవడిన్. 60

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రకల్పితశృంగారతరంగరంగద్రంగవల్లీప్రయుక్తముక్తాఫల తార
కాలంకృతంబును, గుట్టిమరేఖాస్థగితప్రదీప్తహీరద్యుతివితత కౌముదీరమ్యంబు
ను, సకలజననయన కువలయవికాస హేతుకంబునునైన రాజమార్గంబున యదు
కులపయఃపారావారచంద్రుండగు దేవకీనందనుం డరుగుచున్నసమయంబున. 61

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులనుబద్మముఖుల్ఘనసారదీపికల్
రంగమరంగనించిమణిరాజితకంకణహస్తపల్లవుల్

సంగతినుంచిత్రిప్పుచుసారెకుమంగళకౌశికన్జయాం
మంగళమంచుఁబాడిరిసముంచితపంచమనాదవైఖరిన్. 62

గీ. నందకాయుధునకుశోభనంబటంచు, నగరకాంతులునీరాజనంబులిడుట
కలపతాకహస్తంబులనభినయించెఁ, బురరమాదేవిభరతవిస్ఫురణఁదెలసి. 63

క. నిరుపమవిమానపఙ్క్తులు, గురుతరమణిహర్మ్యములునుగూడివెలుంగన్
సురకాంతలుఁబురకాంతలు, సరిచల్లెడువిరులనానజడిరైమెఱసెన్. 64

వ. అప్పుడు. 65

సీ. తాళకేతనసముద్యత్క్రౌంచనాస్యందనారూఢుఁడై వాఁడతనిఁజూడు
నాగాంతకధ్వజోన్నతహేమమయశతాంగారోహణుండైనయతనిఁజూడు
మకరపతాకాసమానగాంగేయరథాసీనుఁడైయున్నయతనిఁజూడు
ఐరఋశ్యకేతుసుందరమైనకనకంపుటరదంబుపైనొప్పునతనిఁజూడు

తే. మతఁడుబలరాముఁడతఁడుమురాసురారి, యతఁడుకుసుమాయుధుండతండతనితనయు
డనుచునొండొరులకుఁదెల్పుకొనుచునుండి, రప్పురంధ్రులుగగనగృహాంతరముల. 66

ఉ. కైరవిణీప్రియేశువెనుకంజనురోహిణిలీలనింపుసొం
పారఁబ్రసూనసాయకసుతానుగతింజనుదెంచునయ్యుషా
వారిజగంధినంచితసువర్ణలతాసమమోహనాంగిశృం
గారరసంపుబొమ్మఁబొడగాంచిపురంధ్రులుసమ్మదమ్మునన్. 67

వ. తమలోనిట్లనిరి. 78

ఉ. తేనియలూరుకెంపుసుదతీమణివాతెరచంపకద్రవం
బాపెడితేఁటిగుంపువిమలాంగికచంబుసబావికాసముల్
బూనుసరోజముల్చిగురుఁబోఁడికనుంగవజోకరొప్పాడున్
మాననిచక్రవాకములుమానినిచన్నులుచూడుమాసఖీ. 69

చ. కలువలపేరుపేరుకొనఁగాఁగుముదమ్ములుమన్మథాంబకం
బులుగణుతింపఁగావిషమములక్కమలంబులపుట్టుపూర్వముల్
దెలియఁగఁబంకజాతములుతేరికనంగొనఁగామెఱుంగుఁదీఁ
గెలుచపలంబులన్నియుసఖీమణికన్నులఁబోలనేర్చునే. 70

క. కలదనుచునులేదనుచును, బలుమఱువాదంబుతేలపనిలేదింకన్
గలదనుటకులేదనుటకుఁ, దలపంగానడుమునడుముతరుణీమణికిన్. 71

మ. చెలువంబైకళలన్వెలుంగుహురుమంజీదేశపున్ముత్తియం
బులతోఁగూర్చినచేరుచుక్కనొసటన్బొల్పొందునెమ్మోముహా
చెలికెంతందముచూడరమ్మరుచిరాశ్లేషాసమాయుక్తని
ర్మలరాకాతుహినాంశుమండలముసామ్యంబైప్రకాశించుటన్. 72

చ. పురుషులలో నపూర్వరసపూర్ణ శరీరమనంగమూర్తికిం
దరుణులలో సమానరహితంబగు రూపము బాణపుత్త్రికిన్
సరసముగా సృజించియిటు సమ్మతినిద్దఱఁగూర్చినట్టియా
సరసిజగర్భుఁ డెంతగుణశాలితలంపఁగఁ బాటలాధరా. 73

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం గొనియాడుచునదియెముచ్చటగానుండినప్పుడు, పురుషోత్తముండు భేరీమృదంగాదివాద్యంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రముఖతూర్యంబులును, బోరుకలఁగ మహావైభవంబున నరిగి నిరంతర విహార్యమాణేందిరంబగు మందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యమాత్యజ్ఞాతిసామంత బంధుమిత్త్రాదిపరివారంబులదివ్యాంబరాభరణతాంబూలాదివస్తుప్రదానంబులం బ్రహృష్టమానసులంజేసి, యుచితప్రకారంబులఁ దత్తద్గృహంబులకు వీడుకొల్పి, యంతఃపురంబులకుంజని యిష్టోపభోగంబులనుభవింపుచుండె నయ్యనిరుద్ధకుమారుండు నుషాసమేతుండై దేవకీవసుదేవులకు రేవతికిరుక్మిణీసత్యభామ జాంబవతీ కాళిందీ మిత్త్రవిందాసుదంతా భద్రాలక్షణాదులైన ముత్తైదువలకుఁ దన తల్లులైన రతీశుభాంగులకుఁ బ్రణామంబులుచేసిన వారును బరమానందరసప్రహితాంతరంగులై యవ్వధూవరుల నాలింగనంబులుచేసి యనేకవిధంబుల దీవించిరతండును నిజవియోగ వేదనాభారంబునఁ గృశీభూతయైయున్న రుక్మలోచన ననేకవిధంబుల గారవించి సంప్రీతమజ్జనభోజనాదులఁ దృప్తుండై బాణనందనాసురత సంభోగానంద నిరతుండై యుండె. 74

సీ. సారససంసారసరసరసాసార సౌరభాన్విత సరశ్చరణముల
సాలలీలాలోల ఖేలదేలాలతా జాలడోలాకేళిలోలగతులఁ
గింజల్కరంజితమంజీర పుంజమంజులవంజులనికుంజసుమనసములఁ
గుందబృందమరందబిందుపేదిందిరామంద నాదశ్రుతానందములను
తే. గౌరఘనసారనీహారనీరపూర, సారచారుపటీరచర్చాసుఖాప్తి
కోకకోకిలశారికానీల కేకి, శోకలోకాకరవనావలోకనముల. 75

శా. ప్రాంచత్కాంచననూత్నరత్నఖచితప్రాసాదదేశంబులం
బంచాస్త్రప్రియనందనుండుసురతప్రాపంచికవ్యాప్తిఁ గ్రీ
డించున్ దక్షిణనాయకత్వమునఁ బ్రౌఢిన్ రుక్మనేత్రామన
స్సంచారుండును బాణదైత్యతనయాసక్తాంతరంగుండునై. 76

సీ. కుచకుంభయుగముఁ బైకొనికేలనంటుట నైరావతము నెక్కి యాడినట్లు
కదియించి నెమ్మేనుఁ గౌఁగిటనలముట హరిచందనము మేననలఁదినట్లు
సునయోక్తివీనులుసోకుటనప్సరోవీణానినాదంబు వినినయట్లు
బింబికాధరచూషణంబు సేయుటయుసుధాసారపానంబుచేసినట్లు

తే. సౌఖ్య మొదవంగ నిచ్చనిచ్చలును బాణ, కన్యసంభోగ మింద్రభోగంబు గాఁగ
సతతవిభవానుభవతృణీకృతపురంద, రుండగుచు నుండె నయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 77

వ. అంత. 78

గీ. మందగతు లనత్యంతమందగతియు, మంజులోక్తులకతిశయమంజులంబు
మెఱుఁగుమేనికి మిక్కిలి మెఱుఁగు నగుచుఁ, బుష్పగంధికి నీళ్లాడఁ బ్రొద్దులయ్యె. 79

వ. అంత. 80

శా. స్వక్షేత్రంబుల నుచ్చరాసుల హితస్థానంబులన్ దీప్తులై
యక్షీణుండగు చంద్రుఁ జూచుచు దినేశాదుల్చరింపన్సమ
గ్రక్షేమంకరలగ్న వేళ శుభయుక్తుంబందు రాజాంశఁ బ
ద్మాక్షీరత్నము పుత్త్రుఁ గాంచె హరిపూర్ణాంశావతీర్ణాంగు నిన్. 81

క. సురదుందుభినాదంబులు సురకరనిర్ముక్తకల్పసుమవర్షంబుల్
సురరమణీనాట్యంబులు, సురగాయకగానములు సుశోభితమయ్యెన్. 82

ఉ. యాదవవృష్ణిభోజకులులందఱు వేడుకలం జెలంగిర
త్మాదరవృత్తి బాణతనయారమణుండు సువర్ణధేనుర
త్నాదిసమస్తవస్తువులనంతముగాఁ జెలఁరేగి యిచ్చి పృ
థ్వీదివిజేంద్రకోటుల నుదృప్తులఁ జేసి కృతావగాహుఁడై. 83

క. లౌకికవైదికరీతులఁ, గైకొని పుత్త్రోత్సవంబు గావించి యతం
డేకాదశదినమున విధి, వాకరముగ నామకరణయత్నముఁ జేసెన్. 84

క. వజ్రాదిభూషణుండును, వజ్రాంగుఁడు వైరివీరవసుధాధరభి
ద్వజ్రుఁడు నై మెఱుఁగెడు నని, వజ్రుండని నామమిడిరి వరవిప్రోక్తిన్. 85

సీ. చూడఁగా నేర్చె విస్ఫుటకృపామృతరసంబుఁ గటాక్షవీథులఁ బూనుకొఱకు
నడుగు చాఁపఁగ నేర్చె నఖిలరాజన్యకిరీటదీప్తులలంకరింపకొఱకు
చేతులాడింప నేర్చె మదాన్యశాస్త్రవిద్యాప్రవీణత వెలయుకొఱకు
తలయెత్త నేర్చె మన్యమజగన్మండలైకాంతపత్త్రచ్ఛాయ నమరుకొఱకు
తే. పలుక నేర్చె సరస్వతీప్రకటనాట్య, రసము నకురంగరక్తుల నొసఁగుకొఱకు
కడఁగి నడువంగ నేర్చె నుగలియుగాది, మప్రభుత్వాతధర్మంబు మలుపుకొఱకు. 86

వ. మఱియు నబ్బాలకుండు ముక్తామణినిచయఖచితకలాపకాకపక్షాలంకృతవిశాలఫాల
ఫాలకుండును, నంజనరేఖారంజితకర్ణాంతవిస్తీర్ణనేత్రుండును, దస్తచామీకరముద్రీ
కృతశార్దూలనఖాభరణకమనీయకంబుకంధరుండును, ననంబరనితంబబింబాలంబితక
నకకటిసూత్రకలితకింకిణీక్వణనాదాభిరాముండును, మణిమయమంజీరసింజాసము
జ్జ్వలచరణయుగళుండును నై ముద్దుచూపుచుఁ దల్లిదండ్రులు దాతము త్తనలుం బ్రపితామ
హప్రపితామహీసమూహంబులు గారాబంబు సేయుచుండ దినదినవర్ధమానుండై పెరుగు

చుండం దదీయసౌకుమార్య మందహాసమృదువచనసంచరణాదుల కానందంబువహిం
చుచు నయ్యనిరుద్ధుండు సుఖోన్నతుండై యుండె. 87

మ. గతగర్వంబునఁ బ్రాంతదేశధరణీకాంతుల్ భజింపంగద
ర్పితులై కొందఱు దూరభూవరులు నిర్భీతిం జరింపన్ మహో
న్నతిదండెత్తి జయించి లోఁబఱచి యాజ్ఞాసిద్ధిఁ గావించె దాఁ
జతురంభోనిధిమధ్యఖండనవకచ్ఛప్పన్నదేశంబులన్. 88

ఉ. అన్యనృపాలకుల్ వశులై కొని వచ్చి యొసంగువస్తువుల్
కన్నెలు రత్నముల్ హరులు గంధగజంబులు నాదిగాఁగ సౌ
జన్యతఁ దెచ్చి తాతకనిశంబును గానుక లిచ్చి యాజగ
న్మాన్యుని చేత దీవెనలు మన్ననలందుచు నుండి రెండియున్. 89

సీ. వసుదేవబలదేవవాసుదేవాదుల యనుమతి వడసి యత్యంతనియతి
రాజసూయమ్ము తురంగమేధము నాదిగాఁ గనేకయాగములు చేసి
యందు నాహుతులైన యలపురుహూతాదులాత్మభాగహవిస్సులాహరింప
నాజ్యప్లుతంబుగా నన్నభక్ష్యాదులు సవ్వారిగాఁగ సుస్తజనుల

తే. కిడుచు నధ్వర్యముఖ్యులకెలమి ధేను, భూహిరణ్యరత్నాదులు భూరిగాఁగ
దక్షిణలొసంగి రాజుఁ దగు విధముల, నంపకము చేసి కీర్తుల నతిశయిల్లె. 90

సీ. అసమానసాంప్రదాయకశుద్ధిఁ జెలువొందు తంత్రితౌతలమహత్త్వంబుఁ జూచి
యష్టదిక్కులయందు నాక్రాంతమైన సత్కీర్తిప్రతాపవిస్ఫూర్తిఁ జూచి
కులరూపగుణములఁ గొనియాడఁ గాఁదగు దేవులయనుగుణస్థితులఁ జూచి
వర్ధిష్ణులై శైశవంపుముద్దులు గుల్కు తనయుని యందసందములు చూచి
దానభోగాదులైన సద్వ్యయములందుఁ, బాలుపడియున్న యర్థసంపదలు చూచి
భూప్రపలు వేయునోళ్ల నుబొగడుచుండ, డెంతధన్యాత్ముఁ డీయుషాకాంతుఁ డనుచు.

వ. ఈసమయంబున. 92

క. నారదుఁడు సకలశాస్త్రవి, శారదుఁ డుశరీరవిజితశారదవేళా
నీరదుఁడు సుఖనివేశిత, శారదుఁడే తెంచె దనుజసంహారుకడకున్. 93

క. ఘనజాతనయనుఁ బొడగని, వినుతులు గావించి యతని వినయంబులచే
ననుమోదమానసుండై, యనిరుద్ధుండున్న యెడకు నరిగిన నతఁడున్. 94

గీ. ఎదురుకొని వందనము చేసి హేమపీఠి, మునను గూర్చుండఁ బెట్టిన మునివరేణ్యుఁ
డాదరంబున దీవించి యతనితోడ, నుచితసల్లాపములు సేయుచుండి యుండె. 95

గీ. ముద్దుగుల్కెడు మురువంపు మొలక యనఁగ, శ్రీలఁ జెలువొందఁగల నెలబాలుఁ డనఁగఁ
గుదురుచక్కని సింగంపుఁ గూన యనఁగ, మీఱుమానుసు మారుఁ గుమారుఁ జూచి. 96

క. తమ్మునిడాయం బిలిచిన, యమ్మునినమ్మునినిజాంకమందునిచితదీ
యమ్మగుసాముద్రికచి,హ్నమ్ములు దెలియంగఁ జూచియనిరుద్ధునితోన్. 97

సీ. భుజనేత్రనాసికంబులు జానుహనువులునైదుదీర్ఘములు గోప్యాంగకంఠ
జంఘలు మూఁడు హ్రస్వములు ఫాలము రొమ్ము కటిమూఁడు వెడఁదలు కంఠనినద
మును నాభికందంబు మూఁడు గంభీరముల్ ఘ్రాణకటిస్కంధ బాహుపక్షి
ముఖములాఱున్నతంబులు జత్రుగుల్ఫత్వగంగుళిచరణంబులైదుసూక్ష్మ
తే. ములు దృగంతజిహ్వాధరములునునఖర, తాలుకరరేఖలాఱురక్తములునైన
యట్టిమానవుఁడధిక భాగ్యాన్వితుండు, గానెఱుంగుము కుసుమమార్గణకుమార. 98

సీ. వరలీలదక్షిణావర్తరేఖాయుత భూమిమధ్యుఁడు సమస్తభూమి నేలు
నైదురేఖలు ఫాలమందున్నవాఁడు దీర్ఘాయుస్సమన్వితుండైనవాఁడు
ఊర్ధ్వరేఖలు పాదయుగళంబునందుఁ బెంపొందు మానవుఁడుత్తమోత్తముండు
తనరిముప్పదిరెండుదంతముల్గల్గినయట్టినరుండు భాగ్యాధికుండు
తే. కంబుసన్నిభమైనట్టిగళమువాఁడు, విలసితంబగుకీర్తులవెలయువాఁడు
కఠినమగుహస్తతలములుఁగడుమృదుత్వ, చరణములుఁ గల్గుమనుజుఁడైశ్వర్యయుతుడు.

గీ. చారుచరితసాముద్రికశాస్త్రమందు, నిట్టిలక్షణములుచాలనెన్నఁబడియెఁ
గానబురుషునిఁగనుఁగొన్నఁగానవచ్చుఁ, బండితులకుననాగతభాగ్యగతుల. 100

వ. శ్రీమన్నారాయణాంశోదయుండైన యివ్వరకుమారుని శరీరంబున నిట్టివంటి శుభ
లక్షణంబు లనేకంబులున్నయవి గావున నితండు మహాభాగ్యవంతుండును సకలదిగంత
విశ్రాంతకీర్తిసంతుండును విద్యావినయసంపన్నుండును వంశవర్ధనుండును నై కలియు
గాదిమ ప్రభుత్వ సింహాసనారూఢుండై సామంత భూపతులు తనపంపు సేయఁ గృత
యుగలక్షణంబున ధర్మంబు చతుష్పాదపూర్ణప్రవర్తనంబుగా వసుంధరాచక్రంబ నేక
సంవత్సరంబు లశాత్రవంబుగాఁ బాలింపంగలవాఁడును భగవత్స్వరూపుండవు నాది
గర్భేశ్వరుండవు బ్రహ్మజ్ఞాననిధివి నగు నీవలన జన్మించి తనయుండుత్తమపురుషు
డగుట స్వాభావికంబకదా యని పలికినఁ గందర్పనందనుండు మందహాసముఖుండై
మునిపుంగవున కిట్లనియె. 101

క. మీయాశీర్వచనంబులు, మాయందనుగతములగుట మాకున్ సకల
శ్రేయోగుణసంపాద్యము, సేయుటకునిదానమగుటసిద్ధముకాదే. 102

క. అనిసాంత్వనవచనంబుల, ననురాగమొనర్చుచున్నయనిరుద్ధవిభున్
సునయోక్తులదీవించుచుఁ, జనియె న్నారదుఁడు దివికి జగతీనాథా. 103

సీ. సరససంగీతంబు సంయుతాసంయుతా హస్తాభినయము భావాభిరామ
వీక్షణభ్రూవిలాసవిభ్రమంబు సపాద తత్కాలకల్పితతాళమాన
మైనలాస్యంబు కాత్యాయనియొద్ద బాణాసురతనయ దా నభ్యసించె

నదిగాన ద్వారకయందుఁ దద్విద్యాభిలాషఁ బ్రార్థించుచిలాసినులకు
దృఢముగావించె సౌరాష్ట్రదేశసీచంద్ర, యిదనలానీలవేణులనలనేర్చి
రాలతాంగులు దెలుపనంతంతకఖిల, దేశములసర్వజనవచస్థితినివెలసె 104

సీ. తనకీర్తిచంద్రికాతతినిండి కృష్ణపక్షంబులు శుక్లపక్షములు సేయఁ
దనదురాజత్వమింపున సార్వ కాలంబునందునుగువలయానందమొసఁగఁ
దనకరంబులు జడత్వమునను భువనప్రజానురాగంబులు నై వెలుంగఁ
దనపత్రనంబు మిత్రసమాగమంబున సంపూర్ణకళలచేఁ బెంపువడయఁ

తే. దనవిలాసంబఖండసౌందర్యమహిమ, నిష్కళంకస్వభావమై నివ్వటిలఁగఁ
జంద్రునకుఁ జంద్రుఁడనఁ దగుసద్గుణముల, చేతననిరుద్ధుఁడు జగత్ప్రసిద్ధుఁడయ్యె

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహానుభావుండైన యనిరుద్ధుండు మహదైశ్వర్య సమృద్ధుండును సకల భోగానుభవసిద్ధుండును వేదోక్తకర్మానుష్ఠాన పరిశుద్ధుండునునై సంసారబద్ధుండునుం బోలియుండె నిర్గుణంబును నిశ్చలంబును నిరుపమానందంబును నైనపరబ్రహ్మంబద్వితీయంబయ్యును బహునామరూపంబులఁ బోలుచుఁ జరాచరంబులయందు జీవాహ్వయుండై పూసలలో దారంబుకైవడిఁ బ్రవర్తించుచుఁ దత్తత్కర్మానుగుణంబులై శరీరంబులకనుభవంబులగు సుఖాసుఖంబులబొరయక జపాకుసుమసాంగత్యంబున స్ఫటికంబు స్వచ్ఛధవళంబయ్యును మిథ్యారక్తవర్ణంబైన తెఱంగున లిప్తుండునుంబోలె నజ్ఞుల హృదయంబులకుఁ దోఁచుచుండుననియు జ్ఞానసిద్ధిలేమిం జేసి దేహి కర్మావృతుండై తనస్వరూపంబుఁ దానతెలియనేరక తానన్యుండని యహంకారమమకారంబులం బొంది బద్ధుండగుననియును నిద్రాకాలంబున స్వప్నలబ్ధంబైన సంచారాదులు నిద్రమేల్కనినయప్పుడు మిథ్యలై తెలియంబడినయట్లు జ్ఞానవంతుండైన యప్పుడు తనధావంతంబు నిస్సారంబని యాత్మయందు భేదబుద్ధిలేక సర్వసమత్వంబున సర్వంబును బ్రహ్మమయంబు ప్రపంచంబస్థిరంబని తలంచి బ్రహ్మైవాహంబను వేదాంతసారవచనార్థంబు కేవలదృఢంబుగావించియొఱుక గలిగినపురుషుండు తానై సాయుజ్యసిద్ధుండగుననియు నిశ్చయించి యాత్మానుసంధానంబు సేయుచు జనకునికైవడి నాత్మజ్ఞానియై సుఖంబులనుభవించుచుండె నని పలికి మఱియు నిట్లనియె.

శా. నీలాభంబు నువర్తులాకృతియుఁ జిహ్నాభూతరాజీవపు
ష్పాలంకారము పార్శ్వచక్రము త్రిరేఖాంచన్ముఖోపాంతమై
సాలగ్రామసమాకృతిం బొడమి పూజల్ గాంచియిచ్చుం గృపా
శీలుండై యనిరుద్ధమూర్తి సకలశ్రీలుం బుధశ్రేణికిన్. 107

క. ధారుణిలోపల శ్రీమ, న్నారాయణునంశఁ బొడమిన యగుణములఁ బెం
పారననిరుద్ధనామము, సారంబని తలఁచునతఁడు సౌఖ్యముఁ గాంచున్. 108

వ. అనియు నమ్మహాపురుషగుణంబులు గొనియాడి శుకయోగి పరీక్షిన్నృపాలున కిట్లనియె. 109

క. జననాథ యిట్లు నాచే, వినిపింపఁగఁబడిన రసవివేకనిధానం
బనిరుద్ధచరిత్రము వ్రా, సినఁ జదివిన వినిన నరునిఁ జెందు శుభంబుల్. 110

చ. అని వివరించి నమ్ముదితుఁడయ్యె ధరాపరుఁడంచు సూతుఁడిం
పొనరఁగ శౌనకాదులగు యోగివరేణ్యులతోడఁ దెల్పినన్
జనితఘనప్రమోదరససంభృతమానసులై ప్రియంబునన్
వినుతులు చేసిరక్కథను వేమఱు మత్కృతిరాజ్యనాయకా. 111

క. ఈయనిరుద్ధచరిత్రము, శ్రేయస్కరమగుచు సుజనజిహ్వాగ్రములన్
బాయక యాచంద్రార్కం, స్థాయియగుచు సుప్రసిద్ధిఁ దనరుం గాతన్. 112

మ. శయనీభూతభుజంగ సంగరజయశ్లాఘానిరాఘాటధై
ర్యయుతోత్తుంగవిహంగపుంగవతురంగా యోఘదివ్యాంగపా
దయుగారాధకగోత్రభంగ నిగమాంతజ్ఞానశుద్ధాంతరం
గయతివ్రాతముఖాబ్జనూతనపతంగా మంగళాద్రీశ్వరా. 113

క. క్రేంకారకింకిణీయుత, టంకారజ్యాలతానటచ్చాపజితో
ద్ధుంకారసముఖవీరా, హంకారాసకలభూషణాలంకారా. 114

తోటకవృత్తము.

మన్మథకోటిసమానవిలాసా, సన్ముఖపూర్జితచంద్రవికాసా
చిన్మయరూపవిశిష్టనివాసా, జన్మమయాపహసద్గుణభాసా. 115

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహిత కృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధమునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము సమాప్తము.